III. ÉVFOLYAM
1913.
SZEPT.-OKT.
MEGJELENIK
MINDEN HÓ
ELSEJÉN

ZSIDÓ

ZSIDÓ IRODALMI MŰVÉSZETI TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

AZ O. M. I. K. E. KULTURBIZOTTSÁGA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESZTI

DR. PATAI JÓZSEF

TARTALOM.

Oldal

Dr. Hevesi Simon: 5674 391
Kiss Arnold: Versek. Elul havában. Adá visszá . . ., Egy kézről 394
Dr. Hajdu Miklós: Őszi virágok 395

ÚJ HÉBER KÖLTŐKBŐL.

Simonovics Dávid: Új év köszöbén (Vers) 397
Katzenelson Izsák: Elégia (Vers) . . 397
Kaczér Illés: Zebulon Jerusálembe megy . 398
Lord Byron héber melódiáiból: Sirasd, kik sirtak . . . (Vers) 401
Jávor Bella: A nagyszebeni báró Bruckenthal-múzeumban 402
Balla Ernő: A zsoltárokból (Vers) . . . 405
Morris Rosenfeld: A kanári (Vers) . . . 406
Orosz-zsidó népdal (Kotta) 406
Gedő Lipót: Egy kóristafiúról 406
Dr. Patai József: Római jegyzetek . . . 408
Berger S. (Baja): Héber szombati ének (Kotta) 415
Szász Menyhért: A kedvesem beteg... (Vers) 415
Emánuel József: Hilel 415

MAGYAR ZSIDÓ RÉGISÉGEK.

Dr. Pollák Miksa: A soproni gettó . 417
Kaczér Illés: A szent kapu előtt (Vers) . 420

Oldal

Dr. Singer Leó: Személyek a legendák könyvéből 420
Guttmann Mór: Képek a XI. cionista kongresszusról 421
Dr. Herzog Jakab: Zsidó ifjúsági nevelés . 428
Patai—Lazarus: Templomi-ének (Kotta) . 430

TOLLHEGYRŐL.

Dal a dáf és a dáfkerül, Antiszemita nagykereskedés, Héber egyetem 430

KRÓNIKA ÉS SZEMLE.

Az OMIKE új pártfogó tagjai, A szemináriumi vezérlő-bizottság, Domonyi Domony Móric dr. kitüntetése . . . 432
Dr. Weisz Miksa: Blücher Efraim Izrael . 437

ÚJ KÖNYVEK.

Melódiák újzsidó dalokból. Neumann Endre versei, Ötvös Károly: Izr. családi naptára 439

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

HIRDETÉSEK.

ILLUSZTRÁCIÓK:

Lavinia Fontana: Egy judeai nő. (Műmelléklet)

J. F. M. Rottmayer von Rosenbrunn: Jób, feleségével és barátaival 393
Gillis Smeyers: Jákob fiai átadják atyjuknak József véres ingét 395
Karl Loth (Carlotto): Lotot lerészegítik leányai 396
Ismeretlen olasz festő: Judith Holofernes fejével 396
Dávid Teniers: Coeberger holland zsidó . 399
Mattia Preti (il Calabrese): Ábrahám fel akarja áldozni fiát, Izsákot 401
Bruckenthal Sámuel báró, Erdély kormányzója, a nagyszebeni Bruckenthal-Múzeum alapítója 402
Martin Meytens: Eszter könyörög Ahasvér előtt népeért 404
Martin Meytens: Sámsont megvakítják a filiszteusok. Kopia Rembrandt után . 405
Salamon ítélete 408
Éva teremtése 409
Vespasianus 410
Rabbi barátja, Marcus Aurélius 411
A „Kék barlang" öreg evezőse 412
Makarónievő fiúk Nápolyban 413
F. Mola: Ábrahám elűzi Hágárt és Ismaelt 414
A római új zsinagóga 414
Hat kép a soproni gettóból . . . . . 414—420
„Sulamith"-zeneakadémia a Rechovot nevű kolónián 421
Kiállítás a Rechovot nevű palesztinai kolónián 422
Zsidó éjjeliőr cionista kolónián 422
Zsidó aratómunkások egy cionista kolónián 423
Ünnepi kirándulás a kolóniáról 423
A Zsidó Nemzeti Alap bélyegei 424
85éves palesztinai zsidó gyarmatos, unokájával 425
Zsidó gyarmatosok gyermekei viszik a szőlőt 425
Jemenita éjjeliőr egy cionista kolónián . . 425
A Hapoél Hacair (Az ifjú munkás) palesztinai cionista szociáldemokratapárt lapja 426
Warburg professzor, a cionistaszervezet elnöke 426
A héber színház bécsi plakátja 427
Csepeli Weisz Manfréd (Arckép) 433
Domonyi Domony Móric dr. (Arckép) . . 434
Lányi: Horváth Géza, plakett 435
Kramer Rezső, Márkus Ignác (Arcképek) . 436
Blücher Efraim Izrael (Arckép) 437
Bardócz: Plakát-tervezet 439

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

LAVINIA FONTANA: EGY JUDEAI NŐ. — BEAUTÉ DE JUDÉE.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

MULT·ÉS·JÖVŐ

ZSIDÓ·IRODALMI,·MŰVÉSZETI,·TÁRSADALMI·ÉS·KRITIKAI·FOLYÓIRAT·

Az O. M. I. K. E. kulturbizottságának közreműködésével szerkeszti

DR. PATAI·JÓZSEF

Megjelenik minden hó közepén. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI. ker., Podmaniczky utca 6. szám. Telefonszám 146-92. Előfizetési ára az O. M. I. K. E. pártfogó tagdíjjal együtt egész évre: 20 korona, díszkiadásban 30 korona. Egyes szám ára: 2 és 3 korona.

DR. HEVESI SIMON: 5674.

Ködemberek suhannak árnyékhajón. Akik tavaly még rajta voltak az úszó hajón, nincsenek többé ottan. Mély és határtalan tengerén az időnek közelít az újév hajója, új szám ragyog lengő zászlaján, de sokan nincsenek többé a fedélzetén. Haragjárás volt a mult esztendőben. A természet ura viharforgatagot, sodró árvizet, pusztulást bocsátott a földre. Izrael Istene, a hosszantűrő, elnéző, bűnbocsátó, megtérésre várakozó — megsokalta a sok hűtlenséget és bűnt és megritkitotta sorainkat. Elhulltanak legjobbjaink. Tölgyek törtek ketté fejlődésük delén, fiatalok évadját tartotta az arató halál. Dörgedelmes, fenyítő szóval rázta meg lelkünket שנת תגער az elmult esztendő és most megrendülve állunk az újév שנת תרעד lenge hajóhidján. Vessünk számot. Megtettük-e kötelességeinket? Mit viszünk magunkkal? Mit akarunk tenni az élet új időszakában?

Akik a nemtörődömség kényelmes párnáján szenderegnek, hadd aludjanak tovább, abban bizakodván, hogy nem borul el felettünk az ég és nem villog a láthatár, ha ők jól alusznak. De akik ki akarnak vergődni a bűnös tétlenségből, akik még érezni tudják a zsidóság örömét és fájdalmát, érverésének lassúdását és lüktetését, azok gondolják fel, hogy a zsidóságért tenni kell valamit és áldozni kell érette. Nem mondhatom, hogy a mult esztendő szózatát közönnyel és megértés nélkül hallgatta volna a művelt magyar zsidóság színjava. A magyar zsidóság kezdte megérteni a szózatot, mely zsidólétünk mély életösztönéből fakadva, arról beszélt, hogy nem csupán politikai érdekek és előnyök körül folyó küzdelmek és hevülések, nem csupán egyházpolitikai akkordok képezik a zsidóság lényegét és életének biztositékait, hanem sokkalta inkább azok a törekvések, melyek a zsidóság belső értékeinek megismerésére és megismertetésére irányulnak. Hiszen már a lefolyt esztendőben ezrével·tömörültek az *OMIKE*, a *Mult és Jövő* zászlói köré hittestvéreink s az egyesület gyarapodott és gyarapitotta intézményeit. De ez kevés. Nem ez az, amit kontemplálok. Minden művelt magyar zsidónak, az egész magyar zsidó értelmiségnek belé kell kapcsolódnia a nagy szellemi és erkölcsi összefogás láncába, mely bennünket erőssé tesz missziónk, világtörténeti hiva-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

tásunk fenntartásában, hitünk, vallásunk, szellemi életünk, zsidó lelkünk megőrzésében. Morzsolódnak, morzsolódnak testünkről az élő tagok, melyek tegnap még vérünkből táplálkoztak és a mutiláció vérzésével alélva marad a porondon szenvedő tetemünk. Akiket nagyokká neveltünk, elszakadnak tőlünk, vagy az értetlenség vandalizmusával sértik meg szentségeinket. Fogalmuk sincs a zsidó vallás magasztos értékeiről, az örökkévalóság filozófiájáról és ethikájáról, agyukba gyömöszölt koholmányok, rágalmak és tudatlanságok, kivülről jövő szántszándékos ferditések és ráfogások szerint itélik meg a zsidóságot és fogalmuk sincs a jellemtelenség és becsülethiány bünének mélységéről, melybe beleesnek, mikor a zsidóságot vélt felsőbbség érzetével megtapodják. És aztán az erkölcsi nihilizmus, melybe belesülyednek! erkölcsi táplálék nélkül növe fel — szégyenére válnak a zsidóságnak, kik a zsidóságot szégyellik.

Regenerációra van szükség! Ezt tűztük zászlónkra! A magyar zsidóság regenerációját a szellemi élet jegyében. Általánositani, terjeszteni a zsidó tudást, nagy irodalmunk, csodás történetünk kultúrértékeit. A magyar zsidóságnak szenteljük munkánkat. Törekvéseink nem kalandoznak messze idegenbe; a magyar zsidóságot mint zárt egységet tekintjük, mely nyelvében és hazafiasságában magyar, de értelmi szinvonalánál fogva és érzülete szerint méltó arra, hogy a zsidóság valláserkölcsi hivatásának történelmi jelentőségü képviselője legyen. Közel akarjuk vinni a magyar zsidóság lelkéhez Izrael minden kincsének fényét, multból, jelenből, közelből és távolból egyaránt. Ahol valaki — müvész, zsidó tárgyat, bibliai tárgyat felölel és annak ihletéből alkotóerőt merit, mi arról megemlékezünk; ahol zsidó ember müvészet, tudomány terén valamit teremt, mi azt szóvá tesszük, mert mindebben valami él a Sinaj orrmán avatott, a világtörténet torturáján átment, az érzelmek végtelen skáláján átsimult öslelkünk titkaiból. Ahol régi irodalmunkban találunk mulhatatlan csillogású, örök ragyogású drágagyöngyöket, melyek alkalmasak tudatunk és öntudatunk gazdagitására, bemutatjuk azt. Ahol tanainkat támadják, bölcseleti koráramlatok célzatos erejével ostromolják, mi helyt állunk, hogy mieinket megőrizzük a tévelygéstől, mikor azt mondják nékik, dobd el a gyémántot, mely kezeidben van, hisz az csak sárgöröngy. A zsidóságot mint kultúrfogalmat akarjuk bevezetni, meg akarjuk épiteni prófétáink, bölcselőink, mestereink tanitásaiból, ősi irodalmunk márvány- és gránitaknáiból a müvelt zsidóság *eszmetemplomát*, mely a gondolatvilág, a hüség, a szeretet a megéledés és az élet centruma legyen! Ez a törekvése az OMIKE-nek, és a Mult és Jövő hivatása. Politikai kérdések minket nem foglalkoztatnak, magasan azok felett állunk. Mi a zsidóság éltető elemét másban látjuk. Abban, ha a lélek, a gondolat, a meggyőződés, a hivatásérzet, az igazság büszkesége és tudata áthatja, a hüség erősiti és az erkölcsi és szellemi emberi fejlődés isteni-világtörténelmi küldetésének átérzett létjoga serkenti.

Ebben a munkában épitőmunkásoknak hivjuk müvelt magyar zsidó hittestvéreinket, munkatársakul hivjuk a zsidó értelmiség apraját-nagyját, tanitsák meg környezetüket az eszmére, hivják őket csatlakozásra, buzditsák áldozathozatalra, serkentsék megértésre, lelkesitsék cselekvésre. Nyujtsunk egymásnak testvérkezet, fogjunk össze, tartsunk össze, épitsük fel a zsidó világtörténelmi valláserkölcsi eszme és ethikai kultúra vártemplomát. Halálos bün volt a fásultságunk, mely önmagában hordta a büntetés halálmagvát, bűnös volt a közönyünk és aléltságunk, nemtörődömségünk és nem-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

bánomságunk, hitszegés és árulás volt a közönyünk, tartózkodásunk és gyávaságunk, öngyilkosság volt a tétlenségünk, karfonásunk, tunyaságunk, húzódozásunk és meghúzódásunk, bün volt erkölcsi életünk, polgári értékünk, magyar hazánk ellen a kóralmos zsibbatag egykedvüség, mellyel rombolni hagytuk szentélyeinket, bün volt Isten ellen, kinek felhői megviharzottak fejünk felett és ki megsokallta már a mi számos hütlenségünk.

Ködemberek suhannak árnyékhajón. Átszállnánk mindnyájan az újév hajójára. Ki marad le róla? Ki halad boldog jövendő felé? Mit viszünk magunkkal? Önzést, önérdeket, ridegséget, egyéni elszigeteltséget, vagy együttérzést, szeretetet, eszmét, régi kincseket? A szentély kincseit akik vinni akarjátok, maradjatok együtt, tartsatok össze, ne hagyjátok el egymást, fogjatok kezet, fogjatok össze, tömörüljetek. Dörgő, fenyitő szóval intett az elmúló, búcsúzó esztendő, megrendítő hatalmával a gondolatoknak ostromolja lelkiismeretünket az újév, melyben a jövendö magvai rejlenek, mint induló hajónak búgó szirénája szól a lelkiismeretébresztő kürtharsona; magyar zsidók teljesitsétek kötelességeiteket — legyen az új év: שנת תעדר tömörülés időszaka; — egyesüljetek kibontott zászlónk köré; egyesüljetek, tömörüljetek!

J. F. M. Rottmayer de Rosenbrunn : Job avec sa femme et ses amis. (Musée Bruckenthal, Nagyszeben.)

J. F. M. Rottmayer von Rosenbrunn : Jób, feleségével és barátaival. (Bruckenthal-múzeum. Nagyszeben.)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

KISS ARNOLD: VERSEK.

ELUL HAVÁBAN.

Sötétlő felhők úsznak fenn az égen;
A mindenségnek homlokán a gondok,
Tán azért gyűlnek, mert az erdőmélyen
Halkan peregnek haldokló falombok?

Sikoltó szélvész hördülő siráma:
Panaszló sóhaj bús Gaeának ajkán,
Siratja tán, hogy rőt kerted virága
Halódó báj egy búcsúzónak arcán?

A síró világ szemében a könnyek:
Ólmos esőknek szakadó patakja,
Ki érti meg a titkos fellegkönnyet?
Tán most fekszik egy halott, ravatalra?

Hűs szeptembernek árnyai fölöttem,
Miért borongnak fellegek szívemben?
Miért lengenek sóhajok köröttem?
Miért csillannak könnyeim szememben?

Tán pergő lombok: őszülő hajfürtök?
S a tünő álmok: haldokló virágok?
A síró vágyak: tán halotti kürtök?
S a hárfakönnyek: búcsúzó sirámok?

De feleletre mindhiába várok,
Az őszi éjben elhagyatva állok.

ADD VISSZA . . .

Csodatevő égi Uram!
Van egy imám, Istenem!
Ősz felé visz az én utam . . .
Esti harang kong nekem . . .

Add vissza az ifjúságom,
Tündérhegyek várait,
Tünt dalok korát kívánom,
Halk meséknek szárnyait.

Regeföldre hadd repüljek,
Szőjjek édes álmodást,
Amint régen, hadd hevüljek,
Tégy Uram, velem csodát.

Add meg újra azt a mámort,
Mely dalomban reszketett,
Mikor szivem megcsalódott,
S mégis újra szeretett,

Mikor ifjú volt a hárfám,
Kacagott s nem zokogott,
És nem jártam ilyen árván —
Tavaszom még ragyogott.

Add vissza, mi sebes szárnyon
Tovaszállott oly hamar . . .
Sietős a kívánságom . . .
Holnap tán a sír takar . . .

EGY KÉZRÖL.

Hadd csókoljam meg szép kezed,
A jót, a hivet, a szépet,
Egy halk regét hadd súgjon el
E forró csók tenéked.

Tavasz volt, édes, mámoros
És csendes, boldog este,
Először akkor reszketett
Kicsiny kezed kezembe.

Majd orgonaszó harsogott,
Virágos volt az oltár,
És összefonta kezeink
Az esküvői zsoltár.

S azóta hányszor űzte el
Szivem felől az árnyat
A te kezed, ha rámszakadt
A gond, a könny, a bánat.

Oly sok virágom elfagyott:
Az ifjúság sok álma —
Csak egy maradt keblem fölött:
Édes kezed varázsa.

És egykoron, ha életem
Szép csendesen kilobban:
E kéz nyugszik szivemen,
Ha majdan végsőt dobban . . .

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

DR. HAJDU MIKLÓS: ŐSZI VIRÁGOK.

Viszem a kis fiamat az én múzeumomba. Meg akarom neki mutatni emlékeimet, a legdrágábbakat, amikre ha ráakadok, ha csak halovány vonalukat is látom, úgy érzem, mintha az apám és az anyám sírján járnék. Most úgyis készülünk a temetőbe; a bűnbánás napjai visszahívnak bennünket a csendes faluba. Ott már megszokták, hogy ilyen tájt, amikor az ősz sápadt melankóliája bánatos színeivel figyelmeztet a nagy ünnepek közeledtére, jönnek Pestről, jönnek messzebbről is a látogatók.

— Virágot is viszünk? — kérdezi a fiam. Én is viszek koszorút a nagypapa, meg a nagymama sírjára.

— Nem, kis fiam, nem viszünk mi virágot. Meglátod, mások is lesznek a temetőben, gazdagok is, szegények is, ott egy szegény özvegy, amott egy árva, de senki sem jön koszorúval, virággal. Nem érted a dolgot? Pedig jól emlékszel, a nagypapa nagyon szerette a virágokat, maga oltotta a rózsafáit, becézte, gondozta őket és a legszebb rózsákat nekünk tartogatta. Még se díszítjük fel a sírját. Nem szokás ez az ő temetőjében. Ha magyarázni akarnám, miért van ez így, találhatnék sokféle magyarázatot, hogy a halálban mindenki egyenlő, hogy az igazságos bíró kertjében senki se hivalkodhat az élet ragyogásaival, tarka színeivel, de nincs szükség ezekre a megokolásokra. Oly szép, oly megejtő a maga csendességében és egyszerűségében ez a világ, talán bántó is volna itt a pompa és dísz.

De, ugy-e, hallottál már arról, hogy a szívnek és a léleknek is vannak virágai? Az a szegény özvegy, aki a maga nagy csatáját ezer gyötrelemmel harcolja, panaszt, véres könnyeket, igaz imádságot hoz. Jönnek aztán árvák, betegek, elhagyatottak és jönnek, akikről benn a faluban azt mondják: nagy urak, felvitte az Isten a dolgukat, hej, pedig be szerencsétlenek, be sok sebtől vérzik a szívük! Ezek, látod, mind, mind lelkük virágaival ölelik át a drága halmokat. De nem ez az, amit neked meg akarok mutatni. Van más virág is. Ismerek egy szegény falusi embert, aki a legméltóbban őrzi az övéi emlékezetét. Tanul, a szent könyvekben buvárkodik; azt mondja: ez, csak ez, a tanulás, ami az igazak és nagyok emlékének méltó mód ad tiszteletet. Igaza van. A te nagyapádnak is az volt életében a legünnepibb öröme, ha szombat délután megmagyarázhatta nekünk, mely kincsek vannak a tórában, mi szépet adott az e heti prófétai lecke és milyen

Gillis Smeyers: Jacob et ses fils avec les vètements ensanglantés de Joseph. (Musée Bruckenthal, Nagyszeben.)

Gillis Smeyers: Jákob fiai átadják atyjuknak József véres ingét. (Bruckenthal-múzeum, Nagyszeben.)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Karl Loth (Carlotto): Lótot lerészegítik leányai. (Bruckenthal-múzeum, Nagyszeben.)

J. Carlotto: Loth enivré par ses filles. (Musée Bruckenthal, Nagyszeben.)

bölcs útmutatásokkal lát el bennünket a soros „perek", az atyák mondása. A tanulás és tanítás a zsidó vallásnak olyan fűszere, amivel büszkélkedünk, ez a mi mámorunk, örömünk és vigasztalónk. Az írástudó, a jámbor, amikor a halott emlékét meg akarja tisztelni, tanul, aztán ha befejezte a leckéjét, a tanítók és mesterek külön kadisát imádkozza. Ha én azt neked el tudnám mondani, milyen nagy esemény volt az, amikor bevetődött hozzánk egy tudós! Milyen tisztességben, milyen megbecsülésben volt része! Elláttuk minden jóval, egy ilyen szombati vendég szinte külön ünnepi tartalmat adott az ünnepnek. Azt se tudtuk, honnét jön, merre megy, mi a neve, hol a hazája, de megbecsültük, ahogy a tóra tanulmányozóit illik becsülni. „Házad a bölcseknek legyen gyülekezési helye, engedd magadra lábuk porát és szidd be mohón az ő szavukat" — a legszebb zsidó parancsolatok egyike ez és a te nagyapád híven követte a parancsolatot. Nemcsak a tudósokkal osztotta meg asztalát, de az apa gondozó szeretetével fogadta a talmudiskolák félszeg, fiatal növendékeit. A bócherek hozzánk jöttek a legszívesebben. Mert nálunk nemcsak ételt, szállást, ruhát kaptak, de, ami többet ér, az apám rendre kérdezte őket; mit tanultak az idén? hogy megy a soruk? sok-e a szegény? van-e pénze a mezajnesz chevrának, az ő kis tápintézeti kasszájuknak? Tudom, ha elmennek a házunk előtt, megemlékeznek az ő igaz barátjukról. Ha ráemlékeznek, vagy ha csak azt érzik, hogy egy jó szívvel kevesebb érez velük, ugy-e felér ez is egy szál virággal?

Ismeretlen olasz festő: Judith Holofernes fejével. (Bruckenthal-múzeum, N.-szeben.)

Peintre italien inconnu: Judith avec la tête d'Holoferne. (Musée Bruckenthal, N.-szeben.)

De azt is el kell mondanom, hogy ment az én apám az ő szülei sírjához. Egy kis, elhagyatott faluba, ahova vasút se jár. Elvégezte a reggeli imáját, aztán kocsira ült, döcögő parasztkocsira, és beletartott bizony jó három-négy óra, amíg a messzi temetőbe ért. Nem evett egy falatot se, böjtöt tartott. Amikor aztán délfelé visszaérkezett,

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

körüljárta a szegényeket — be jól ismerte valamennyit —, itt is, ott is segített, mert úgy érezte, hogy az igaz imádságnak istenes tartozéka a szegények és elhagyatottak segítése. Ez is virág, kis fiam, még hozzá, ugy-e, a legszebbek közül való, amik az élet kertjében virulnak? Hogy tudta a te nagyapád, merre jár a nyomor és nélkülözés!

Adott a maga erején és tehetségén felül, de nemcsak maga adott, hanem számon tartotta azokat is, akiknek bővebben tellett és majd ezt, majd azt figyelmeztette, hogy itt betegség, amott más baj segítő kézre vár. Volt mindig elég szegény a falunkban, de az ő szívébe bele fért még a távolban élő szegény is, gondolt ő az elhagyatottakra, akiket akkorról ismert, amikor még jobb napokat láttak, amikor még az ő házuk is tárva-nyitva állt a szegények előtt. Sokszor meg se értem, hogy ért rá mindenre, hogy jutott az idejéből, hiszen magának is küzködnie kellett, hiszen kora hajnaltól késő estig szakadatlan munkában telett minden ideje. És még a virágait is ápolta, a kertjét is plántálta, a gyümölcsfáit is gondozta...

Más világ volt az, mint a mienk. Más volt az öröme, ha még oly kicsiny porciót is juttatott nekik az élet a maga piros gyümölcséből és ízes falatjaiból. Óh, ők beérték a kevéssel is. Dolgoztak, gyötrődtek egész héten át és egy heti munka után milyen gyönyörűségeket kínált nekik a szombat! Ne gondold, hogy akkor nagy mulatások estek, hogy akkor talán rávetették magukat színházra, koncertre vagy kirándulásra. Dehogy. Jött a szombat a maga nyugalmának csendes derűjével és ahogy kiöltözködtek, ünnepi melegség töltötte be a lelküket. Ebben a hangulatban aztán elég volt nekik a templomban egy szép dal, az imádságuk melódiája. Hátha még így, nagy ünnepek előtt, eljött a városból a pap és tanítást adott nekik, no, erről egész esztendőn át tudtak beszélni.

Zakatol az élet körülöttünk és én nem tudom neked megmutatni ezt a régit, a szépet, a csendes, bús örömökkel telit, ami letünt, elmult felettünk. A faluban is más emberek járnak, a szombatjuk, az ünnepük se a régi már. Be kár, hogy csak a vonalaknak és fényfoltoknak van fotografusa!

Óh, ha valaki a hangulatokat is meg tudná örökíteni hangban, fényben, térben és időben, be szép volna elmerülni egy ilyen rég elmult szombat igézö szépségében! Kár, kár... csak az emlékeim foszlányait látom... Megérted-e, kis fiam, hogy mi mindent siratok, amikor a temetőbe megyek?

Emlékeket hajszolunk. Ez is virág, kis fiam. Ezt a virágot visszük mi a szeretteink sírjára. Fonnyadt, sápadt, őszi virágok, szomorú a színük, az illatuk gyenge, bánatos, szép élet hervadt siratói: ez való a zsidó temetőbe.

Új Héber költőkből.

SIMONOVICS DÁVID: ÚJ ÉV KÜSZÖBÉN.

Sírassam-e az elmúlt évet?
Vigadjak-e az új jöttén?
Minden kezdet ér majd véget
S a mi lesz, rég megtörtént.

Hullám száguld a mély barázdán
S megtörik a szirtek hátán;
Im, alig hogy kimúlt csöndben,
Újak jönnek egyre többen.

Forog, halad a kocsikerék,
Rövid egy-egy forgás útja;
S vonja a ló bár a terhét,
Hol a kezdet, vég? sohse tudja.

(Héberből: *Juhász Mór.*)

KATZENELSON IZSÁK: ELÉGIA.

Sok kincsem volt, de csak szívem,
Szegény szívem maradt hívem.

Ha rám sütött a napsugár,
Az est jöttén tünt tova már.

Hangzott körültem madárdal,
De elrepült a madárral.

Virult a rózsám s elrohadt,
Mihelyt leszállt az alkonyat.

Égett a vágy szívemen,
Jött az éj, eltünt hirtelen.

Remény ölelt a keblére,
De elhagyott már estére.

Kicsiny, magányos sírhalom,
Ott pihen az ifjúkorom . . .

Sok kincsem volt, de csak szívem,
Szegény szívem maradt hívem.

(Héberből: *Juhász Mór.*)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

KACZÉR ILLÉS:
ZEBULON JÉRUSÁLEMBE MEGY.

1.

Zebulon, az oroszlánfejű, ragyavert, kétpúpú Zebulon a sébai kovácsnak, Mésullámnak volt a fia. Mésullám csak a tél egy-két hónapjában kovácskodott, készítvén sarlót, kapát, ekevasat: ősszel az ekeszarv fölé görbülve baktatott ökrei után, tavaszutón, amikor a földeken mindenütt kiserkedt az élet, serényen forgatta a dudvairtó kapát, nyáron pedig széles ívben keringette a sarlót a simeoni televény felett. Azért csak úgy hívták mindenek: Mésullám, a kovács s ha nyáron át hallgatott is az üllő, voltak napok, amikor a legverejtékesebb dologidőben is rakétásan repdestek a szikrák Mésullám műhelyéből. Amikor Dávid király futárjai hadba szólították a harcos Simeon-törzset, a sébai kovács kora reggeltől öreg estvéig dolgozott legényeivel együtt. Három fia legénykedett ilyenkor körülötte: Gerson, Sémed és Adónia és mire az utolsó kardpengét is acélosra kalapálták Mésullámék, a kovács-család maga is derekára szíjazta a nehéz kétélű szablyát és sietve csatlakozott a hadbaszálló sébaiakhoz.

Hazajövet mindig volt mit elsugdosson a feleségének, a mélyszemű Dinának. Mert Mésullám csak titokban, hogy a fiúk ne hallják, szeretett eldicsekedni gyermekeiről s a vitézségükkel . . . Adónia, a legfiatalabb, mint merész párduc, szökellt a filiszteus vitézek legtömöttebb soraiban; Sémed okosan harcolt: előbb valamennyi nyílvesszejét kilőtte s csak azután lengette meg a kardját; Gerson pedig, ha nagyon szorították, balkézbe fogta súlyos kétélűjét, jobbjával pedig olyan kemények öklözött jobbra-balra, hogy a pogányfejek csak szerteloccsantak, mint fejsze foka alatt a tök.

Ha túlzott is valamicskét Mésullám, szent igaz, hogy a fiúk derekasan viselkedtek a csatákban. Egyszer maga a Király megdicsérte őket, mondván, hogy méltók törzsatyjuk nevéhez. Dina pedig büszke volt a három fiaira és büszke volt az ő urára és nem bánta meg, hogy miatta valamennyi gazdag kérőjét kikosarazta annak idején és kilenc napi járóutat tett tevén, miglen Efraim virágos völgyeiből a déli Simeonba jutott, Sébába, Mésullám házához. Mésullám sem feledte el soha, hogy Dina a szépek szépe volt valaha, a Beth-Hóron rózsája, karcsú mint a vízi liliom és üde, mint a Kána patak forrása és mindig kedveskedni igyekezett asszonyának. Más feleséget vagy ágyast nem tartott, nem akart pörpatvart a háznál és Dina csak hálás volt ezért. Gyors, serény asszony volt az ő ura házában, olyan, akiről azt mondja a példabeszéd, hogy értéke felülhaladja a kárbun kulusokat. És íme, három olyan pompás fiakat szült Mésullámnak, mint Gerson, Sémed és Adónia. Mindig kérkedett a szívében ezzel a három fiúval s ha el is ismerte, hogy erő és izmok tekintetében férje törzsére ütnek, azt immár elvitatta, hogy a leányos karcsúság efraimi bennük.

De azután jött Zebulon, a szerencsétlen fiúgyermek, elől egy púppal, hátul egy púppal, testében kóválygó nyavalyákkal, amik sokszor ágyba döntötték a kis hibás Mésullám-ivadékot. S mire fellábadt, kis ábrázata ragyavert lett, mint a rézedény, melynek oldalát kimarta a rozsda, az orra szélesre tömpült, szép gyermekszája meggyötrődött, elszélesedett s a kis Zebulon arcra is egészen eltorzult. Úgy nézett ki, mint egy öreg, sörényehullott oroszlán s noha az oroszlán alapjában véve szép állat, fejletlen gyermektesten mégis csak csunya egy vén oroszlánfej. Mésullám gyakorta értelmetlenül lóbálta szép szakállas fejét e gyermek miatt és Dina sokszor sírt éjszakánta.

2.

Mésullámék kissé szégyenkeztek az emberek előtt Zebulonnal s kissé bizony el is hanyagolták szegényt. Nem tanították betüvetésre s mesterségre sem adták, aminthogy nem is való volt ő semmilyen munkára. Pásztorkodni sem hagyták s bár volt az atyjának legelésző nyája jócskán, reá egyetlen kecskegödölyét se biztak. Zebulon nem talált ebben semmi igazságtalanságot s a sorsa ellen nem is igen zúgolódott. Eléggé értelmes eszű gyerek volt, de szívében együgyű, jámbor s úgy érezte, hogy mindennek úgy kell lennie, ahogy van. Kicsit irígy volt az egészséges, jótestű emberekre és önönmagát sokkal jelentéktelenebbnek értékelte minden másnál, aki épkézláb.

Játszótársa nem igen akadt és Zebulon naphosszat egyedül csatangolta a virágos mezőt, a buckás réteket s a méla nádast, amelyben hosszúlábú, hosszúcsőrű, bölcs madarak lépkedtek és békák furulyáltak szünet-szünetlen. Kitünően ismerte a sébai határ minden nevezetességét, barátságot kötött az erdei s a vizi madarakkal, el-elbámészkodott a réten egy-egy omladozó vakondturáson s a rövidlátó, bársonybundájú állat, ha véletlenül ki talált bujni a guggolva kémlelő nyomorék előtt, vissza sem menekedett a földalatti folyosókba. A kis emberroncs közelében a leggyávább állatocska is olyan biztonságban érezte magát, mintha Zebulon nem is élőlény, hanem egy fura fatörzs, vagy otromba köszikla lett volna.

Gyakorta elálmélkodott Zebulon a ragyogó délibáb csudálatosságain. Egyiptom, a Nagy-Tenger és Jérusálem felől hozta és Edom felé vitte a szél a bűbájos fatamorganákat, amiken izzó kupolájú, karcsú tornyú templomok, cédruserdők, pálmák, piramisok, hatalmas kőszobrok és feszült vitorlájú hajók villogtak és izzottak a szikrázó napsütésben.

Ha nem volt mín bámulnia: énekelgetett Zebulon. Amíg Dávid király élt, harci zsoltárokat

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

hoztak a bátyái, akárhányszor hazajöttek a hadból. Bárdolatlan, nyershangú harcosok módjára dalolgattak Mésullám hadakozó fiai, de Zebulon szépen elsimítgatta a melódiátlanságokat és míre az ő száján át zendült a tábori zsolozsma, megjavult és könnyeddé vált. A dal, ami a simeoni vitézek ajakán lármásan dübörgött, mint a harci szekér, Zebullon torkából úgy szállt fölfelé, mint az úszó és tapsoló szárnyú galamb, amely a napfényes égboltnak emelkedik.

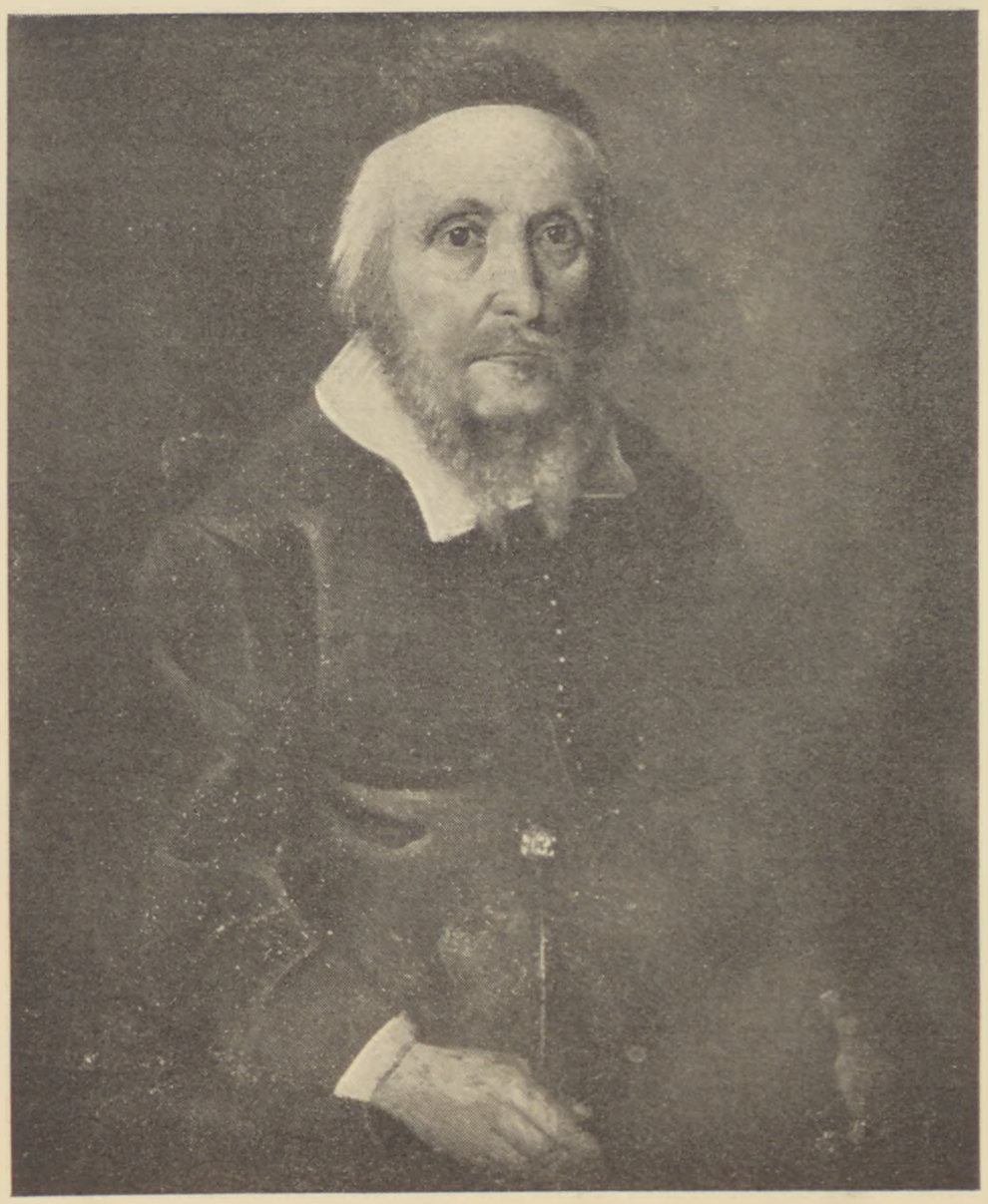
Ha mindene rút volt is a púpos fiúnak, a szeme szép, sötét gyermekszem volt s a hangja gyönyörű és hatalmas. Csodálni lehetett, hogy csenevész, nyomorék testéből, csúf, hibásfogú száján át olyan folyékonyan és kristályosan ömlött el az ének, mintha valami óriási khérub eresztette volna dalnak mennyei hangját. Az is ámulatos dolog volt, hogy a csunya és elhanyagolt lelkű Zebulon honnan önt annyi lelket a nótába.

Amikor még Dávid király életében az énekes királyfiúnak, Salamonnak az énekei szálltak szájrul-szájra, melyek szóltak az erdőről, a rétről, a vizekről, a fákról s a fűvekről, a barmokról, a madarakról, a halakról s a csúszómászó állatokról: Zebulon boldog volt, ha egy-egy új dalt elleshetett. Később, hogy maga Salamon ült a királyi székbe, a király szerelmes énekei is kikerültek Izraelbe s a zarándokló ünnepek után mindig hoztak haza Mésullámék egy-egy újabb énekes verset. De hibásan és hézagos szöveggel hozták és Zebulon, akit persze nem vittek el a sébaiak, hanem otthon hagyták az aggok, a rokkantak, meg a városőrizők között, sokszor keservesen elpityorodott, ha nem tudták egy-egy nótára megtanítani.

Végre megígérték neki, hogy a legközelebbi ünnepre őt is elviszik a királyi városba. Ott aztán egész napokon keresztül őgyeleghet a király kertjei körül, ahol éneklő férfiak és asszonyok lallaláznak naphosszat. Zebulont végtelenül boldoggá tette ez az ígéret. Kiment a mezőre és énekelt a békáknak, a fáknak, a vizeknek, a mennyboltnak, a füveknek s a csúszómászóknak. Mindeniknek a maga énekét, amit szerzett vala Salamon. Amire minden ilyen nótáját eldalolta, mélységes este lett. Csillagos ezrektől pompázott az égbolt és Zebulonnak, aki immár hazafelé tartott, valami ismeretlen áhítat rezgett a szivében. Zengőn és a csillagokat ostromlón áradt el a kis púpos torkából az Énekek Éneke.

3.

Az úton Sébától Jérusálemig sose látott dolgok izgalma és káprázata ágyazódott a kis púpos lelkébe. A zarándoknép egyre nőtt, mintha a föld alól bújt volna elő s már Simeon és Juda határáról végeláthatatlan sokadalom kígyózott a hebronbetlehemi országút felé. Noha Zebulon tevén ült, jó-magasan s jó-éles szeme volt, eleinte sem az elejét, sem a végét nem láthatta az emberfolyamnak. A falvak s a városok lakói, akik sippal, kürttel, harsonával, hegedűvel és náblumokkal várták a zarándokmenetet, hol az elejére rúgtattak, hol a végéhez csatlakoztak. Mindenki gyalog lépkedett a fehér országúton, kivévén a betegeket, aggokat, apró gyermekeket, akiket azért vittek el, mert odahaza maradni alig kívánkozott valakinek is, mindenki látni akarta a városok városát, Jérusálemet. Ezek a gyengék s a magatehetetlenek szörnyűmód nyikorgó szekereken vagy teveháton mentek.

David Teniers: Cooberger, Juif hollandais. (Musée Bruckenthal, Nagyszeben.)

Dávid Teniers: Coeberger holland zsidó. (Bruckenthal-Múzeum, Nagyszeben.)

A tevékkel azonban baj volt itt-ott. A zeneszótól nekiiramodott egyik-másik, kitért a mezőnek és sebes futással magamögött hagyta a sok mérföldnyi sokaságot. Zebulon hátasa is különös buzgalmat mutatott, mert a kis púpos, akiben a temérdek éneklő szerszám hallatára felujjongott az öröm, maga is rágyujtott nehány hangosszavú dalra. Nem félt, ahogy így a teve vágtatva tovaringott vele, mert az okos állat a legvidámabb iramodásnál is ösztönnel ügyelt, hogy zengő torkú kis gazdája le ne találjon esni.

Zebulonnak, aki így a hatalmas zarándok-úttestet oldalvást nézhette, tágra nyílt a szemehéja. Látta a nehéz szakállú, feketehajú és őszbevegyült férfiakat, akik oldalukon karddal vagy fölfelé meredező dárdákkal vonultak az úton, az ifjabbakat és az egészen fiatalokat, kik íjjat vagy parittyát szíjjaztak a félvállukra. Góliát meggyőzése után divat lett a parittya, különösen az ifjúságnál s

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

a nyomorék fiú csillogó szemmel nézegette, amikor egyik-másik vigan tappogó gyerek kilőtte lapos kövecskéit az égnek és hirtelen a kavicsok apró pontocskákká váltak odafenn, akárcsak a magasba villanó fecskemadarak. Az asszonyok sötét és vastag hajfonataikkal, villogó ékszereikkel, a leányok színes ruhákban, a fejük körül úszó finom fátyolglóriával olyanok voltak itt a férfiak között, mint dúsan tarkálló virág-ezerek a hullámzó gabonaföldeken.

A zarándokló tömegek után áldozati barmok megszámlálhatatlan nyáját terelték a rabszolgák s a barnabőrű cselédek hatalmas kosarakban cipelték a papoknak, az énekes és szolgálattévő leviták-nak szóló ajándékokat. Az asszonyok külön vitték az asszonyi áldozás céljaira való fehér galambokat s olyik ifiasszony nem is a szolgálójával vitette, mégcsak kosárba sem rejtette, hanem kérkedvén hitvesi voltával, egész úton a karján hordozta turbékoló gerlicéit.

Esténkint a nagyobb városokban ütöttek tábort az ünnepre zarándoklók. Debir, Hebron, Bélsur és Betlehem voltak a különösebb stációk, ahol Zebulon gyerekes szive szerint elbámészkodhatott. A városok falai, házai, tornyai, emberei, de különösképp zászlói és énekei érdekelték. Mert minden város külön zászló alatt és külön énekek mellett szállott hadba, indult zarándokútra.

Lassan-lassan aztán Jérusálem is jelentkezett. Fügefák és pálmák szegélyezték az országutat, majd mint végtelen oszlopsor, mint hatalmas testörök glédái: szálas cédrusok álltak sorfalat az utak szélén. Itt már az ünnepre készülődő város illatos, füszerszámos levegője terjengett és Zebulon, akinek szerfelett érzékeny füle volt, a távoli muzsikáját is hallotta. Lehet, hogy csak a felizgatott fantáziája duruzsolt néki, mert még órák kellettek, miglen a város alá értek. Akkorára a forró és tündökletes gileádi nappal hirtelen borulata is aláhullott és körül a falakon egyremásra fellobogtak a nehéz szagú szurok- és gyantalángok. Mire Zebulonék a kapukhoz értek, lihegő és szökdécselő tarajú fáklyák rengetegében virrasztott már Jérusálem, a királyi Város.

4.

Mésullám Jérusálemnek roppant térségű főpiacán hevenyészte az ünnep nyolc napjára való lakósátrát. A piacon ezer meg ezer ilyen sátrat ütött fel az összesereglett zarándokság s a terekre és nagyobb utcákba is jutott a gyékény- és vászonlakásokból. Mésullámék ezen az ünnepen már csak négyen voltak: az ember, az asszony, Adónia és Zebulon. A két idősebb fiú: Gerson és Sémed szintén eljöttek, de már a saját szárnyukon, kiki a maga kis feleségével külön sátorozott. Féligmeddig Adónia is kivül volt a fészken, noha ő tűzhelyet még nem alapozott, tán nem is igen gondolt reá, de meghivták a királyi lovagok közé és a fiatal simeoni csak az ünnep elmultát várta, hogy felcsapjon.

Dinának álmatlan szomorúság nehezedett anyai szivére. Titokban hol Adóniára nézett, aki elhagyja, hol a puposra, aki vele marad és sötét szeme könnybelábadt. De mutatni nem mutatta, hogy fáj neki a dolog. Sőt, nyiltan büszkeséget vallott, hogy Adónia alá, ime, drága egyiptomi ménet ád a király. És Zebulon énekeit is vidám arccal hallgatta végig. Pedig a kis púpos ezúttal nem az anyjának danolgatott.

Támárnak, az Áser-béli hajadonnak zengettek a kis Mésullám-ivadék szépséges nótái. Támárt egyszer-kétszer látta Zebulon, ugyanabban a sátorsikátorban, talán az ötödik sátorban lakott, bár csak nagyritkán mutogatta magát a leányzó. Zebulon, ki alig volt még tizenhat esztendős, sem tudta: miért, de lázongó vágyak kényszeritették, hogy az áserita leány sátora felé pendítse legékesebb szerelmi énekeit. A leány szép volt, karcsú és megbűvölő, sötét szeme olyan volt, mint a ragyogó szén, amely téjbe foglaltatott. A kis púposnak valami szörnyű nagy döbbenet ütött a szivébe, amikor a leányt látta és kezdte érteni, ha dalolta az ifjú szerelmes szavait: „Szép vagy, mint a hold, üde, mint a hajnal és rettenetes, mint egy zászlós tábor.“

Zebulon maga sem hagyta el a sátort, nem merte mutogatni csunya arcát, szerencsétlen testalkatát. Ha elfáradt az énekléstől, órák hosszat az ajtó nyilásánál kukucskált: nem jön-é ki Támár. Olykor meglibbent az áserita sátor ajtófüggönye és a leány kiváncsian nézegette: merről jön a zengő férfihang. A púpos ilyenkor a sátor legsötétebb szegletébe bujdosott és Mésullámék ajtajában megjelent Adónia. A leány azt hitte, hogy Adónia énekelt és csodálattal nézegette ezt a szálas-vállas fiatal simeoni férfiút.

Adóniának is tetszett a szépséges Támár s mert észrevette: mivel lehet kicsalni sátorából, gyakorta biztatta a púpost, hogy csak zendítsen rá a legszebb és legmelegebb nótákra. Zebulont nem kellett biztatni. Lágyan, elérzékenyitően, halkan és harsogó hangossággal énekelt a hajáról, amely mint a szederjes bársony, olyan, a szeméről, amely az esbonbéli halastókhoz hasonlatos, a szájáról, amely keskeny és piros, mint a biborfonál és megrészegitőbb a bornál, a tomporáról, amely mesterember kezétől csináltatott kösöntyű. S ha vége volt az éneknek, Adónia az ajtó elé állott és várta, hogy kijőjjön az áserita leány.

Támár, akinek a szive alá gyujtottak a dalok, napról-napra fokozódóbb rajongással nézte a deli simeonit, aki nemcsak szép és férfias, de ime, szív és lélek is több vagyon benne, minden más férfiaknál. De Zebulon gyanut fogott. Megsejdítette, hogy a leány Adóniát tartja az énekesnek s irigykedni kezdett a bátyja dicsőségére. Egy délután, amikor Adónia elment hazulról, ráharsantott a kis púpos.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A legszebbeket dalolta a legszebben. Ő maga érezte, hogy soha ilyen ércesen nem zendült a hangja, mint most. És annyi érzés se volt még a dalban: egy ébredő és szenvedő férfiszív minden fájdalma, búbánata, panasza, gerjedése és szenvedelme sírt és sóhajtozott az énekben s a leány nagy, jó szépségeit annyi vágyódással énekelte, hogy hallatára a kőszikla is vajjá lágyult volna.

Az ének elhaltán kijött sátorából Támár. De Adónia nem állott az ajtóban, hát hosszabb töprenkedés után pár tétova lépést tett Mésullámék hajloka felé. Neszelt egy-két pillanatig, de nem hallott semmi hangot. Mintha csak véletlenül, meglibbentette a sátor függönyét és bekukkantott a homályába. Odabenn nem volt senki, csak Zebulon gubbaszkodott megrettent szívvel a sarokban. A leány megszólította:

— Te énekeltél mostan?

— Én, — felelte bátortalanul a púpos és szívében szeráfok reszketőhúrú gitárja muzsikált. Soha sem gondolt reá, hogy a leány valaha beszélni fog véle s most, hogy hallotta a hangját eszébe jutott az ének egyik verse, hogy tej és méz vagyon az ő nyelve alatt.

Támár tovább faggatta a nyomorékot:

— A bátyádat hogy hívják?

— Adóniának.

— Adóniának — ismételte a leány, és megremegett, amikor ezt a nevet kimondotta. Aztán mereven a púpos csúf, ragyavert arcába nézett és így szólott Zebulonhoz:

— Elég szép hangod van néked is, ámde Adónia bátyádé ezerszerte szebb. Óh, Adónia oly szépen énekel, de olyan gyönyörűen...

Nem mondta tovább. Bársonyos szemehéja lecsuklott és szépséges feje még szebb lett. A sátor ajtajában állott, háttal a leáldozó napnak s a haján és ruhája szegélyén piros és aranyló fénykeretek úsztak. Az arca erős homályban volt s mert lecsukta a szemét és mozdulatlanul állott, olyan volt, mint egy ódon ezüstszobor.

De csak pár pillanatig maradt így. Hirtelen megrázkódott, tágranyitotta nagy sötét szemét, körülnézett, azután elszaladt. Zebulon utána futtatta tekintetét s amikor már nem látta, suttogva ismételgette önmagának, amit a leány mondott:

— Elég szép hangod van néked is, ámde Adónia olyan szépen énekel, de olyan gyönyörűen...

A kis púpos felkapta a fejét, majd megint behúzta a válla közé. Aztán lehentergett a földre, arcát a sátor fehér porába fullasztotta, eltorzult száját szélesre nyitotta és keserűen kacagott.

Mattia Preti (il Calabrese): Abraham, en train d'immoler son fils, Isaac. (Musée Bruckenthal, Nagyszeben.)

(Mattia Preti (il Calabrese): Ábrahám fel akarja áldozni fiát, Izsákot. (Bruckenthal-múzeum, Nagyszeben.)

LORD BYRON HÉBER MELÓDIÁIBÓL.

SIRASD, KIK SÍRTAK...

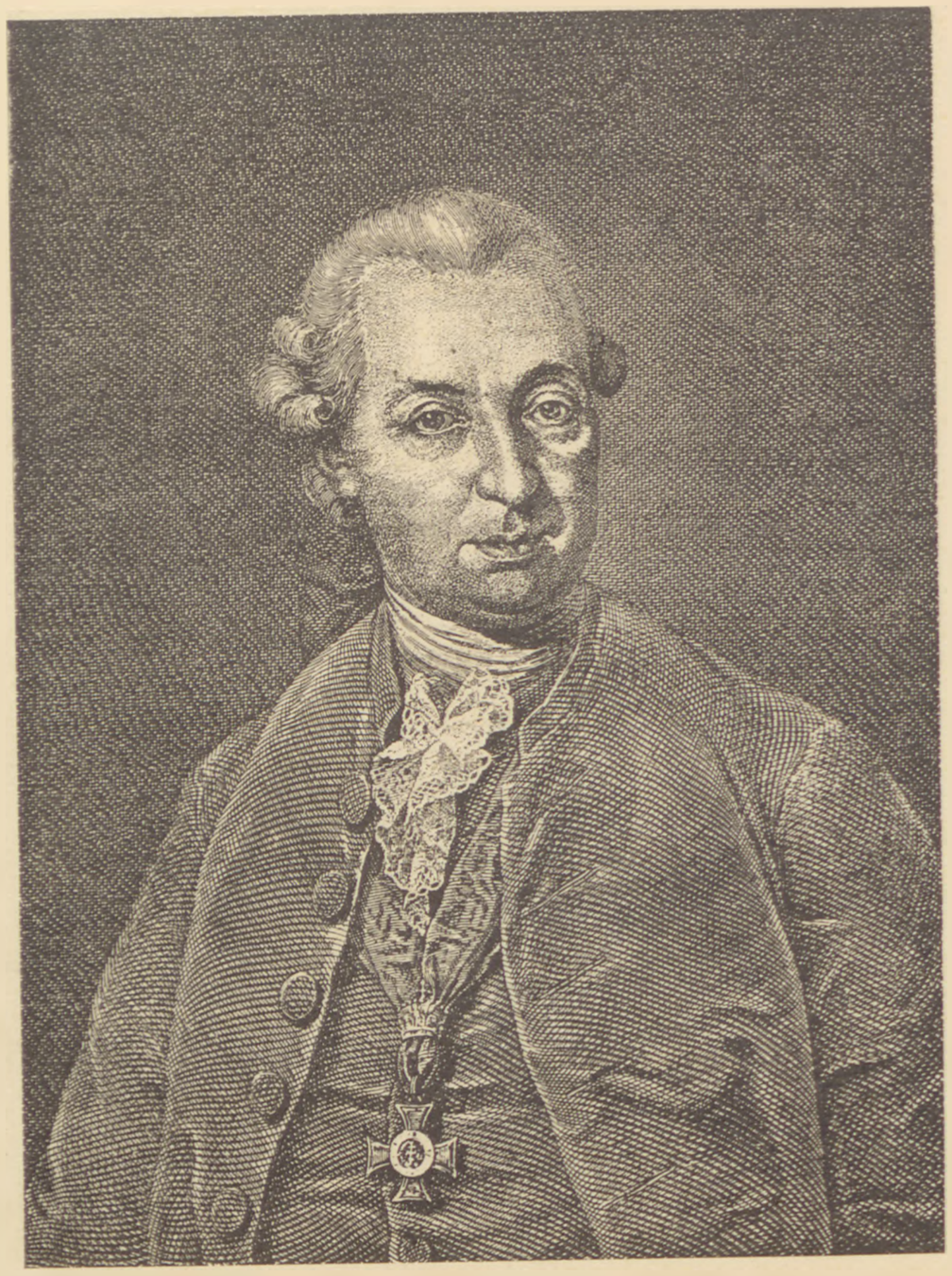
Sirasd, kik sírtak Babilon vizén,
Szentélyük dúlt, hazájuk képzelem,
Sirasd a hárfát, és Istenük házát,
Istentagadó ül a szent helyen.

Hol mossad vérző lábad Izrael?
Sion lantján ki zengje könnyedén
Dalát Judának, hogy meghassa azt,
Ki lelkesül még égi zengzetén?

Bolygó lábak, nehéz keblek hada!
Édes nyugvó helyet mindenki bír:
Odút a róka, fészket a vadgalamb,
Ember hazát, — tiéd csupán a sír!

Ford. *Berkeley György.*

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Bruckenthal Sámuel báró, Erdély kormányzója, a nagyszebeni Bruckenthal-Múzeum alapitója

Le baron de Bruckenthal, ancien Gouverneur de Transsylvanie, fondateur du Musée-Bruckenthal à Nagyszeben.

JÁVOR BELLA: A NAGYSZEBENI BÁRÓ BRUCKENTHAL-MUZEUMBAN.

Bolyongok minden kitűzött szándék, cél nélkül, összevissza a művészet kincses erdejében. A tekintetem végigsiklik a képtakarta falon. Mintha vigyorgó koboldok állnának minden kép mögött és integetnének, köszöntenének bizalmasan.

Nagy gondolatok alusszák itt mélységes álmukat, miért, hogy nem érdekel: mi van, mi lehet mögöttük?

A régi arisztokrácia aranyfényű selyemszobája ez és a régi arisztokrácia üres, fehér levegője lehűti az embert. Ezért idegen itt nekem minden.

És reggeli ködben látok egy szép, soktornyú kastélyt, melynek balkonján most játszódik le egy andalító, bájos kis lovagregény... Ez a kép, egy másik társával szinte egymásba búvik, mintha fázó verebek lennének. Ez a szoba, ezek az alakok, — nem érezheti magát jól az a két romantikus festmény; ebben a fagyos társaságban.

Mert a hercegek itt is gőgösek és merevek, mintha csakis hercegnek lenne érdemes a világra jönni. És mennyi herceg... Sóvár, húsos, púderos arcok, pomádés csigafürtök, buggyos ujjak; kis princek és pufók princesszek virágsziromkezekkel; aranygombos lakájok és még ezek mindegyike is olyan, mint egy herceg... Alig lehet elhinni, hogy ezek ereiben meleg vér csörgedezett valaha. És alig lehet elhinni, hogy ezek valaha jártak, beszéltek, cselekedtek. Pedig a multakért járó glória már ott ragyog a fejük fölött. Igaz, hogy nagyon homályos a fénye. Szóval: prém, brokát, arany és ezüst; semmi mélységgel sem biztat. (Valamit mégis csak megérzékit: — a régi pompa ragyogását.) Mehetünk tovább.

Uj terem és itt egy nyomot kereső kopó, egy pántos kincsesláda, ócska zászlók és vaslovagok; öblös lombikok, harci szekercék és középkori bárdok nyugtalan zsúfoltsága. Nem érdekel, nem érdekelhet.

És ahogy megfordulok, a szemembe ötlik egy impozáns méretű, babonás szépségű festmény. A szakember három percig nézi és tovább megy. Engem meglep, kétségbeejt, gyönyörűséggel tölt el és nincs erőm hozzá, hogy tovább menjek. Végre valami!

Ah, hát ez a híres „Eszter", Martin Meytens égig magasztalt, máskor lekicsinyelt műve. „Martin Meytens, aki mindig Rembrandt utánzója marad."

Itt már érdemes maradni. Eszter festőjével érdemes foglalkozni. Lássuk csak.

A művészet összes titkaiban való jártassága hozta őt össze Rembrandttal, ez kétségtelen.

Hatással volt reá, de az is bizonyos, hogy egyetlen tulajdonságát sem sajátította el. A biblia legnagyobbszerű alakjait festette meg mind a kettő s Meytens csak akkor adta Rembrandt remekét, mikor belső hajlandóságból lemásolta annak színekben és compozicióban egyformán borzalmas „Simson"-ját. S hivebben senki sem adhatná vissza a nagy lángelme, a nagy festő apostol nagyszerű kvalitásait, mint éppen Meytens, aki anélkül, hogy a festés tónusának erősitését hajhászná, csak tökéletes pontosságra törekszik és a nagy elől iránt érzett imádat teszi, hogy Rembrandt „Simson"-ja és az egész hátborzongató tabló melegebb a Meytens másolatán, mint az eredetin. — Soha nem ihlette meg más munkája, csak azé, aki rokon volt lelkével, akinek megértette törekvéseit és ezért lett mestere Rembrandt. Mesterévé tette anélkül, hogy sajátságait eltanulta volna tőle; eredeti maradt, minden középszerűségen felülemelkedve. Egész hosszú sor, kiválóan szép festmény bizonyitéka nagy alkotásokra vágyódó lelkének. Talán Rembrandt biblikus képei adták meg az impulzust Meytensnek, hogy körülnézzen a Bibliában ő is. Talán Rembrandtnak köszönhetjük, hogy Meytens egy nagy csomó előitéletet, félreértést és hamis úton járó dogmákat törölt ki lelkéből. És csakugyan, művészi életfelfogásának eszményi kikristályodása lett az az ötletesen és politikusan elgondolt, gyönyörűségesen megfestett „önálló" műve. Mert a Biblia hatalmas őserdejében szétnézve mihamar rátalált az ő fenséges „Eszter"-jére, akit mindenkinél szebben, érthetőbben hozott

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

elénk, akit mindenkitől eltérő modorával, egészen új színekkel, egészen saját művészlelke szerint, szeretettel és energiával festett meg. Egy mű, amelyhez nem kell kísérő szöveg.

A festői elemeknek egy diadalmas kiválása ez az alkotás.

Kiforrottság, azután lehiggadt átszűrése a mesei elemnek, keverték össze ezeket a színeket . . . Az alakok élnek; nem az a munka, ahol a tagok jól össze vannak srófolva s mikor ez a művelet kész, teletömik az egészet vattával, fűrészporral, hogy feszesen álljon, „mintha élne“ . . ., ezek az alakok élnek. A festői líra gyöngyszemei ezek.

Eszter fehér liliomkeze, melynek minden ujja, mintha elefántcsont-billentyű volna, remegni látszik, bár tehetetlenül, erőtlenül fekszik a szép szolganő támogató kezén.

Itt mindenik mellékalakra szükség van, sőt méltóbb keretet nem is adhatott volna Eszter csábító erejének megigéző hatalmának megértéséhez. A háttérben az a tipikusan zsidófejű öregasszony szürke ruhában, jobb kezét önkéntelen ijedt figyelmeztetéssel emeli föl, mintha be lenne avatva Eszter minden szívbeli titkába; kettétört suttogások neszét halljuk: csak bátorság gyönyörűséges galambom . . .

Az Eszter mélabús, szelíd arcán a bátorságnak csak annyi színes fénye van, amennyi térdeplő szolganőjének barnapiros arcáról ráesik, mint a gyertya árnyéka.

És élet is csak annyi van rajta, amennyit királyi imádója lihegő lehelete kölcsönöz neki. És mégis hallani szíve verését, mely mintha parányi ezüstkalapács halk ütése volna egy kristályüvegen. Eszter itt nem asszony. Hűs, mint egy kristálytiszta tó vize. Ölelésre csábító bájos mosolya hiányzik, titokzatos és mégis ismerős meséket mesél nekünk, ha soha nem hallottunk volna legendás alakjáról, két szeme világító sugarat vet egész életére.

Az Ahasverus szerelme . . . Megcsukló térddel áll hímzett trónusán a király, talán azt hiszi: csak egy tündér pillanat tréfál vele . . . Mintha nászi induló hangjait hallaná a szerelmes Ahasvérus — és a trónus két lépcsője, mintha az energia-felesleg levezetésére szolgálna. Ahasverus egész alakján a szenvedély őszintesége nyilvánul.

Látjuk, érezzük és úgy tetszik: ez a jelenet örök marad, megkövül mozdulatlanságában; a trónszoba, mint egy nagy, szentlevegőjű templom bebalzsamozva, üdén, frissen megtartja nekünk ezeket az alakokat, így, ahogy csoportosítva vannak. Esztert is mélabús szépségében, tükörfényes tisztaságában.

Milyen ellentéte ennek ez a másik! Delilah.

Milyen kicsinyes felfogás nyilatkozik meg azokban a kritikákban, melyek Delilah bestiális, tüntető féktelenségű arcát összehasonlítják Eszter eszményi szépségű arcával. Ha Eszter megfog bennünket és magánál tart és nem enged tovább menni, Delilah elijeszt és eltaszít. Mintha kettős célt szolgálna szereplése, mintha mindenekfelett arra is született volna, hogy áruló szemével bevilágítson a művész boszorkánykonyhájának forró katlanába, mintha azt sikítaná az a bántó felujjongás a szája körül: festékek, vászon, gyötrődések, sok álmatlan éjszaka hozták össze ezt a tökéletes borzalmasságot, melytől te — szegény halandó — összeborzadsz, fázol... Mert gyötrelmes és lenyűgöző ez a kép. Egy nagy hegedű húrjait jajgattatja itt meg a szél, mely fagyosan, lélekdermesztőn vonul keresztül az egész borzalmas, gyászos festményen és bennünket is megreszkettet.

Az ember nyugtalan kutyák ugatását hallja kintről.

Delilah arcán a bátorság mámora és a préda gyönyörűsége ég. Ez és Simson kiontott vére teszik színessé az egész tragédia leghatalmasabb, legkínzóbb jelenetét. Különben egészen tompák a színek és visszatartottak. (A tragikum a festő lelkén és nem a mesterségén szűrődött le és ez a mély érzés izzik keresztül rajta.)

— A csodáserejű Simson állati tehetetlenséggel vergődik és emberfölötti erővel folytatott harca céltalan. — Ezt látjuk, fáj is, megbotránkoztat, de nem érdekel különösebben.

Csak Delilah. A dühöngő öldöklés legvakmerőbb alakja. Mintha kegyetlenségén kívül az emberiség minden átkos tulajdonsága egyesült volna benne. Mintha azért surranna el, hogy jól kikacagja magát, hogy megolvassa hány hajszál maradt a kezében.

A csalfa, gyilkos Delilah. Mennyi földi salak sötétlik rajta!

Különös heroizmussal van átitatva ez a festmény, de nem fejez ki semmit a zsidóság lelkületéből.

Hozzánk tartozik, de nem a miénk.

Csak Eszter.

Csudásan szép hangokat pendített meg a lelkem eddig ismeretlen húrján. Tele lettem tőle zenével, muzsikával. És most enyém a mámor minden szép hazugsága tőle.

És fáj, hogy szorosan magához ölelve tartja az az erdélyi nagy ház ezt az én kincsemet. És fáj, hogy az ódon, nagy háznak fénylő kis ablakai villogó szemmel leskelődtek rám: nem ragadhattam ki, nem hozhattam magammal Esztert.

*

Munkatársunk, *Jávor* Bella, a kitűnő írónő, a nagy fáradsággal megszerzett pompás zsidó tárgyú képeket és a mély érzéssel megírt fenti méltatást a következő levél kíséretében küldötte be hozzánk, amely általános érdekű tartalmánál fogva szintén a nyilvánosság elé kívánkozik:

Igen tisztelt Szerkesztő úr!

Nem tudom, még mennyi szép dolgot hozott Ön magával kincses Itáliából, én elhoztam magammal ezeket. Mert én néha úgy érzem, mintha egészen

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Martin Meytens: Eszter könyörög Ahasvér előtt népeért. (A nagyszebeni Bruckenthal-múzeumból)

Martin Meytens: Esther supplie Ahasvérus de faire grâce aux Juifs. (Musée-Bruckenthal, Nagyszeben.)

közeli rokonom és jóbarátom lenne a „Mult és Jövő" és cirógatni illik néha, szeretni.

Es ott, Szebenben, a világhíres könyvtárban is arra gondoltam, mikor a zsidó tárgyú festményeket megláttam; talán, ha ezeket elhoznám, még szebbé tehetném velük a „Mult és Jövő" egy számát.

Csakhogy nem ment az az elhozás olyan könnyen! Már csak elmondom az előzményeket. Ha nem is apróra mindent.

Connerth professzor, a múzeum igazgatója kisért végig a termeken és mosolyogva hallgatta kifakadásaimat. Miért, hogy éppen a „zsidó tárgyú képek" vannak sötétben? De hiszen az egész múzeum világitása a lehető legrosszabb, itt nincs kivétel, sőt Dávid Tenniers kis képe a „Der niederländische Jude Coeberger" egész világos helyen van kifüggesztve. Szép vörösbársony falon, értékes rámában, „Argus" vészjelzővel; műkincs.

— Tehát nem szégyenlik magukat vele.

Connerth professzor, — akinek ezer hálás köszönettel tartozom — a legnagyobb előzékenységgel magyarázott meg mindent és arról igyekezett meggyőzni, hogy a művészetben nincs antiszemitizmus.

A „Mult és Jövő" Michelangelo-száma volt a kezemben, véletlenül ránéztem és akkor furcsa eszmém támadt. Szerettem volna meggyőződni arról, mi igaz abból, ami messze földön híres: a szászok zsidógyülöletéből.

— Professzor úr, — mondom, éppen Meytens két méteres Eszter-képe előtt álltunk, — professzor úr, átengedné Eszter gyönyörű arcát a „Mult és Jövő"-nek? Mert úgy-e bár odavaló?

— Hát... odavaló volna, csakhogy az nehéz dolog!

— Mert *zsidó* folyóirat? Hát mégis igaz lenne? Azt mondják Önökről . . .

— Nem *egészen* azért, de a reprodukálás engedélye nagyon szigorú keretek között mozog. Én részemről nagyon szivesen, boldog lennék, dehát nehéz dolog, nagyon nehéz. Még nem engedtük meg senkinek

— Ha professzor úr megengedi, van még valaki, aki ellenezhetné? Egy irott törvény?

— Nem. — De ne beszéljünk róla — holnapig. Holnap délelőtt jöjjön el kérem, addig beszélek a Főpappal.

— Ki az, melyik Főpap?

— Majd én... Minden tőle függ. De én igérem, hogy elhárítok minden akadályt. Hogy meggyőzzem: mi, szebeniek, szászok nem vagyunk antiszemiták!

*

Egész biztosra vettem — és mindenki, aki a szebeni viszonyokkal ismerős — hogy elutasító választ fogok kapni. Én ugyan még reménykedtem, de szebeni ismerőseim kinevették a reménykedéseimet. Azt mondták, másnapra nemcsak a beprotezsálást, hanem engemet is elfelejt professzor Conneth. De nem igy történt.

Másnap ragyogó arccal nyitotta ki előttem a múzeum főajtaját és azt mondta, hogy nagyon boldog, hogy örömet okozhat egy zsidó hölgynek, aki még magyar is. Visszaadta a „Mult és Jövőt", amit azért vett magához, hogy megmutassa a Főpapnak is, akinek nagyon imponált a mi lapunk.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

— Most már bármelyiket parancsolja, — mutatott jobbra-balra — igazán kész csoda, hogy ezt mondhatom Önnek, de most már biztos! Ugy-e bár nem tart többé antiszemitáknak, zsidófalóknak bennünket? És lássa, amit eddig senki meg nem kapott tőlünk, azt megszerezte Ön egy gyanusítással...

„Gyanusítsunk, mindig megragad belőle valami", még egyebet is megengedett a professzor úr és fölöttes hatósága, a Főpap. A rosszvilágitású termekben nem lehet fényképezni és bár a Mona Lisa esete óta egy ujjal sem szabad hozzáérni a képekhez, megengedték, hogy az óriási festményeket lecipeljük a múzeum napos udvarára; két emeletről le-fel mind a nyolcat. Hát csakugyan nem zsidófalók a szászok, ha ezt megengedték, mondták a szebeniek. És akkor kezdtem nagyon örülni a „zsákmányomnak". Hiszen, ha igy áll a dolog, akkor csakugyan többetérő az engedély, mint amennyire eleinte becsültem.

Nos, azt hiszem, nem haragszik meg rám, Szerkesztő úr, hogy megszereztem, hogy nekem ideadták és én odaküldöm.

Szerkesztő úrnak igaz hive *Jávor Bella.*

BALLA ERNŐ: A ZSOLTÁROKBÓL.

Uram, én most csendes leszek
És többé már nem vétkezem,
De boldog, nagy megtéréssel
Fejemet a földig hajtva
Imára kulcsolom kezem.

Lásd Uram, hogy kisimultak
Dacos arcomon a redők,
És lágyan ivelt ajakam,
Mely annyit csókolt azelőtt,
Most megtérő imát morzsol.

Uram, megbántam sok bűnöm
S dacos, vad kérkedésemet,
Már nem kell többé csókos éj,
Az út kell csupán, csak az út,
Mely, Uram, Te hozzád vezet.

Martin Meytens: Les philistins, arrachant les yeux à Samson. D'après Rembrandt. (Musée Bruckenthal, Nagyszeben.)

Martin Meytens: Sámsont megvakitják a filiszteusok. Kopia Rembrandt után. (Bruckenthal-múzeum, Nagyszeben.)

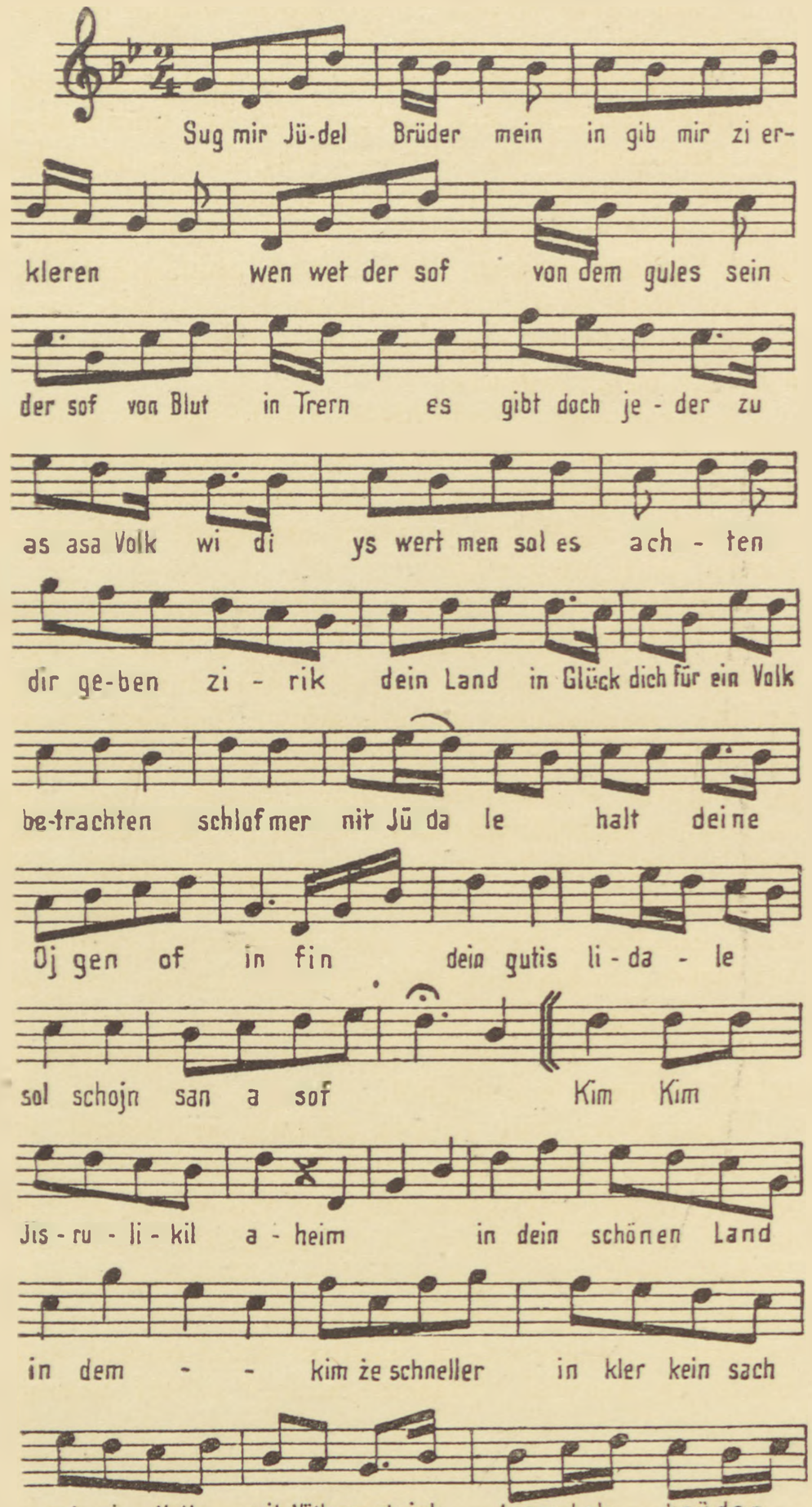
Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

MORRIS ROSENFELD: A KANÁRI.

Énekel a kanári
Ágról ágra szállva,
Oh, míly nagy az öröme,
Nagy a boldogsága!
Énekel a kanári
Fényes kalitkába',
Oh, míly nagy a bánata,
Nagy szomorúsága!

(Fordította: *Kiss Sámuel.*)

OROSZ-ZSIDÓ NÉPDAL.

GEDŐ LIPÓT: EGY KÓRISTAFIÚRÓL.

A púpos Semája énekes volt a kántornál. A hangja olyan messzecsengő, tiszta zengésű fuvolahang volt, hogy amikor Semája énekelte a kedusa szólóját, a hívek lelkében megnyílott az áhítat kapuja és azon keresztül röppent az égbe a makulátlan érzés, gondolat. Fönn állott az előimádkozói magaslat legfelső fokán és olyankor ványadt, vékonypénzű teste karcsún megnyúlt. Az orrcimpái reszkettek a mámor szédületében, szemei lecsukódtak, púpja, mintha kissé behúzódott volna és nyúlt arca megsápadt a nagy, csodás érzések tolmácsolásában. Leginkább a panaszos melódiákat énekelte Semája, mert az ő lelke háborgásában csak a csendes, panaszos hullámok vetettek gyöngyöket a partra. A nagy, lármás izgalmakat Semája igazában sohasem élte át, csak látta. Ha volt is egy-kétszer bennük része, azoknak emléke elhalványult, beléveszett lelke nagy, igazi szomorúságába, mint ahogy a virgonc gyermek hajtóköve elmerül a mély vizek csendességébe.

Egyszer pedig szokatlanul szépen dalolta a szólóját. A hívek arcán izzott, nevetett az elégült csodálat és megittasodva az örömtől, lassan, zsongva, lihegő, emelkedő mellel énekeltek Semájával. Semája vitte magával az emberek lelkét napos, zengő álommezőkre és most úgy érzett, mint ahogy érezheti magát valamely győztes hadvezér, a győzelemre vivő csatározás hevületében. Lázongó, eleven agyában megindult a képzelet hajtókereke és pillanatról pillanatra más kép ragyogott a becsukott szeme előtt. Régen vagy sohasem álmodott tájak, ösvények, állomás előtt bólogató jegenyék, melyek előtt vitte valaha a vonat és apró életének minden apró öröme belékapcsolódott ebbe a diadalérzésbe és életre kérte magát.

A panaszos szó hirtelen kérdéssé olvadt a lelkében, mert hirtelen maga előtt látta a vak apját, akivel izzó nyárban rótta az országutakat. Maga előtt látta azonmód valóságában, ahogy megálltak egy-egy népesebb ház kapuja előtt, hogy apja pengesse az öreg tamburint és hogy ő dalolja hozzá az éneket. Látta, hogy a kacér izzadság lassan csurog le arcán az apró barázdák között és ahogy aztán eltünik ősz szakálla sűrűségében. Emlékezett egy babonás idegen nyelvű dalra, amit énekelt, de amelynek az értelmét még ma sem tudja. Látta, ahogy öreg apja menyegzői lakomák hajkurászásában pattogó rígmusokat mondott, tamburinjával kezében, az ő rekedt, fátyolos hangján. Akkor még nem érezte, de most érzi, tudja, hogy apja, a marselik, megalázott volt, különböző a többiektől. Miért, miért? Most már tudja, hogy apja is mért nem örült akkor úgy, mint ő, ha mikor a jókedv tüzes tobzódásában egy-egy úr fehér pénzt hajított a lábuk elé. Akkor ő futkosott, hogy összekeresgélje a pénzdarabokat. Látta, hogy apja

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

a kijárt, görbesarkú cipőjében táncra perdült, hogy ő maga vigadozván, másokat is vigalomra buzdítson. Ő akkor azt hitte, hogy apjának csakugyan jókedve van, de most már tudja, hogy ez nem volt igaz, csak a fehér kalácsot akarta kiérdemelni, amit a kockás kendőbe rejtettek a konyhában sündörgő jótevő gazdasszonyi kezek. Miért? . . . miért . . .

Most a síró hangja leesett egy nyugalmas, mély pianóba és látta apját holtan a földön, amint jönnek érte emberek, hogy a temetőbe vigyék. „Az Úr akarta, az Úr akarta", visszhangozták nyugalmasan a finálé mély hangjai. „Az Úr akarta."

Az emberek felett egy pillanatig döbbenetes hallgatás terpeszkedett, majd mint egy vezényszóra kitörő, mámorba hajló riadalom kavarta fel a csendet. Fokozott áhítat csavarta körül az emberek szívét és a következő passzust olyan hangon imádkozták, mintha enyhe, elégedett nyugalom verte volna fel tanyáját lelkükben . . .

Istentisztelet után körülállták, megsimogatták és becézték, mint a megszelídült állat szokta megbántott fiókáját. Akadtak emberek, akik meghívták magukhoz, hogy ő is kivegye részét az ünnepi ebédből. De Semája elhárította magától, nem érezte magát jól szokatlan emberek között, mert azok rendesen azt kívánták tőle, hogy szomorúsága csendes hómezejét víg nótákkal csíkozza be, mint mikor felenged mezők sziklájáról a Libanon méltóságos hava.

II.

Történt pedig, hogy apró társai, ezek a parányi ösztönemberek gyűlölettel gyűlölködtek ellene és készítve ellene veszedelmet, kigondolva ellene gondolatot, nem mulasztottak el alkalmat, hogy félelmet, keserűséget vessenek fehér lelkére. Ilyenkor Semája szíve megtelt fájdalommal és kesergett, mint az éltes hajadon, ki szomjas epedéssel kesereg ifjúkorának vőlegénye miatt.

Egy napon módfölött való nagy izgalom szorongatta Semáját. Volt ugyanis egy elnyűtt szíjdarabkája, cseppnyi ládájának fenekén. Az apja öreg cipőjéből hasította, annak halála idején. Tudatlan, babonás lelkével úgy hitte, hogy amely napon elmulasztja kezébe venni a furcsa amulettet, azon naptól fogva kiapad, elszikkad hangjának kútfeje, mint ahogy kiszáradnak a vizek medrei. Egyik társa szemügyre vette ezt és egy ünnep előtti éjszakán csendes loppal megfosztotta Semáját a szíjdarabkától. Mikor pedig az ébredés idején kereste az amulettet, nem találta sehol. A többiek már a teájukat is megitták, hogy a korai keléstől fátyolos hangjuk fényét visszanyerjék, ő még mindig ijedt rémülettel kereste a szíjdarabot. Már több ideje nem volt, mert a kántor, a szigorú ember rárivallt, hogy siettesse. És nem kereste tovább. Indultak. Hajnali virradat előtt, szótlanul mentek a templom felé a csillagok behúzott fénye mellett. Nagyon kevesen jártak az utcákon. Csak olyanok, akik elferdítvén szívüket, csapásokon járnak, melyek nem Isten parancsai szerint valók s amelyeken aki jár, megtántorodik s amelyeket aki lát, pisszeg és lelkében így kiált: „Erőszak és pusztulás."

Semája lelkét szorongatta a keserűség és egyszerre csak hirtelen megállt, egy fának támaszkodva. Felemelte hangját és keservesen sírt. Szeméből omlott a könny, mint ahogy áradoznak a présházak musttól meg olajtól.

— Miért sírsz — kérdezte megenyhült félelemmel a kántor. — Hangod rekedt lesz és nem tudod énekelni majd a nagy szólót.

Semája nem felelt.

— Miért sírsz? — kérdezte a kántor újra, de haragosan.

— Már nem sírok — mondotta kongó orrhangon Semája —, gyerünk. És mentek tovább.

A templomban már sokan voltak együtt, hogy mellüket verdesve, könyörögjék az Úr bocsánatát. Az énekesek sietve öltötték magukra a lenruhát és kiki a maga helyére ment. Semája a legfelső fokra. Hajlongtak, sírtak, búgtak az ájtatosok, a kántor pedig magos, visszafojtott, el-elcsukló hangokon sírta el az ősök énekét. Beletemette arcát a lenruha széles aranydíszébe és könnyeit ontotta a sárga ódon lapokra.

Lassan-lassan mindjobban alábbhagyott a hangos rialom és csakhamar szelíd zsongássá halkult. Majd meg egészen elhalt. Csak néha-néha zökkent a csendbe egy-egy hívőnek nyomott juhholása. Aztán az is megszünt.

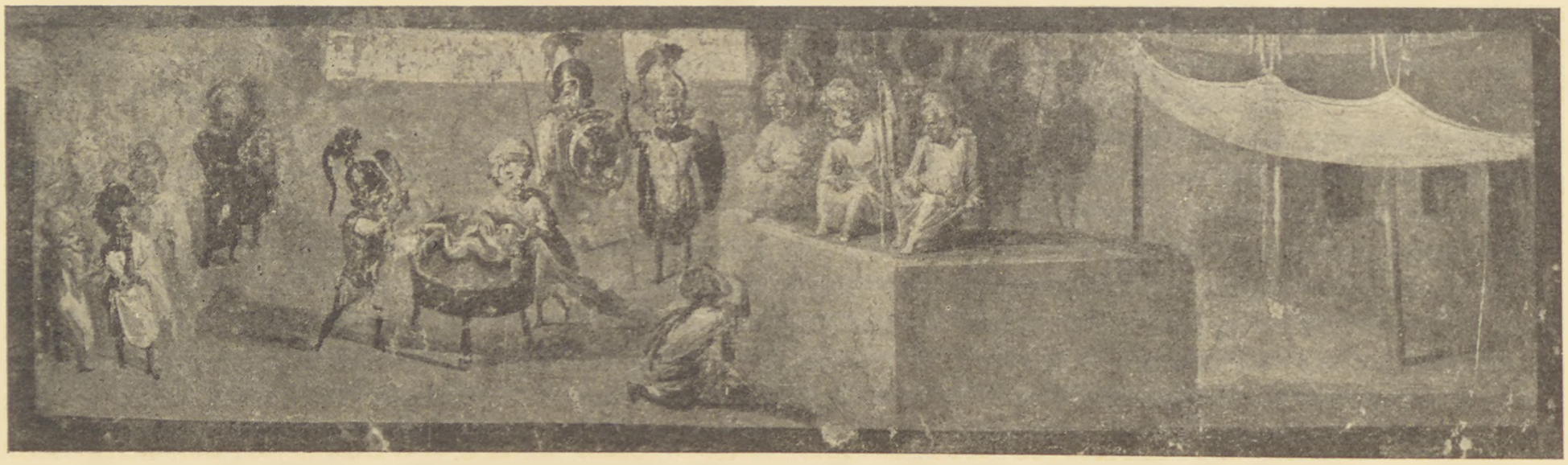
— Bemaícóé menúchó — kezdte a kántor mélyen. Aztán a fiúk folytatták és utánuk a tenor. Végül pedig a mély, komoly basszus adta meg az ének őszinte, nagyságos komolyságát. Zengett a dal egyenletes, nyugodt összhangban és betöltötte szépségével a csarnok minden zugát. Végre egy sajátságos decrescendóban, melyben a basszus vitte a szót, egészen elmélyült, megszünt. Következett az alt szólója. A kántor szemével intett Semájának és már emelte a kezét az első taktusra. Leütötte a taktust és Semája nem énekelt, csak bánatos, könnyes arcával engesztelőn bámult a kántor arcára, mint egy kivert, hű kutya. A társai nézték; nem értettek semmit a dologból.

Végre is az, aki ellopta Semája amulettjét, rákezdte. Ő énekelt Semája helyett. A kántor ijedt, izzadt képén nyugodt mosoly villant és hálásan nézett a fiúra. Hogy el ne tévessze, ő maga is dúdolta halkan, nagyon halkan. Szerencsésen túlestek rajta, nem történt baj.

Mikor hazaértek, a kántor szidalmakat szórt feléje és azontúl sohasem énekelt szólót Semája.

Olvasóink figyelmébe! Nagy szolgálatot tesznek olvasóink lapunknak, ha bevásárlásaik vagy megrendeléseik alkalmával a hirdető cégeknél lapunkra hivatkoznak.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Salamon ítélete. (Pompejiben kiásott kétezeréves freskó.)
(Nápolyi Nemzeti Múzeum.)

La justice de Salomon. (Fresque de Pompéi.)
(Musée National, Naples.)

DR. PATAI JÓZSEF: RÓMAI JEGYZETEK.

Róma, 1913, augusztus.

Róma és Jeruzsálem harcában külsőleg Róma maradt a győztes, de a legyőzött Jeruzsálemből kiindult a tan, amely Rómát nemcsak legyőzte, hanem meggyőzte is. Így jártak különben a latinok már a görögökkel is, akiket leigáztak, azután kultúrájuk szolgálatába szegődtek. És érdekes, hogy a talmud szerint negyvenkét csatát vívtak a rómaiak a görögökkel és mindaddig nem birták legyőzni, amíg Izrael nem volt segítségükre. Ez a legenda mindenesetre már abból az időből való, amikor a zsidók már teljesen otthonosan érezték magukat Rómában és amikor már római ősiségüket kezdték bizonyítani. Akárcsak ma, amikor mi magyar zsidók büszkén emlegetjük, hogy a magyar honfoglalók között zsidók, vagy zsidó származásúak is voltak. Sőt már sokan magukat a zsidókat kezdték vádolni Jeruzsálem bukásáért: „Mi volt az oka annak, hogy Izrael szétszóródott? A harcok, amelyeket maguk idéztek elő! Ha R. Jochanan b. Zakkaira hallgattak volna, békét lehetett volna kötni a rómaiakkal."

Mert az ókori római zsidóság külső asszimilációja csakhamar bekövetkezett, mihelyt a viszonyok kedvezőbbre fordultak. Már a talmudi korban sokan megmagyarosították, helyesebben meglatinosították a nevüket (Papus, Lulianus stb.). És bizonyára ennek az évezredes asszimilálódásnak tudható be, hogy ma például „zsidó külsejű" zsidót Olaszországban nem találni. A nápolyi zsidó fiú olyan tökéletes gaminsággal lógatja bele a szájába a makarónit, mintha évszázadok óta ezzel táplálkoztak volna az ősei. (És a két nápolyi gyerek között nem a sapkás a zsidó, hanem a másik.) Capri szigetén beevez veled a csodaszép „kék barlang"-ba egy gyönyörű őszszakállú patriarcha, amilyet Hermann Struck szeret rézkarcba rögzíteni, a tenger hullámai majdnem teljesen eltakarják a barlangnak alig egy méter magas nyílását és bent a grottában, ahova csak fekve lehet a csónakkal bejutni, valami mesebeli azurkékség vesz körül, átlátszóan kék a víz, kék a szikla, kék a csónak, kék a levegő, kék a patriarcha hosszú ősz szakálla is; azt hihetnéd, a bolygó zsidó áll itt előtted, de a „Grotta azurra" öreg matróza inkább a Freiligrath Albatroszával tart rokonságot, de a zsidó legendához, valamint a zsidósághoz semmi köze. Aki Olaszországban „zsidó külsejű", az egészen bizonyosan nem zsidó.

*

Az ókori zsidóság teljesen egyenlő erejű ellenfélnek tartotta magát Rómával. Rabbi Jochanan ben Zakkai, aki titokban kilopózott a Jeruzsálemet ostromló táborhoz, Vespasianust, aki akkor még csak hadvezér volt, Cézárnak titulálta, mert írva van: „A Libanon *hatalmastól* esik el". És a legenda szerint tüstént meg is érkezett a római hírnök, hogy megölték a császárt és Vespasianust kiáltották ki utódjául. Jeruzsálemet csak egy császár vehette be és népét csak olyan hatalmas nép igázhatta le, mint a rómaiak, akik a zsidó legenda szerint gazdagságukat is a zsidóknak köszönhették. „Mert az egész világ ezüstje és aranya összegyűlt Egyiptomban az éhség idejében József uralma alatt. Mikor a zsidók kivonultak Egyiptomból, magukkal vitték a kincseket, azután jöttek a kaldeusok és elvették tőlük, a kaldeusoktól pedig elvették a perzsák, tőlük viszont a görögök rabolták el s a görögöktől került Rómába."

Róma nagyságáról és szépségéről a legnaivabb legendák forogtak közszájon az ókori zsidóknál. Méreteire nem is találtak földi mértékeket, hanem az évhez és a naphoz hasonlították. Róma és a nap szférája versenyez egymással. Ha a nap szférájának a zengése nem töltené be az egész világot, mindenütt hallanák Róma piacainak zaját és ha a római piacok tömegeinek a zaja nem töltené be az egész világot, mindenki hallaná a nap szférájának a zengését. És miként az év áll háromszázhatvanöt napból, akként Rómának is van háromszázhatvanöt piaca, minden piacnak háromszázhatvanöt palotája, minden palotának

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

háromszázhatvanöt feljárata és minden egyes részben annyi a kincs, hogy el lehet vele tartani az egész világot.

Ilyen néptől legyőzetni tehát nem szégyen. De szentül hitték, hogy el fog jönni az idő, amikor „minden szálkát, a melyet Róma elrabolt Izraeltől, vissza fogja adni az Úr az ő népének." Sőt maga Róma is retteg ettől. „Minden hetvenedik évben — így szól a zsidó legenda — ünnepelik Rómában Jeruzsálem leigázásának évfordulóját. (A hetvenedikben bizonyára azért. mert Babilóniából is hetven évi fogság után szabadult ki Izrael.) És ekkor elővesznek egy egészséges erős embert és nyakába ültetik egy sántának, amazt felöltöztetik az ős Adám ruhájába (mert persze, ez is Rómában van), az arcára ráhúzzák Rabbi Jismael főpap arcbőrét (a legenda szerint Rabbi Jismael nagyon szép volt és a császár a leányának, aki beleszeretett, odaajándékozta a kivégzett főpap arcbőrét), majd teleaggatják a legritkább ékszerekkel és így körüljárják vele Róma utcáit, miközben ezt énekli a nép:

Sohsem lesz megváltás,
Sohsem lesz vég,
Ézsau öccse, Jákob,
Csaló volt rég!
Aki most megéri
Ezt a mulatságot,
Olyat lát, mit ember
Kétszer sohse látott.
Mit használt ennek itt
Az ő álnoksága?
De jaj lesz amannak,
Ha lábra áll a sánta!...

*

Róma szépsége egészen megejtette a talmudkorabeli zsidókat, akik csakhamar megbarátkoztak az új viszonyokkal és Rómában olyan mozgalmas zsidó szellemi élet indult meg, mint valamikor Babyloniában, Szurában és Pumbadítában. És ebbe az életbe belevonták a rómaiakat is. „Róma nagyjai" hivatalosak voltak előkelő zsidók asztalánál is, ahol pészachkor feltálaltak egy egész gödöllyét fejestől, térdestől, ahogy a husvéti áldozatnál volt szokásban. Mint ahogy ma mutogatják a széderestét. Egyes jámborok meg is ütköztek ezen. De maguk a császárok is később jó barátságot tartottak a zsidókkal. A legenda szerint, Antonínus császár (Krausz szerint = Marcus Aurelius) titokban együtt tanult Tórát „Rabbi"-val. Egy titkos barlang vezetett a Palatínus császári palotájából a Tiber alatt a folyón túl lakó Rabbihoz. Két rabszolgát vitt magával mindig a császár, akik a nehéz ajtókat kinyitották, de hogy el ne árulják őt, megölte az egyiket a barlang innenső nyílásán, a másikat pedig a tulsó nyíláson, Rabbi ajtaja előtt. Egyszer, amikor a császár a szokott órában megérkezett, Rabbi házában találta R. Chaninát, akivel Rabbi annyira elmerült a tanulásban, hogy megfeledkezett arról, hogy a császár jön és akkor nem szabad nála lennie senkinek. „Mit keres itt ez az ember?" — kérdezte a császár. „Ez nem ember, hanem angyal" — felelt Rabbi. „Ha angyal, akkor hívja be azt a rabszolgát, aki kint áll az ajtó előtt." R. Chanina kiment és újedten látta, hogy a rabszolga halott. Imába fogott, amire a halott feltámadt és a császár nagy ámulatára megjelentek együtt a teremben. „Tudom, szólt a császár, hogy a legkisebbek közületek is tudnak feltámasztani holtakat. De ezentúl valóban ne legyen nálad senki!"

Nagyon gyakori a talmudban, hogy Rabbi így szólt: „Ezt a dolgot Antonínus császártól tanultam". Gyakran igen érdekes polemiák folytak a császár és Rabbi között. Egyszer így szólt Antonínus Rabbihoz: „A test és a lélek könnyen megszabadulhat a túlvilági büntetéstől. A test azt mondhatja, hogy a lélek a hibás, mert hiszen amióta a lélek elhagyta, ő tehetetlenül hever a földben. A lélek pedig azt mondhatja, hogy a test a hibás, mert hiszen mióta a testből kiszállt, csak a tiszta magas régiókban röpdös. Erre Rabbi a következő hasonlattal felelt: Volt egyszer egy

Création d'Éve. (Bas-relief en marbre, Vatican, Eglise de St. Pierre.)

Éva teremtése. (Márványrelief a római Szent Péter-templomban.)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Vespasianus.
(Róma, Capitoli-múzeum.)

Vespasian.
(Musée du Capitole, Rome.)

királynak egy gyönyörű gyümölcsöskertje. Hogy maguk az örök se lophassanak belőle, két őrt választott, egy vakot és egy sántát. Mikor a sántát csábítani kezdte a szép gyümölcs, oda sántikált a vakhoz, a nyakába ült és így kapaszkodott fel a fára. A császár előtt persze mindketten tehetetlenségükkel védekeztek. „Hiszen én nem is látok!“ — „Hiszen én nem is tudok járni!“ És mit tett erre a császár? A sántát a vak nyakába ültette és együtt ítélkezett felettük. Az Úr is, szólt Rabbi, visszahelyezi a lelket a testbe és együtt ítéli el őket.

*

Nemcsak Rabbi, hanem más talmudbeliek is érintkeztek így római császárokkal és nagyokkal. Gyakran fordul elő, hogy ezt vagy azt „kérdezték a római filozófusok Izrael véneitől“, vagy „Agrippa főhadvezér kérdezte R. Gamliélt“, vagy hogy „R. Silaht a császár Róma kapuja elé ültette bírónak“, vagy „szólott a császár R. Josua ben Chananjához“, sőt az utóbbi esetben beleszólt a vitába a császár leánya is, aki itt-ott halálosan bele is szeretett egy-egy fiatal talmudtudósba.

„Egyszer így szólt a császár R. Josua ben Chananjához: Szeretném látni a ti isteneteket. Mire R. Josua így felelt: Tudsz-e a napba nézni? Ugy-e nem! Nos látod, császár, a nap csak egyik szolgája a mi istenünknek.“ Egyszer a császár leánya évődött R. Josuaval, aki híres csunya ember volt: „Mért van a szépséges Tóra ilyen csunya edényben?“ — „Mibe teteti atyád a legjobb bort?“ — felelt R. Josua — ezüstedénybe vagy fahordóba? Ugy-e olcsó fahordóba! Mert ezüst edényben megromlana.“ — „De hiszen vannak köztetek gyönyörű szép emberek, akik szintén tudósok.“ — „Ha csunyák lennének ők is, még többet tudnának.“

Mintha csak benső családi érintkezés lett volna a későbbi talmudbeli előkelőségek és a római udvar között. Mert bizonyos, hogy ezek a talmudi legendák valami reális bázisra támaszkodnak. Aminthogy Titus és Hadrianus korának zsidóüldözéseit csak kiszínezte és nem költötte a zsidó népképzelet. Hogy csakugyan úgy szólt-e Hadrianus két zsidó talmudtudóshoz, Lulianus és Papushoz: „Ti hisztek a ti istenetekben és hiszitek, hogy Chananját, Misaelt és Azarját kimentette a babyloniai tüzes kemencéből, íme bedoblak most benneteket a tűzbe, hadd mentsen ki benneteket a ti istenetek“, — hogy csakugyan így szólt-e Hadrianus, az egészen mellékes, maga a háttér kétségtelenül valóság, Hadrianus kegyetlenkedése mindenesetre tág teret adott a fantáziának. Az sem fontos, hogy amikor a későbbi római császárok fogadták az ott meghonosodott judai előkelőségeket, a test és lélekről, Istenről és a Tóráról vitatkoztak-e. Az impulzust a legendának valami valóság adhatta. R. Gamliél bejáratos lehetett családostul az udvarnál és hogy miről folyt köztük a diskurzus, azt kitalálgatta a nép. Egyszer így szólt a császár R. Gamliélhez: „A ti istenetek tolvaj, mert ellopta Adámtól álmában az oldalbordáját.“ Erre közbe vágott R. Gamliél leánya: „Atyám, hadd feleljek én a császárnak.“ Amire R. Gamliél leánya a császár felé fordult és így szólt: „Adj nekünk egy inkvizitort.“ — „Minek?“ — „Tolvajok jártak nálunk éjjel és elvittek egy vaskancsót és ott hagytak helyébe egy aranykancsót!“ — „Hát akkor mit akarsz? — felelt a császár — bár csak lopnának így nálatok mindennap!“ — „No látod, — szólt R. Gamliél leánya — nem nagyszerűen járt-e Adám, hogy elvettek tőle egy oldalbordát és kapott helyette egy gyönyörű nőt?“

*

Ezek a chéderben tanult talmudi mesék kóválygognak mint visszajáró lelkek az agyamban, amikor a mai Rómát jártam keresztül-kasul. Amikor a Capitoliumon megállottam „Rabbi barátjának“, Antoninus = Marcus Aurelius császárnak kétezer éves lovasszobra előtt. Amikor a Palatinuson bolyongtam a római Cézárok palotáinak romjai között. Amikor szombaton végigkóboroltam Rómát és sem a

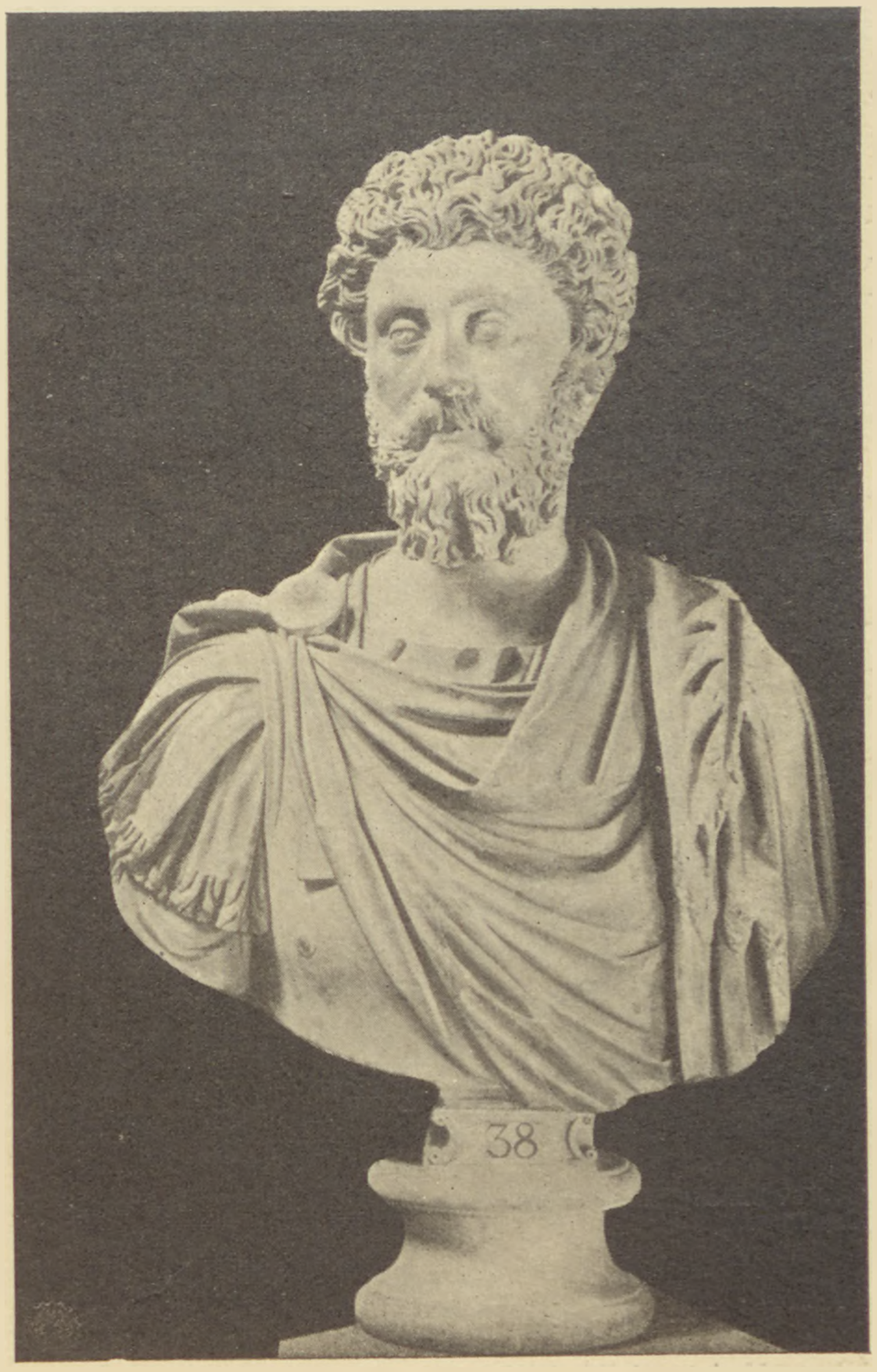
Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Tiberisen innen, sem a Tiberisen túl nem láttam egyetlen zárt üzletet. Amikor istentiszteletre befordultam a szép új nagy zsinagógába és az kongott az ürességtől. Amikor a szűk Via Campo Marcio egy kis házának második emeletén az egyetlen kis római rituális étkezdében Signore Achille Teglio az öreg vendéglős, aki még tud két-három szót héberül is motyogni, előadta, hogy egész Rómában nincs a rabbin kívül egyetlen zsidó-írástudó, egyetlen héber betűvető. De amikor megkérdeztem tőle, hogy gyakori-e Rómában a kikeresztelkedés, mosolyogva felelte: „Egyáltalában nem szokott előfordulni. Minek is? senki sem törődik itt a vallással, sem a magáéval, sem a máséval. Mi zsidók pedig — commandiamno!" Magyarán: kommandírozunk.

A kabinetekben sokszor három-négy zsidó miniszter is ül egyszerre, a legmagasabb bírói széket zsidó foglalja el, a főváros polgármestere zsidó, a szenatusban egy csomó zsidó foglal helyet, az egyetemi katedrákon, az akadémián, az irodalomban, a művészetben, a hadseregben, az iparban, a kereskedelemben mindenütt ott vannak számarányukat felülmulva a zsidók, de zsidó voltukkal se pro, se contra nem törődik senki, sem ők maguk, sem más. Az előkelő római zsidók most is bejáratosak az udvarnál, mint R. Josua és R. Gamliél idejében, de nem beszélhetnek már a császárral a Tóráról, mert a római zsidók ma már a Tórában olvasni sem tudnak. Ma már nem mondhatná a rabbi a császárnak vagy a királynak, mint a talmudban olvassuk: „A mi urunk hatalma nagyobb, mert nézd, holnap szombat van és az Úr parancsára egyetlen kémény sem fog füstölni a Tiberen túl." Ma a római zsidók átkeltek a Tiberen és ott laknak a legelőkelőbb villanegyedekben, de akár a Tiberen innen, akár a Tiberen túl tán csak két zsidó kémény nem füstöl szombaton, az egyik a rabbino maggiore, a főrabbié, a másik az én kis kóser vendéglősömé, Signore Achille Teglioé.

*

Signore Achille Teglio kis emeleti vendéglője tán a legjelentősebb zsidó centrum Rómában. Mikor orientalisták, fajok vagy vallások kongresszusa van Rómában, nála étkeznek a kongresszusok rabbitagjai és ott tartják a zsidó „előkonferenciák"-at. „Sok nagy ember ült már ennél az asztalnál" — szokta az öreg Teglio mesélni. De ha nincs is kongresszus, ott vannak az ő állandó vendégei, egy orosz talmudista, aki szobrászi tehetséget fedezett fel magában és Rómában sietett tanulni. Egy fiatal galíciai fiú, talán egyenesen a chéderből került Rómába, ahol festeni tanul. Pár év mulva talán ezek lesznek az új Antokolszkyk és Hirszenbergek, akiknek művészetével külön számokat fognak megtölteni a művészeti folyóiratok és mi büszkén fogjuk emlegetni a neveiket. És ott van még egy pár „állandó ide-

Marc Aurèle, l'ami de „Rabbi". (Musée du Capitole, Rome.)

„Rabbi" barátja, Marcus Aurélius. (Róma, Capitoli-múzeum.)

gen" az asztal körül, ahol még folyik a diskurzus zsidóságról, zsidó kultúráról, zsidó irodalomról, zsidó művészetről, a zsidóság multjáról és jövőjéről. Más római zsidó házakban egészen más témákról folyik a diskurzus. Talán a pápa svájci gárdájáról, arról a száz tarka legényről, akik sztrájkba léptek és „Éljen Garibaldi" kiáltással vonultak ki a Vatikánból.

*

A római zsidóság asszimilációja, amely ma tetőpontra hágott, nem az emancipációval kezdődött, hanem, amint már reá mutattam, még a talmudi korban gyökeredzik. Hiszen már abban a korban mondotta egy talmudbeli, hogy a zsidóságnak nem kell többé várnia a messiásra, a megváltóra. (Én lahém mosiach lejiszrael.) De az alakuló keresztyénség első századaiban, amikor Róma a vallási evolúció forró katlanja volt, a zsidóság előkelőbbjei is főként vallási problémákkal foglalkoztak. Hiszen a zsidóság volt ennek az egész vallási átalakulásnak az erjesztője. Mikor ez a processzus úgyszólván teljesen be volt fejezve, sőt az eredeti iránytól eltérve a merev középkori

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A „Kék barlang“ öreg evezőse. (Capri.)

Le vieux rameur de la grotte bleue à Capri.

kereszténység fejlödött belőle, Róma újra visszavágyott Virgilius és Plautus antik derűjű világába, hirlelen egy másik végletbe csapott át és az olasz renesszánsz egészen Epikuros jegyében indult meg. Klasszikus költészet és obscén élvezethajhászat, amiről Bocaccio tudna sokat mesélni és aminek Dante fenséges komolysága már szinte a reakciója. És ekkor a római zsidóság legnagyobb szelleme Manuello héber nyelven ir 1300 körül olyan síkamlós, olyan frivol dolgokat, amilyenekért ma az ügyészséggel gyűlne meg a baja. És a Petrarcától tanult bájos szonett formájában gúnyt űz a messiásból és a messiásvárásból. De Manuello olasz szonetteket is vált Danteval és tanítványaival, akik megszeretnék téríteni a héber költőt. Ezt persze Manuello visszautasitja, de nemcsak olaszul, hanem héber verseiben is megirja, hogy az ő népe a rómaiak („veammi hém romanim“). Akkor is megfordultak előkelő zsidók az udvarnál és a császárok és a királyok Tórát tanultak a zsidó tudósoktól. A klasszikusok iránt való érdeklődés felkeltette az érdeklődést a héber nyelv iránt is. Egy római héber poéta, Manuello barátja. Juda Romano meghivást kap Róbert nápolyi királyhoz, hogy héberre tanitsa. És ez az eset nem egyedülálló. És igen érdekes, gondolkodásra késztető jelenség, hogy míg pl. a spanyolországi héber költők Gabiróltól Juda Haléviig, dacára annak, hogy a spanyol zsidóság akkor a legmesszebbmenő szabadságot élvezte és a legmagasabb állami hivatalokat foglalta el, mégis a legszebb verseket irták Cionról és a zsidóság megváltásáról. „Szivem ott keleten van — És én itt nyugaton, — Hol gyötrelem a gyönyör — És kin a nyugalom. — — — És megvetem Spanyolhon — Dús kincsét, gyöngyeit, — Hogy láthassam egy romnak — Porló göröngyeit.“ Igy dalolt Jehuda Halévi a szabad Spanyolországban. Manuello pedig inkább hűtlen, kacér asszonyokról énekel mint Cionról, és a pápa államában egészen rómainak vallja magát.

*

Valami rokonság lehet a latin-olasz és a zsidó faj között, hogy amint helyre állott köztük a külső béke, mindjárt benső kapcsolatok támadtak közöttük. Rómán kereszrül tanulta meg a világ a nazaréti rabbi tanait, Rómában értették meg először a judai zsoltárok melódiáit, itt vésték és rajzolták először a falakra a zsidó szentirás képeit. Bizonyára a római egyházi énekre gondol Manuello, a mikor megállapitja egyik epigrammjában, hogy

Ma ómereth chochmath hanigun écel hanócrim ?
Gunnav gunnavti méerec haivrim.

Magyarul:

Mit mond az énekművészet a keresztényeknél ?
— „Elloptak engem a héberek országából.“

Az Egyiptomba került József szavainak travesztiája ez. És bizonyára a római templomok zsolozsmáit tartotta szem előtt, amelyeket mindenesetre a zsoltárok szövegével együtt tanultak meg az első keresztények. Sőt ezek az egyházi dalok éreztethették a hatásukat a világi dalokra is. De még ma is, ha az ember bemegy a Szent Péter-templomba, a litánián ugyanazokat a hangmodulációkat hallja, mint a római zsinagógában. Szombat délután egyszer betértem a zsinagógába a mincha-imához és néhány perc mulva kénytelen voltam körülnézni, nem a Maddalena-templomban vagyok-e, azt se tudtam kivenni, hogy héber vagy latin szöveget recitálnak-e; pedig egészen közel mentem az almemorhoz, minthogy a zsinagóga úgyis egészen üres volt. A hangsúlyozás és a melódia egészen más, mint a mienk. Ezek-e azok a melódiák, amelyeket Manuello hatszáz évvel ezelőtt hallott s amelyeket eredeti zsidó daloknak tudott akkor a tradició? Vagy tán a zsidók asszimilálódtak az egyházi énekben is és átvették a katholikus templomok más fejlődésű melódiáit? Ki tudja?!

*

Valami rokonság lehet az olasz-latin és a zsidó faj között, ami talán az egyenlő klimában és flórában leli eredetét. De az olasz típus az orr, a szem, a haj stb. is nagyon alkalmas arra, hogy a kissé hasonló zsidó típust szinte észrevétlenül magába olvassza. Amikor Olaszországban a zsidókat elnyomták vagy üldözték, mindig a papság volt a kezdeményező, míg maga a nép sohsem bántotta az „ebreo“-t. A gettó olasz eredetű szó

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

ugyan, de a római vagy velencei gettó cseppet sem piszkosabb vagy szűkebb, mint más római vagy velencei utca, ahol zsidók sohsem laktak. Aki látta az olasz városok szük utcáit, ahol a szemközt álló házak ablakait zsinórok kötik össze, amelyeken fehérneműt és egyéb mosott holmit szárítanak, hogy a járó-kelők nyakába csepeg róla a víz, aki látta Nápoly mellékutcáin, amint az olasz férfiak, asszonyok és gyerekek a járdán ülnek, esznek, játszanak, mosakodnak vagy fésülködnek és bekukkant a házak udvarába, amelyekben nincsen semmi fény, semmi levegő, az nem fog többé a „gettó" szóra elborzadni, vagy legalább is nem fogja valami kivételes szörnyűségnek tartani, hanem a nép pszichológiájával és az olasz városépítési viszonyokkal magyarázza meg. Aki már elment a nápolyi fajolasz kereskedők üzlete előtt és tapasztalta, hogy szinte a kabátjánál fogva akarják a boltba becipelni, úgy hogy ember legyen a talpán, aki innen vétel nélkül szabadulni tud, aki ezt látta, bizony előkelő kereskedelmi negyednek fogja tartani a pesti Petőfi-utcát és a telekitéri zsibárúvásárt. Elvégre ez temperamentum dolga. És végül aki ugyancsak Nápolyban (de lehet Velencében vagy Bolognában és néhol Rómában is) tapasztalta, hogy nem tud egy lépést sem tenni a mindenféle kocsin és gyalog járó vezetőktől, akik mindenáron „vezetni" akarják, sem a fiatal és öreg olasz koldusoktól, akik „mancia", vagy „makaroni" (alamizsna, borravaló, szóval „nedove") irányában tartják az idegen körül a tenyerüket, aki ezt látta, az nem fog többé a belzi vagy jeruzsálemi snorrerekre haragudni, hanem megfogja bocsátani nekik a tolakodásukat épp úgy mint a szegénységüket.

*

Mi lesz a római, illetve olaszországi zsidósággal? — kérdi jogos aggodalommal az, akit Rómában nemcsak a Capitolium és a Vatikán, hanem a gettó és zsinagóga is érdekel. A gettóból teljesen kiveszett a Tóra és a zsinagógák tátonganak az ürességtől. Csak az előcsarnokban látni kifüggesztett nagy nyomtatott íveket, hogy kik a tagja az „universita israelitica"-nak, ami azonban nem izr. egyetemet, hanem izr. hitközséget jelent. Olaszországban nincsen kultuszadókényszer és ha valakinek úgy tetszik, nem lesz tagjává egyik felekezetnek sem, anélkül hogy felekezetnélkülivé kellene válnia. Azért a templomok előcsarnokaiban függesztik ki buzdításul azoknak a névsorát, akik önként beléptek a hitközségbe és hozzájárultak adományukkal (nem adóval) az „universita israelitica" fenntartásához. De vajjon elég szilárd alapja lesz-e ez a kifüggesztett ív az olasz zsidóság jövőjének? Ma még azt mondja signore Achille Teglio, hogy „commandiamo!" — „kommandirozunk!" de az egyre torlódó gazdasági élet már már új konstellációkat mutat. Már-már vannak olasz lapok, amelyek teret adnak antiszemita ízű cikkeknek „a zsidóság rohamos térfoglalásáról". Már már kikelnek Itáliában is az antisemitizmus csirái, amelyeket különösen a papság igyekszik öntözgetni és nagygyá ápolni. És ha itt is rosszabbodik a helyzet, nem fogják-e az olasz zsidók tömegesen ledobni azokat az amúgy is laza kötelékeket, amelyek még a zsidósághoz fűzik? Vagy tán éppen ez fogja őket megerősíteni a zsidóságukban és ahogy most nem törődnek a zsidóságukkal, mert a másfelekezetűek sem törődnek vele, épp úgy fognak ragaszkodni a zsidósághoz, mihelyt ezen a ponton fogják őket támadni?

*

Némi megnyugvást nyujthat különben az az új és egyelőre még zsenge szellemi élet, amely néhány év óta az olasz ifjúság körében megindult. A flórenci szemináriumból kikerülő fiatal rabbik intenziv zsidó faji érzést igyekeznek az ifjúságba plántálni és igy érdeklődését a zsidó irodalom, történelem és kultúra iránt felkelteni. Dr. Margulies flórenci főrabbi, a szeminárium alapitója és igazgatója nagy agitációt fejt ki ebben az irányban, amelyet két zsidó hetilap is támogat.

A flórenci szemináriumból kikerült rabbik vallási kérdésekben legtöbbnyire konzervativ álláspontot foglalnak el és ilyen irányban is igyekeznek hatni, aminek az eredménye itt-ott már észlelhető is. Az új római főrabbit, Sacerdotit már „orthodox"-

Gamins, mangeant du maccaroni à Naples. Makarónievő fiúk Nápolyban.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Francesco Mola: Ábrahám elűzi Hágárt és Izmaelt.
(Róma, Capitoli-múzeum.)

Francesco Mola: Hagar et Ismaël chassés par Abraham.
(Musée du Capitole, Rome.)

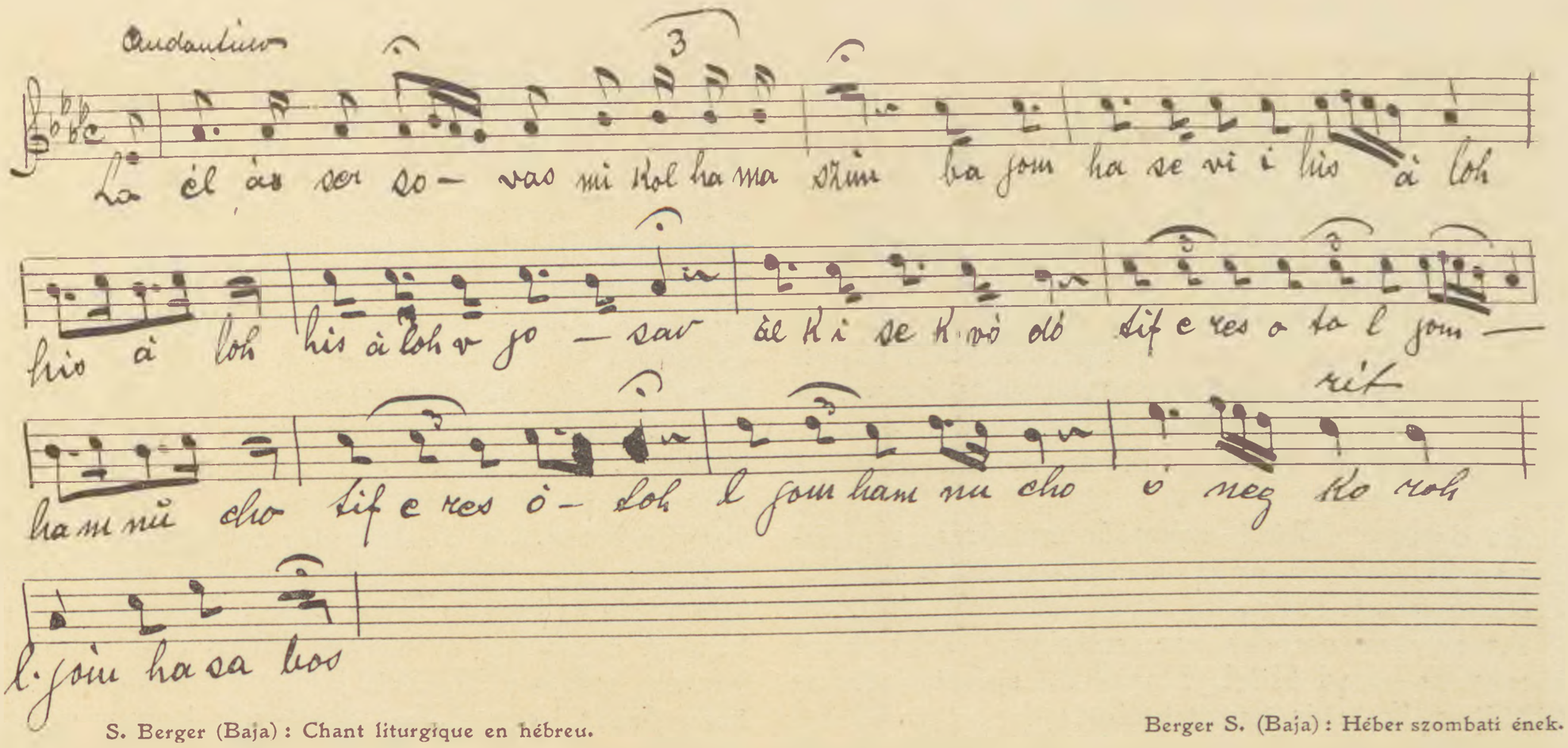
nak mondják a régivel, Castiglionival szemben, de persze csak olasz fogalmak szerint az. Egyelőre azonban mindez még csak kezdet, épp úgy, mint a nemrég alakult olasz „zsidó kultúrbizottságok" és az egymásután alakuló „circoli sionistici", amelyek szintén új zsidó szellemben működnek. Még csak gyenge csírái láthatók az új zsidó életnek (Rómában még ennyi sem) és ez is főleg Felsőolaszországban, Milanóban, Turinban, Páduában. Hogy terebélyes fa nő-e belőle, vagy legalább néhány illatos rózsató, még most eldönteni nem lehet. Egyszer már megindult egy erős zsidó áramlat Páduából Luzzato alatt és kihatott az egész világ zsidóságára. De akkor Olaszországban magában nem tartott sokáig. Lehet, hogy a Flórencből kiinduló új zsidó áramlat erősebb és tartósabb lesz.

A római új zsinagóga.

Le noveau synagogue à Rome.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

S. Berger (Baja): Chant liturgique en hébreu.

Berger S. (Baja): Héber szombati ének.

SZÁSZ MENYHÉRT: A KEDVESEM BETEG . . .

Óh! Ég, te mindig kék legyél majd;
Napsugár, te táncolj rajta,
Óh! Szellő csókold lágyan szájon,
Ha felsóhajt bágyadt ajka.

Homok, türjed, ha ő megy rajtad,
Virágok néki nyíljatok
És ringassátok langy álomba,
Ti csendes, esti állatok.

Ha délelőtt a kút felé tart,
Melynek krístály vizét issza,
Útszéli fák bókoljatok majd,
Árnyatok alatt megy vissza.

Fecskék, helyettem szeressétek
Én örök, szép szerelmesem,
A mi szerelmünk óh! csak ennyi:
Kristálypoharán a nevem . . .

Uram, adj pírt halvány arcára,
Ajkára küldj pajkos kacajt,
Adj szent szerelmet a szívébe,
Hogy egy kicsit szeressen majd.

A mi szerelmünk olyan bágyadt,
A mi vágyunk hószín tiszta,
Ő reggelenkint a kúthoz megy
És a könnyeimet issza.

EMÁNUEL JÓZSEF: HILEL.

Szép hóarcú szelíd kis gyerek volt a Hilel. Azok közé tartozott, akikre azt szokták mondani, hogy még a járókelők is megfordulnak utána, hogy elmondhassák: jaj, de érdekes arcú egy kis fiú! . . .

Az én öcsém volt Hilel és én most bocsánatot kérek tőle, hogy nem szerettem őt és mert sajnáltam egy árva könnyet a koporsójától. Ne haragudj rám Hilel, az a könnycsepp, amit akkor megvontam tőled, benne maradt a lelkemben és visszatartja a többi feltolakodó könnyeket. És azóta én nem tudok sírni. És ha temetést látok, ami megrendíti egész valómat, vagy ha felgyülemlik bennem csordultig a keserűség és szeretnék sírni, siratni magamat, siratni másokat és szeretném fájdalmamat elmosni elfojtott könnyeimmel, akkor felrezeg szempillámon a te könnyed és megrezdül fülemben a te sóhajtásod és nem tudok sírni és viselem tovább szivemen az évek hosszú sora óta felhalmozódott könnyeket.

Igaz, az a kicsi meleg vízcsepp azóta itt van a szívemben és amit látok, azon keresztül látom és amit nézek könnyszemüvegen keresztül, búsan, szomorúan érkezik el hozzám. És azóta sokszor álmodom ébren, nyitott szemekkel es végigélem képzeletben ismét a régen elmúlt reményeket . . .

*

Kilencesztendős voltam akkor, a Hilel hat. Én egészséges voltam, mint az acél, Hilel pedig betegen, lesorvadva, megfogyatkozva feküdt az ágyon.

Valami csendes megmagyarázhatlan ellenszenvvel viseltettem iránta. Ki tudja miért. Talán az a nagy, öreges komolysága volt az oka. A tekintetében, azokban a nagy, mélységes, komoly né-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

zésű szemeiben állandóan bizonyos fáradtság, valami megadásteljes szomorúság lakozott és oly komolyan, de oly megható komolysággal tudott nézni, hogy ez már igazán sok volt és kénytelen voltam haragudni rá.

Ott nyomta az ágyat egy hónapig, két hónapig, már a harmadikban is benne voltunk és én nem hittem neki, hogy beteg. Azt mondtam: kényeskedik. Pedig valóban beteg volt. Szívbajt kapott valahogy és az orvos nagyon jól tudta, hogy szegény Hilel már nem fogja húzni sokáig. Halasztani lehetett a veszedelmet, de megakadályozni végképen nem.

És ő úgy feküdt nyugodt mártírarccal kórágyán és szemrehányó, de egyszersmind megbocsátóan nézett reám.

Az anyám csendes szomorúsággal látta, mint sorvad, fonnyad Hilel. Napokat, éjeket, heteket töltött mellette és panaszkodott:

— Ajen hore, gonosz szem érte. Valaki megcsodálta, — mondotta, ettől szakadt rá a baj.

Egészen jól emlékszem arra a napra. Ősz volt, az idő szomorú volt és én is szomorú voltam. A nyár elmult, az ünnepnapok is elmultak. Odakünn éppen bontották a sátort az ablak alatt. A szél néha belekapott a nádszálcsomókba, amik ott hevertek egymásra hányva a pusztuló sátor mellett és szertezilálta őket.

Én búsan néztem mindezt. Fájt nekem nagyon a nyár elmúlása, az ünnepek végeszakadása és fázósan gondoltam a homályos, rideg, unalmas téli napokra, amik előtt állunk.

Az a sok iskola előtti ácsorgás a ködös téli reggelen, ha várni kell, amíg kinyitják a kaput; a csatakban való álldogálás, didergés, fagyoskodás; az olvadó hóban, átázott cipőben, harisnyában való járás, ez mind megelevenedett előttem azon a fakó őszi reggelen és nagyon szomorúan vettem elő a könyveket, hogy az iskolába menjek.

Odanéztem a Hilel ágya felé. Már nem volt ott, átvitték a másik kisebb szobába. Az melegebb volt, jobban fűthető.

Elkeseredetten latolgattam magamban, mennyivel jobb volt nyolc nappal ezelőtt. Mikor odakünn díszítettük hangos gyönyörűséggel a sátort az ablak alatt. Csak három fala volt a sátornak, a negyedik a ház fala volt, mert oda volt támasztva a házhoz. És az ablakból kényelmesen be lehetett látni a sátorba, mint egyik szobából a másikba. Hívtuk a Hilelt, jöjjön az ablakhoz, nézze meg a sátort, milyen szép csillagok vannak a falakon. milyen hosszú papírláncok odafönn. De Hilel nem jött. Szomorúan mosolygott, nagyon öreges mosollyal és ványadt karjai fáradtan hevertek a takarón.

Én haragudtam rá és kérgesszívűnek neveztem. Nem is beteg, nincs semmi baja, csak nyafog és nem akarja látni a sátort.

És most ott feküdt Hilel a másik szobában és kezdtem valami szánalmat érezni iránta, mert magam is el voltam keseredve nagyon. A torkomat szorongatta valami fojtó fájdalom és szerettem volna odakiáltani az embereknek: ne rontsátok még le azt a sátort, hagyjátok! És szerettem volna megállítani az időt, hogy ne olvadjon még a télbe és mikor éreztem, hogy lehetetlenségre gondolok, fásultan néztem magam elé.

Az anyám igazgatta a párnákat Hilel feje alatt, azután a takarót és mikor már indulóban voltam odakünn, az iskolába, nagyon furcsán — valami fátyolozottság volt a hangjában — szólt oda nekem:

— Szaladj az orvosért, siess . . . Az iskolába mész . . . és az útban van . . . rögtön . . . rögtön jöjjön — itt elcsuklott a hangja — a Hilel beteg, nagyon beteg... a lábafeje már egészen... hideg...

Hideg. Egy kicsit megijedtem. Hát mégis tévedtem volna és tényleg beteg Hilel! Mialatt mentem, kezdett mardosni az önvád. Mégis csak komiszul bántam szegény Hilellel. És ez a lehangoló tudat összeolvadt, eggyé lett amúgy is komor gondolataimmal, a fejem zúgott és szédült a zűrzavaros, lesujtó érzésektől és . . . és egyszer csak azt vettem észre, hogy ott ülök az iskolában, a tanító magyaráz és én nem hallgatok oda.

Megfeledkeztem az orvosról. Nem voltam nála. Egy pillanatra azt gondoltam, hogy elszaladok innen hozzá, hogy menjen, siessen, mert a Hilel beteg, már hideg a lába . . . Nem mentem. Gyáva voltam, vagy lomha voltam, nem tudom micsoda erő volt az, ami lecövekelve tartott. Majd hazafelé, gondoltam végre, akkor bemegyek érte.

Mikor tódultunk kifelé, hazafelé, oldalról megbökött a Timberger. A Timberger egy jó barátom volt, akivel együtt szoktuk megmászni a gyümölcsösök kerítéseit.

A Timberger meglökött: gyerünk: Nem is kérdeztem, hova, azt modtam, nem megyek. A Hilel beteg odahaza, gondoltam — és várja az orvost.

De Timberger nem hagyott. Gyerünk a ligetbe, mondta, a gesztenyefákról most hull a sok jó gesztenye, gyerünk.

Az ajánlat nagyon csábító volt és én meggondoltam a dolgot. A liget nincs nagyon messze, oda-vissza nem tart nagyon sokáig. Aztán egy félóra, az már se ide se oda. Majd visszafelé beszólok az orvoshoz.

És mentem a Timbergerrel. A gesztenyeszedés azonban sokáig tartott, egész elkódorogtunk a liget másik végéig, fáradt is voltam, nem is igen gondoltam rá . . . Ismét nem voltam az orvosnál.

Az anyám odahaza gondterhesen várta az orvost, azután engemet. Magába temette aggodalmait és nem szólt róla senkinek.

Lesütöttem a szememet, nem mertem az arcába nézni. Ha láttam volna a félelmet és kétségbeesést szemeiben, nem tudtam volna hazudni neki.

Azt mondtam, voltam az orvosnál. Azt mondta, jönni fog.

Persze nem jött. Anyám már nagyon izgatott volt. Menjek még egyszer hozzá és mondjam, hogy jöjjön gyorsan. Nagyon beteg Hilel.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Ránéztem Hílelre. Úgy nézett ki, mint tegnap és tegnapelőtt. Eh, hiábavaló remegések, gondoltam, de azért iskolábamenet benéztem az orvoshoz. Nem volt itthon. Egy darabig vártam, de hogy csak nem jött, nem vártam tovább. Az iskolában voltak ugyan lelkifurdalásaim, de elaltattam őket. Nem is olyan beteg, csak anya fél. Ez az egész.

Visszafelémenet azért betértem hozzá. Most már otthon volt. Gyorsan fogta a kis táskáját, beült a kocsiba és elhajtatott.

Meg voltam magammal elégedve. Fölösleges volt ugyan a sok aggodalom — így gondoltam — dehát ha anya félt, legyen meg a kívánsága. Mentem lassan, kényelmesen haza.

Alkonyodott. Lomha ködök úszkáltak a légben, itt ott már gyujtogatták a gázlámpákat.

Mire hazaértem, az orvos már jött kifelé és nagyon sokan voltak a szobában. A Hílel úgy feküdt ott csendesen, mint máskor és egy kis hab volt a szája körül. Az emberek imádkoztak, kiabáltak; anya sírt és mikor már mindenki elhallgatott, apa könnyes szemmel, kicsit reszkető, de erős hangon mondta: az Úr adta, az Úr elvette, áldassék az ő szent neve mindörökké . . .

*

Ne haragudj rám, Hílel. Én akkor nagyon meg voltam rendülve. Vártam, hogy egyedül maradjak veled a szobában. Oda akartam borulni melléd a földre, hogy bocsánatot kérjek tőled azért, mert annyiszor megszomorítottalak és mert talán — nem hagyott nyugton az a gondolat —, talán megrövidítettem valamivel az életedet a könnyelműségemmel. Oda akartam borulni eléd és ki akartam sírni a lelkemet a te vézna kis mártirtested előtt.

De nem lehetett. Folyton jártak-keltek a szobában és mikor éjjel belopóztam, ott találtam a virrasztókat.

És ekkor az én gyermeklelkemben az a vad sejtelem kezdett kialakulni, hogy te nem akarsz velem találkozni, mert nem akarsz megbocsátani nekem.

Ez a gondolat elvette nyugalmamat. Másnap egészen el voltam bódulva, a fejem szédült. És mikor kivitték a te szintelen kis koporsódat az udvarra, valami őrült dac szállta meg kábult fejemet.

És ezért ugráltam körül vad szilajsággal az udvart, míg téged búcsúztattak, ezért erőszakoltam virtuskodást magamra a gyászoló közönség előtt.

De mikor láttalak, amint eresztenek fehérruhásan lefelé a gödörbe és hallottam zuhogni fölötted a nehéz rögöket, akkor szemembe szökkent a nagy keserűség, felremegett benne a könnyem, a te könnyed, de sírni nem tudtam többé.

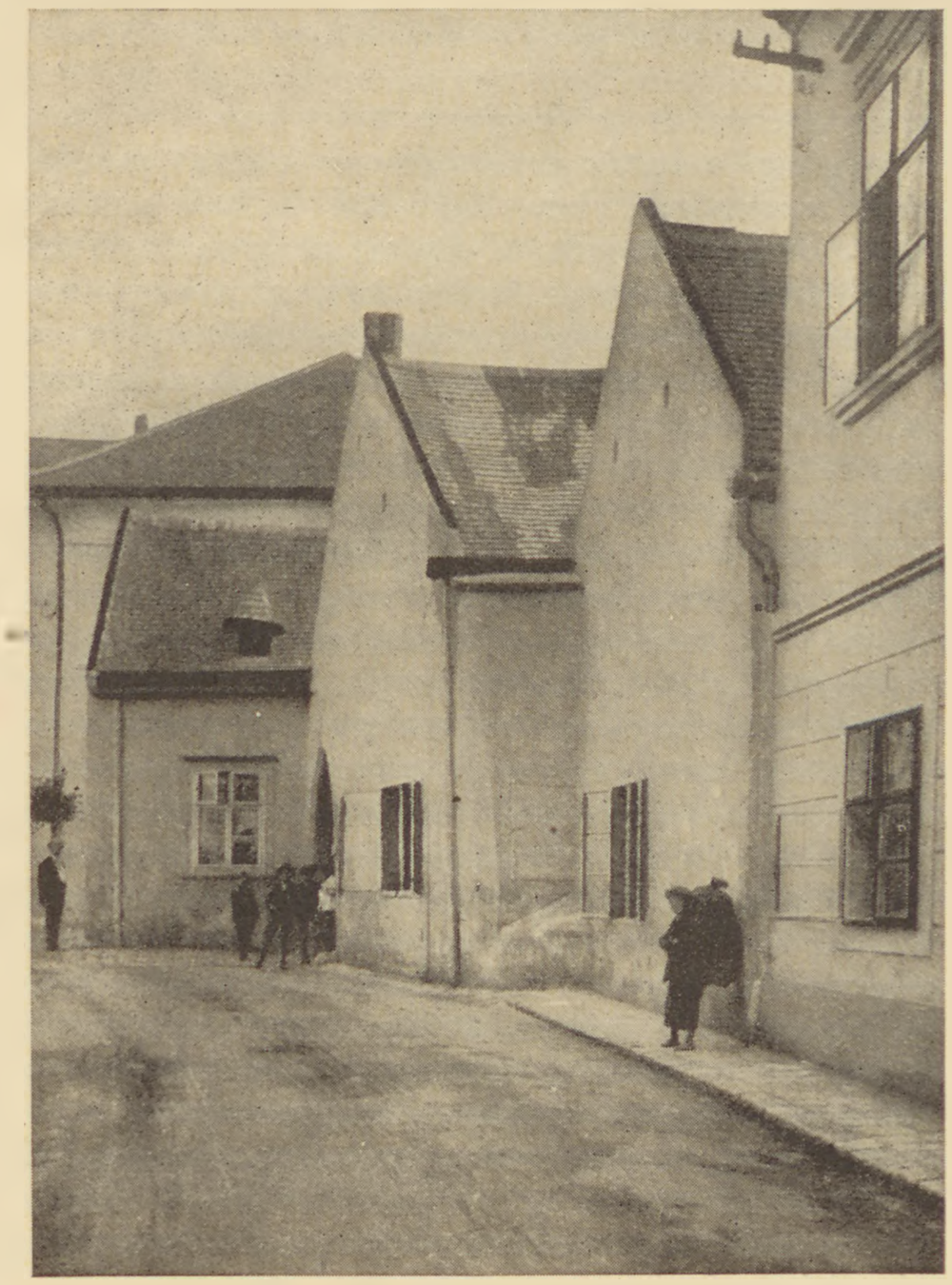
És azóta mindig ott van az a könnycsepp és mindent, mindent csak azon keresztül látok és azóta minden pillantásom tégedet gyászol . . . Hílel, te nem haragudhatsz reám. Bocsáss meg nékem Hílel . . .

MAGYAR-ZSIDÓ RÉGISÉGEK.

DR. POLLÁK MIKSA: A SOPRONI GETTÓ.

Most, hogy az ország egyik hírneves gettója a tűz martaléka lett és a történelmi nevezetességek száma egygyel ismét megkevesbedett: sietnünk kell, hogy megmentsük, amit még lehet, az enyészettől. Mert nemcsak a tűz ellensége a régi emlékeknek, hanem még inkább a csákány, a vakolókanál, a mérőón, szóval a modern törekvések nivelláló ereje, a kor szellemének győzedelmes előrenyomulása. Ez indít arra, hogy az ország egyik legrégibb gettóját, Sopron városáét, ismertessem és amennyire ez lehetséges, be is mutassam.

Ne várjon az olvasó finom, művészi becsű régiségeket, stílszerü építményeket; hiszen zaklatott életű őseink híjával voltak mindannak, ami a művészi érzék felkeltéséhez és az öntudatos mű-

Entrée de la rue des Juifs à Sopron. A soproni zsidó utca bejárata.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A soproni Storno-féle ház kapuja. Porte de la maison Storno à Sopron.

vészi élvezéshez szükséges: a vagyon, a biztonság érzete, a tartós nyugalom, a jólét és műveltségnek nemzedékeken keresztül húzódó és ható ereje. Akinek házát a nép szenvedélyeinek kitörésétől minduntalan félteni kell, az a lehető legegyszerűbb hajlékban fog meghúzódni.

Így érthető, hogy volt idő, amidőn a soproni zsidók a házaikra nem fordítottak kellő gondot, nem tatarozták, nem javították. Megrendült ugyanis bennük a biztonság érzete. Maga a király, Ulászló, elrendeli 1515 augusztus 15-én, hogy a soproni zsidók házaikat tatarozzák és építsék fel, nehogy ezáltal a város biztonsága szenvedjen.

Maga a gettó nagyon régi. Már 1000 körül némi nyomaira akadunk, amint ez Sopron városának levéltárában őrzött régi okmányokból kitünik. Később, a XIV. században már arról is értesülünk, hogy a zsidó utcában a házak száma: 16, a benne lakók száma 400. Tehát elég zsúfoltan laktak. Erzsébet királyné ezen 16 házból el akart venni 12-őt és a zsidókat mindössze négy házba akarta szorítani, de Frigyes osztrák császár a zsidókat védelmébe fogadta és a királynét szándékának végrehajtásában megakadályozta.

A házak nagyon különbözők. Voltak közöttük rozogák, de voltak közöttük kő- és faépítményekkel és melléképületekkel ellátottak is. Egyik még városházának is alkalmas volt. Ugyanis 1417-ben Wolf, soproni zsidó Bécsbe költözködik. Háza, mely a soproni zsidó utcában volt, bizonyos okokból — amelyek azonban az okmányban nincsenek világosan megmondva — Zsigmond királyra száll. A király a városi tanács kérelmére odaajándékozza a házat Sopronnak, hogy azt városházának használja („pro domo iudiciali seu Praetoria donamus"). Sopron városa csakugyan hosszú időn át Wolf házában birta a városházát. Ez a ház a zsidó utca végső háza, a mai Angyalhoz címzett gyógyszertár, mely 1815-ig díszes fatornyozattal volt ellátva.

A zsidó utca már a legrégibb időben a mai nevét viselte: Új-utca; de a régi okmányokban hol „Judengasse", hol „platea Judeorum" néven bukkanunk reá.

A lakók majdnem mind zsidók voltak. De azért a zsidó utcában ráakadunk 1465-ben Ágosi győri püspöknek házára, amely ház mind a mai napig a győri püspökség tulajdonát képezi. A fentemlített Wolf zsidó házával szemben, 1442-ben, a minoriták klastromával találkozunk, ugyancsak a zsidó utcában.

Hogy a zsidók lehetőleg csoportosan és egy máshoz közel laktak, az nagyon természetes. Hisz a juhok is összebujnak, ha veszélyt sejtenek vagy zivatart éreznek. A zsidók számára pedig a légkör nagyon gyakran telítve volt zivatarral, villámokkal. Védelmi szempontból is fölötte kívánatos

Detail de la rue des Juifs à Sopron (Hongrie).

A soproni zsidó utca egyik részlete.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

volt az együttlakás. Az utca elejét és végét egy-egy lánccal el lehet zárni és esetleges támadástól megvédeni. A fentemlített Angyal gyógyszertárral szemben van a Storno-féle ház, ennek a falából most is lefelé csüng egy régi lánc, mely a XVI. századból származik. Erről sokan azt hitték, hogy ez volt a gettót elzáró lánc, holott a régi városi jegyzőkönyvek tanusága szerint ez a lánc a szomszédos katholikus templomban tartott istentisztelet tartama alatt elzárta az utcát a forgalom elől.

Egy régi okmányból azt is megtudjuk, hogy kik voltak a XVI. század elején a zsidó utcában a háziurak: „*Mauhl* und *Coppl* iuden", „*Maundl* iud", „*Isaak* iud", „*Malka* di iudin", „Alter *Behamin* iud", „*Maull* iud", „*Manusch* iud", „*Hädschl* iud", „*Jakob Vischl* iud", „*Joseph* iud", „*Schmollerl* und *Gerstl* iuden". Végül még a lajstromban szerepel: „*Synagog* und *Spitl*" vagyis templom és kórház. Egy régebbi telekkönyvi feljegyzésben pedig még a „*Tuckhaus*", vagyis a fürdőház is meg van említve. Mindezek az építmények 985 font fillérre becsültettek.

1526-ban, mindjárt a mohácsi vész után hirtelen megszünik az élet a zsidó utcában. Sopron városa kicsinyes, semmis ürügyek alatt kiűzi a zsidókat a városból. Ezek többnyire Nagy-Martonba, Kaboldra, Kis-Martonba és Fraknóváraljára menekültek, ahonnan vagyonukat, házaikat visszaperelik Sopron városától. A XVII. században a zsidók ismét kezdenek beszállingózni Sopronba. Az Új-utca azonban többé nem gyakorol rájuk valami különös vonzóerőt. Nem telepszenek oda. Az utcának ma sincs különleges zsidó jellege. Zsidók, keresztények vegyesen lakják. De meglátszik rajta, hogy a városnak legrégibb állományához tartozik.

Intérieur de la première maison de la rue des Juifs à Sopron.

A soproni zsidó utca első házának belseje.

A soproni zsidó utca másik részlete.

Autre détail de la rue des Juifs à Sopron.

A zsidó utca szük, körülbelül hét lépésnyi szélességű síkátort képez. Keskeny bejárata az Orsolya-tér felől lépcsőzetesen halad befelé. A házak régi tetőzettel, padlásszobákkal vannak ellátva és frontjuk tűzfallal védve. A házak hosszában vannak épitve. Az egész utca fekvése és formája körülbelül ma is ugyanaz, mint hajdanában volt. A házak egy részét némileg modern formába bujtatták ugyan, de vannak még köztük XVI. és XVII. századbeli épületek, melyek bátran állhattak volna a régi Új-utcában. Általában a régi Sopron nem nagyon különbözött a mai Uj-utcától. Maga a város mondja 1526-ban szemrehányásképen a zsidókról, hogy a legvidámabb és legjobb fekvésű utcát birják („die verstogkten Juden ... die lustigist un gelegenneste gassen in der Stat Innehaben"). Gondolhatjuk, hogy akkor a többi sem lehetett sokkal különb.

A zsinagóga természetesen az Új-utcában volt.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A soproni zsidó utca egy régi címerrel díszített háza.

Maison ancienne ornée d'armoiries dans la rue des Juifs à Sopron.

Mind a mai napig mutogatják az Új-utcának 22. számú házát, mely állítólag a régi zsinagóga volt. E házban tényleg egy szokatlan nagy, 19 láb hosszú és kilenc láb széles, magas, boltives terem volt, amelynek rendes lakóházban nem igen lett volna rendeltetése. Meglehet, hogy ez volt a zsinagóga. Mivel azonban ma már a ház teljesen át van alakítva, erőteljesebb nyomokat a fotografáló gép sem tud megrögzíteni.

Végezetül még megemlítem, hogy a fényképfelvételeket egyik tanítványom, Hargittai Brunó, volt szíves számomra elkészíteni.

KACZÉR ILLÉS: A SZENT KAPU ELŐTT.

Ott állasz te a rengő fényözönben,
Ott várasz reám a csillagos úton,
És vársz, míg földi útam befutom.

És megcsókolsz majd szájon s homlokon,
Csuklón ragadsz és úgy vezetsz magaddal
Aranyló völgyön, gyémánt-dombokon.

A szent kapuhoz véled ha elérek,
Úgy félek: lelkem bűnös földi lélek,
A belépőt itt lenn meg nem szerezte, —

A szeráfimok mind körüldalolnak,
Az ófánimok mind fölémhajolnak,
A szent állatok mind elébem jönnek,
Nagy szemüket kérdőn rámmeresztve.

Anyám, a kezemet el ne ereszd te . . .

DR. SINGER LEÓ: SZEMELVÉNYEK A LEGENDÁK KÖNYVÉBŐL.

A TELHETETLENSÉG.

Tele volt a hordó a legjobb aszúborral. Nem csoda tehát, hogy a hordó bordái, a dongafák nekilátottak az ivásnak és megittasodtak a nagy gyönyörűségtől. És minél kevesebb lett a hordóban a bor, annál jobban nekitüzesedtek és összeesküvének:

— Vége a rabságnak, le az abroncsokkal! — kiáltá mindenik.

Addig lázadoztak, száradoztak, míg a nyakbilincset végre is legyűrték. A nagy szabadság azonban nyilván megártott nekik. Alig rázták le az abroncsot magukról, megszünt minden összetartás köztük és annyi felé mentek mind, ahányan voltak és nem ihattak aszúbort mindaddig, míg önként nem jelentkeztek és hódoltak meg újból az abroncsnak.

AZ OKOS LEÁNYZÓ.

Nagy fáradtan tért az utas a város kapujához. Az éhség gyötörte, a szomjúság kínozta, hiába volt arany a zsebében, hűsítő forrásra sehol sem akad.

Nagy végtére talál egy leányzót, aki juhait őrizte. Illemet tudóan odamegyen hozzá és vizet kér tőle.

A szép és okosszemű leánynak megesett az utason a szíve és málháján a szeme, szívesen adott a maga kis kezével vizet a szomjazónak.

Amikor már eloltotta az utas a szomját az üde friss itallal, illemet tudóan szólott a leánynak;

— Köszönöm, kis leányom, úgy cselekedtél vélem, mint a bibliai Rivka.

— De te nem úgy cselekszél mint Eliezer, nem adtál aranyat, sem ezüstöt nekem — mond a kis leány az udvariasan hálálkodó utasnak.

A LEGDRÁGÁBB KINCS.

Szidon egy polgárának nagyon jó és szépséges asszonya volt, élte házassága még sem vala boldog. Tíz éve éltek már együtt, de Istennek áldása nem volt szép frigyükön. Nem volt gyermekük.

Fájt a szíve a szidoni polgárnak, mégis, mégis válni kellett tőle. Vitte a rabbihoz, Simon ben Jochajhoz, az igaz mesterhez és ottan ő előtte jelentette szerencsétlen hitvesének.

— Vedd e levelet tőlem és fogadd hálámat azért az igaz szeretetért, amellyel szerettél, azért a boldogságért, melyben részem volt veled. Vidd magaddal, ami neked tetszik. Házam legdrágább kincse a tied, vidd el szüleidhez, apádnak házába.

Szegény felesége zokogásba tört ki. Isten, Isten, miért hagytál el engem.

Rabbi Simon ben Jochaj is megkönyörült rajta: Ne sírj, jó leányom, eredj szépen haza a férjeddel, vigasztalódjál és gondold meg ajánlatát. De ne búcsúzzatok ily fájdalmas emlékkel egymástól. Üljétek meg vigan válástok torát.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Úgy is cselekedtek, együtt haza mentek, vendégeket hívtak és este nagy és víg lakomát csaptak. Megjött a jó kedve a válni vágyó férjnek és minél többet öntött a garatra a nehéz jó borból, annál fényesebben és vígabban ragyogott fel felesége meleg pillantása. A lakoma elmult, a vendégek haza szállingóztak, férjuram pedig mély álomba merült. Ám az asszonynak szemeit kerülte az álom, bántotta a sorsa, aggasztotta gondja. Töprengett, kereste azt, mi szívének legdrágább és amit férje levele szerint magával vihet apja házába. Végre egy gondolat villant az agyába, fogta álomba merült férjét és még a sötét éjjel apja házába vitette.

És a férj úgy késő reggelen felesége új otthonában ébredt a valóra, amikor hitvese boldog nagy örömmel borult hazahozott legdrágább kincsének a nyakába.

— A legdrágább a te házadban te voltál.

Simon ben Jochaj, a bölcs rabbi pedig azt felelte a hír hallattára: Most már tudom mit jelent az, hogy a bor szeretetre ébreszt.

AZ EMBERI MŰ.

Rabbi Akibától azt kérdé egy hitetlen: Kinek a művei jobbak: az embereké vagy az Istené?

— Az emberek művei szebbek és tökéletesebbek — felelte rabbi Akiba.

A hitetlen nagyon csodálkozott azon, hogy épp a nagy mester szájából hallotta ezt a feleletet.

— Várj csak egy pillanatig, mindjárt nem fogsz csodálkozni rajtam. Kiment, majd kis várttatva visszatért. Az egyik kezében nehány szem búza, a másikban egy szép darab kenyér.

— Jó ember, melyik tetszik neked jobban, kérdezte.

A ZSIDÓ VALLÁS MINT ÁRUCIKK.

Egy római ifjúnak nagyon megtetszettek a mi szent tanunknak magasztos eszméi és égette a vágy, hogy maga is zsidóvá legyen. Félt azonban nágybátyjának, Hadriannak dühétől. Egy napon mégis megjelent nála és engedélyt kért arra, hogy nagyobb külföldi útra mehessen.

— Mi célja legyen az utazásodnak? — kérdé nagybátyja.

— A kereskedelemre akarom adni a fejemet, tapasztalatokat akarok szerezni és ezért tanácsodat is kérném, jó uram.

— Ha ez a kívánságod, eredj és figyeld meg, hogy milyen árúnak van a piacon a legkisebb értéke, azt vedd meg, idővel majd felszáll az ára és sokat nyersz vele. Az ifjú meg is fogadta a modern tőzsdésnek is beillő nagybátyjának tanácsát. Elment és zsidóvá lett. Nagy volt Hadrian haragja, mikor visszatérő zsidó öccse jelentkezett nála.

— Te szerencsétlen, bolond fráter, hogy merészelted ezt megtenni az én engedelmem nélkül?

— Bocsáss meg, bátyám, én csak a te tanácsodat követtem. Egész utamon nem találtam megvetettebb árút, mint a zsidók vallását, megvetettebb népet, mint a zsidókét és tudom, hogy egy napon nagy lesz még a becse és értéke.

GUTTMANN MÓR: KÉPEK A XI. CIONISTA KONGRESSZUSRÓL.

Kék-fehér karszalagos soffőr, mosolygó képű szőke árja óriás, víg tempóban mintha őrá is ragadt volna a lelkesedésből valami, vágtat velem a Gisela-Strasse felé. Bámulva nézek az auto ablakából s hitetlenül kérdem magam: Bécsben vagyok igazán? Amerre nézek, két oldalt csoportokban nagyszakállú, hosszú kabátos zsidók, velök élénk diskurzusba merülve, borotvált képű fehérnadrágos sárga cipős ifjak, mintha nem is egy fajtához tartoznának, csak mindegyik mellén a „Magen David" jelvény mutatja, hogy zsidók. Zsidók, zsidók, mást szinte nem is látni. A bécsi nép jovialis bámulással nézi őket, amint csoport csoport után szinte hömpölyög az utcákon, s bár autóm vágtatva szeli át az utat, egy csapattal mégis egyidőben érkezünk a Gisela-strasseba. Ott van a főhadiszállás. A Musikverein hatalmas épületét foglalta le a maga részére a cionista kongresszus, a maga nemében immár a tizenegyedik. Kicsi idő az ember életében másfél évtized, még kisebb egy nép életében, de a cionista mozgalomnál az elmúlt 16 év az életet jelentette. Lenni vagy nem lenni. És megmutatta, hogy lett. Küzdelmes volt a kezdet s hogy az első nehézségeket legyűrték, a további munka szinte magától megy. A mozgalom összehozta az egész világ zsidóit. Minden típust látni itten: fekete jemenit, lángoló szemű marcona oroszt, szőkehajú németet, hideg, nyugodt angolt, temperamentumos magyart, tömzsi yankeet, nyüzsögve, mint egy méhkasban, gesztikulálva s a világ minden nyelvén lármázva és kiabálva. Mindegyik érdeklődik, mindegyik kérdez, mindegyiknek van panaszolni valója, senki sincs megelégedve, s amikor néha megjelenik az ajtóban a rendezőség egyik másik tagja, százan

Académie de musique dans la colonie „Rechovot".

„Sulamith"-zeneakadémia a Rechovot nevű kolonián.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Kiállítás a Rechovoth nevű palesztinai kolónián. Exposition dans la colonie „Rechovoth".

rohannak feléje, kérésekkel, reklamációkkal, úgy hogy a szegény ember ijedten menekül vissza szobájába. Különösen a jegyek körül vannak nagy bajok. Nincs jegy. Kifogyott. Drága pénzért sem lehet kapni, hisz már reggel fül- és szemtanuja voltam, midőn 250 koronát adtak a NA. javára egy első esti jegyért. És emberek, kik a legsötétebb Oroszországból jöttek, hogy egyszer lássák a kongresszust, kétségbeesve állanak, szinte sírva, hogy hiába költség és fáradság, nem juthatnak be a kongresszus megnyitásához. És hiába magyarázgatja a rendezőség, hogy nincs hely, a rendőrség nem enged be több embert, szivesen megtennék, de ha egyszer nem lehet, ők csak állanak, kétségbeesett arccal és rimánkodnak s kinálnak százakat a Nemzeti Alap részére egy jegyért. S aki látja igy ezeket az embereket, többet tanul a zsidó psychéről, mintha száz könyvet olvasna róla. Lát embereket állani étlen szomjan reggeltől estig, fanatikus akarattal és bizó törhetetlen hittel, hogy hiába minden akadály, célját, amiért ide jött, el fogja érni. S hiába magyarázza az ember százszor, hogy ez nem lehet: ők csendesen mosolyognak s magukban mondják: minden lehet. Ez a „minden lehet", ha akarom a zsidó lélek alapsajátsága és ezekhez az akarat fanatikusaihoz szólott Herzl: „Wenn ihr wollt ist's kein Märchen". És ők akarják. De hogy mikor lesz e meséből teljes valóság, ki tudja..., ki tudja . . .

*

Este. Villanyosok, automobilok, bérkocsik és magánfogatok, szinte ontják a ragyogó estélyi toilettbe öltözött hölgyeket és frakkos urakat. Életveszélyes a tolongás a Katherinensaalnál, mindenki elsőnek akar bejutni, de egyértelmű tisztelettel válik ketté a tömeg, midőn Reines, az öreg lydai gaon, a misrachisták vezére jön. A sok frakkos úr, ki még tiz év előtt rá sem nézett volna egy ily régi zsidóra, most tisztelettel kapja le cilinderét s őszinte becsüléssel súgja érdeklődő szomszédjának: a lydai Reines. Ezalatt lassan telik a terem. Az ajtónál a rendezőség előre. látása fegyveres erőt helyezett el. Cionista ifjakat, kik most szolgálják önkéntesi évöket. Ezeket respektálják. S bárhogy is ostromolja a tömeg az ajtókat, a kardok látása lehűti szenvedélyüket s csöndes rezignációval feladják a küzdelmet s kinn-maradnak. A bennlevők pedig izzadnak, ekkor már *tizezer* ember tolongott a teremben, és várják türelmetlenül a megnyitást, mely nyolcra lett igérve, de kilencre jár az idő s még mindig nem történt meg. Az egyhangú várakozást csak néha szakitja félbe egy érdekes esemény, igy midőn a Burschenschaftok küldöttei hatalmas, gyönyörű szál legények kardosan, jelvényekkel jelennek meg. Büszkén nézik őket s egynémely lélekben évezredek óta nyugvó álmok ébredeznek . . . De kivülről behallatszik az automobilok tülkölése s az álomnak vége . . . Megint ébren van mindenki s nézi a tribünre vezető ajtót. Végre nyilik az ajtó. A nagy vezérlőbizottság bejön. Valóságos tapsorkán zúg végig a termen és az éljenzés nem akar szünni. A tömegen úrrá lett a lelkesedés hevülete s nem lehet lecsillapitani. Alig hogy szünni kezd a taps, újra kezdődik, még vadabbul, még erősebben, szinte mámorosan tombol a tömeg. Nem józanok többé, egy remény részegei, kik lángoló szemmel s mámoros agygyal

Gardien de nuit dans une colonie sioniste. Zsidó éjjeliőr cionista kolónián.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

új boldog világokat látnak a távolból előtünni. „Wenn ihr wollt ist's kein Märchen". És ezeknek már a mese is valóság... De lassan mégis csak lecsillapul a zaj s Warburg tanár (Berlin) megnyitja a kongresszust. Adózva mindenekelőtt Herzl emlékének, nagy koncepciójú valódi államférfiú stílusú beszédében vázolja nagyban a mozgalom célját, jelentőségét és működését. Rámutat a cionizmus szükségességére, egymásután elősorolja azon praktikus eredményeket, melyeket Palesztinában elérni sikerült, a kolonizáció, a kereskedelem, pénzügy és ipar fejlesztése körül. Rátért aztán a Palesztinában végzett kultúrmunka méltatására, felsorolván az iskolaalapításokat s az ott elért eredményeket. Körülbelül egy órát beszélt, a tömeg szüntelenül zúgott és tapsolt és amikor beszédét befejezte és a héber egyetem alapítását jelölte ki a legközelebbi feladatul, még egyszer erőt vett a tömegen a mámor, megint átrepültek évszázadokat és megint álmodtak és láttak új, születendő, csodás álomvilágokat...

Moissonneurs hébreux dans une colonie sioniste. Zsidó aratómunkások egy cionista kolónián.

*

És volt valami álomszerű a dologban. Amiről még ezelőtt tíz évvel álmodni sem mertek, az most valóság lett. A bécsi hitközség üdvözölte hivatalosan a kongresszust és adott 10,000 koronát Palesztinában való házépitésre jemeni zsidók részére. A héber kongresszust maga az agg elnök dr. Stern üdvözölte, s a cionista-kongresszust, ahova szónok kellett, elküldte a hitközség legelőkelőbb tagját, a kiváló szónoki erejü dr. Schreibert, aki igazi forró zsidó érzésről tanuskodó remek beszédével elfeledtette ezt a sok kellemetlen érzést és emléket, melyet a bécsi hitközség minden zsidó lelkében ébresztett. A mozgalom kezdetének idején a bécsi hitközség volt az, mely a hazafiság nevében a legbrutálisabban nekiment és rabbija dr. Güdemannal egy ízléstelen vad pamfletet iratott ellene. És ma ugyanez a Bécs ad Zionnak 10,000 koronát. De nemcsak Bécs deferált, hanem nagyobb potentátok is. A Neue Freie Presse, melynek Herzl egyik szerkesztője volt és mégsem volt rábirható, hogy megemlékezzék a mozgalomról, ma legelőkelőbb tudósítóját küldi a kongresszusra, s hasábokat szentel neki. S a Pressével együtt 300 ujság küldötte tudósítóját a kongresszusra. S ezzel összedőlt a régi mese a cionizmus hazafiatlan voltáról. Ma már nyilvánvaló minden objektiv ember előtt, hogy a két fogalomnak egymáshoz semmi köze. Ami az amerikai zsidót az ázsiaival összehozza, az a faji érzés, a faji egymáshoz tartozóság, mely azonban nem gátolja őket abban, hogy az egyik az angol nyelvért, a másik a kinaiért lelkesedjék. A zsidó is mind és mindenütt hűséges fia hazájának, ha együtt is tartja őket e faji eszme. Sőt mondhatjuk, csak akkor lehetnek jó fiai hazájuknak, ha megtartják faji érzéseiket. Mert a zsidóság faji ébredése csak egy hullláma annak a nagy általános emberi áramlatnak, melynek a modern kor nagyszerű fellendülését köszöni. Ez az áramlat tulajdonképen nem egyéb, mint egy biológiai törvény, melynek törvényszerűsége alul nincs kivétel. Szól pediglen e törvény arról, hogy a biopszichológiai fejlődés abban nyilvánul, hogy egyszerűbb konstrukciójú tömegek differenciálódnak, lelki sajátságaik különböző irányokban és különböző intenzitásban lépnek működésbe s az előbb

Ünnepi kirándulás a kolóniáról. Excursion de jour de fête de la colonie.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A Zsidó Nemzeti Alap bélyegei képekkel a különböző cionista gyarmatokból.

Balra, felülről lefelé:

1. Héber gimnázium (Herclija).
2. Rechovoth.
3. Kinereth.
4. Herzl-utca Tél-Avivben.
5. Ben Semen.
6. Denania.

Jobbra, felülről lefelé:

1. Gán Semuel.
2. Herzl-olajfaerdő.
3. Becálel-iparművészeti iskola.
4. Ház Gederában.
5. Villa a Herzl-erdőben.
6. Petach Tikva.

Timbres du Fonds Juif National avec des vues des colonies sionistes.

A gauche de haut en bas:

1. Gymnase hébreu (Herzlia).
2. Rechovoth.
3. Kinereth.
4. Rue Herzl.
5. Ben Semen.
6. Denania.

A droit de haut en bas:

1. Gan Semuel.
2. Foret d'olives.
3. L'école des arts „Bezalel".
4. Maison dans Gedera.
5. Ville dans le bois de Herzl.
6. Petach Tikva.

homogén tömeg, most több erők játékának substrátuma lett.

Ebben nyilvánul az élő matéria élete. Mert a homogenitás stagnációt s ezzel előbb utóbb degenerációt jelent, miglen a differenciálódottság a mozgást, az életet. És ezért tendenciája az életnek a minél nagyobb tagozódás és az életképesség eminens bizonyítéka a tagozódott rész önállóvá való fejlődésének akarata. Mert csak saját pszichofiziológiai konstrukciója szerint való fejlődése adja meg életének azt a sajátságos, egyéni színt, amelyért a természet kifürkészhetetlen törvényei szerint a differenciálódás történt és amely okvetlenül szükséges az összemberiség harmonikus képéhez.

Csak rá akarunk mutatni arra a históriai tényre, hogy míg a nemzeti tagozódottság nem volt, az emberiség chaotikus állapotban élt, kultúra hián s csak akkor lépett az emberiség a fejlődés útjára, midőn mindegyik rész saját egyéniségének tudatára ébredt. És ugyanezt teszi a zsidó nép is, midőn faji sajátságának tudatára ébredve, ezeket a sajátságokat fejleszti, ezeket önti művészi formába, ezeket termeli ki mint tudományos gondolatokat az összemberiség és szűkebb hazája hasznára. Vagy talán nem büszke Anglia Zangwillre. dacára, hogy legkisebb porcikája is zsidóul mesél? Vagy nem a német nép dicsősége Lilien csodás vonalai és Struck művészi portréi, dacára, hogy legkisebb pontjuk zsidó lelket lehel? És Schnitzler utolérhetetlen művészete, melyet csak egy izig-vérig zsidó csinálhat meg, nem volna-e a világirodalom pótolhatatlan vesztesége, ha az nem zsidóul volna megcsinálva? És ezek mind zsidók, kimondottan és nyíltan hirdetik zsidó voltukat és nemzetük mégis büszke rájuk és talán ép azért büszke, mert így adják népüknek lelkük legjobbját. És minél magasabb kultúrképességű egy nép, annál differenciálódottabb s annál több lelkiáramlata fog felszínre kerülni. Ez a magyarázata a zsidó népben levő sok iránynak, s bárha ezek centrifugális erőknek látszanak, alapsajátságuk mégis, hogy egy központból indulnak ki és egyensúlyt tartanak velük a központ felé ható centripetalis erők s e két erő biztosítja az állandó szabályos körmozgást. És hogy mennyire hasznára válik a vendéglátó népnek a zsidó fajiság fenntartása, mutatja ép a magyar példa, ahol a magyarság utolérhetetlen nobilitása és liberalizmusa minden zsidó nemzetiségi gondolatot kizár s éppen az ország északkeleti és Erdély részében, ahol a zsidóság leginkább tartotta meg faji jellegét, ott használnak legtöbbet a magyar állameszmének. És Ausztriában például, ahol több nemzetiség közé ékelve egyikhez sem csatlakozhatnak, mert különben agyonütné a másik, a puszta életbenmaradás akarata kényszeríti őket zsidónak lenni. Ezek az okok ma már oly nyilvánvalóak, hogy csak nagyfokú elfogultsággal lehet a mozgalom létjogosultságát és jelentőségét letagadni. S bár e sorok írója nem tartozik az orga-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

85 éves palesztinai zsidó gyarmatos az unokájával.

Colon juif âgé de 85 ans avec son petit-fils.

Enfants de colons juifs, portant du raisin.

Zsidó gyarmatosok gyermekei viszik a szőllöt.

nizációhoz és inkább vallási regenerációtól várja a zsidóság újjászületését, de mint objektív embernek be kell vallani, hogy a zsidóság egy igen nagy részének zsidóknak való megtartására s a zsidó kérdés — mely napról napra súlyosabbá válik — részleges megoldására az egyetlen számbavehető expediens. S különösen azóta, hogy a mozgalom rálépett a praktikus munka terére, bebizonyította, hogy megvan benne a képesség és érzék a nép igazi érdekei iránt. Ez a munka két irányban haladt: anyagi és szellemi téren. S mindkét téren a munka oly kiváló, hogy még a magam fajta elvi ellenség is kénytelen egy népakarat nagyszerű teremtőereje előtt meghajolni.

*

Amit most a zsidó nép Palesztinában csinál, hasonló Ezra exodusához. Honfoglalás fegyverek nélkül. Pénzzel és munkával, melyet lelkesedés és szeretet segit. Az első kongresszus óta megduplázódott a zsidók száma s az ország összes szaporodása a zsidó imigráció eredménye. Ma már Palesztina lakósságának, mely kb. 700,000 lélek, 15%-a zsidó. Ebből a 15%-ból kb. 10,000 ember él a kolóniákban, melyek száma 41, összesen kb. 80,000 hold termőfölddel. Ezek a kolóniák a tudomány legújabb vivmányai szerint kezeltetnek s tényleg gyönyörű eredményeket érnek el. A palesztinai bor meghódította a piacot, és kb. 500,000 láda narancs kerül expedicióra az ültetvényekről. A földmivelés tanulmányozására és előmozditására alapittatott egy agronómiai intézet és egy kisérleti állomás, mely vetekedik a legjobb európaiakkal. Van külön héber folyóiratuk „Há chaklai", mely kiválót nyujt. Mindegyik kolónia valóságos kert, a béke és kultúrfejlődés melegágya. Hogy kultúrájukról fogalmunk legyen, elég egy pillantást vetni a halálozási statisztikára. Amig nálunk 32%, Franciaországban 22%, addig Jaffa és a kolóniákban csak 20% a halálozási arány, sőt egy-két kolóniában, a legjobbakban, mint például Rechoboth-ban 1909-ben még egy csecsemő sem halt meg. Rechoboth különben is egy mintakolónia, ellátva a modern kor minden követelményeivel. Minden munkát zsidók végeznek, úgy hogy ma már egy 2000-re menő zsidó napszámososztály van, mely európai mintára van organizálva. Ezek nagyrésze bevándorolt jemeni zsidókból áll, kiknek a Nationalfond épitett óriási költséggel lakásokat. Ezekből a hosszú, csupa izom és erő emberekből alakitják, a „somrim" az örök gárdáját, kik a kissé rosszbiztonságú helyen igen fontos szerepet töltenek be. Képeink ilyen őröket mutatnak, kik az európai szemnek puskával a vállukon, lovaikon vágtatva, kissé különös látványt nyujtanak. A nem önálló munkásosztály „Hapoel há zair" organizációban szociáldemokrata alapon van szervezve, hasonnevű héber orgánumuk is van. Amint látjuk, a haladás szelleme azonnal tanyát ütött az új hazában is. Bárha az Oppenheimer tanár, a Pesten is jól ismert kiváló szociologus tervei szerint alapitott ú. n. Ansiedelungsgenossenschaft-ok, a munkások részesedésével fölöslegessé teszik a szocializmust.

Jemenita éjjeli őr egy cionista kolónián. — Gardien de nuit jemenite dans une colonie sioniste.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

שנה ששות
שבועון

№ 43-44

הפועל הצעיר

בלי מבטאה

של הסתדרות הפועלים העברים בא"י "הפועל הצעיר"
יו"ל פעם בשבוע ע"י הועד המרכזי

תגאי הכרתי בהתאגדות הציונית—הסתכנותו של הפועל העברי בא"י והתגלותו בכל ענפי העבודה.
(הפרוגרמה של „הפועל הצעיר").

תנאי החתימה לשנה: בארץ-ישראל וביתר מדינות עותומניה 10 פר׳ בהו״ל 13 פרנק או 5 רוב׳ ולפי הערך הזה לחצי שנה.
לפחות מחצי שנה—אין החתימה מתקבלת. * תוי הפוסתה אינם מתקבלים.
חצי השנה הוא מתשרי עד ניסן ומניסן עד תשרי.
בעד חלוף הכתבת: באי״י ½ בשליק בהו״ל ½ פרנק.

מחיר המודעות: עמוד שלם 30 פר׳; חצי עמוד—15; רבע עמוד—9 פר׳
שורה פשיט או מקומה—30 סנטים. מודעות לחצי שנה בהנחה הגונה.
מודעות אירוסין ונשואין 3 פר׳; ברכות — 2 פר׳.
מחיר גליון בודד: באי״י—4 מתר׳; בהו״ל—30 סנטים; 12 קופ׳; 6 סנט.

A Hapoél Hacair (Az ifjú munkás) palesztinai cionista szociáldemokratapárt lapja. Le Journal du parti socialist Hapoél Hazair de Palestine.

Ezek a kolóniák „Erez-Jisrael" „Ben-schemen" valóságos kommunista szervezetek és gyönyörű fejlődésük bizonyitja, hogy szaktudással minden álom valóság lehet. Egymásután alakulnak ilyen kolóniák s rövidesen egész kommunista-szervezet fog kialakulni Palesztinában. S megint a zsidók fogják az utat megmutatni. S Marx és Lasalle után Oppenheimer lesz egy határkő. Gyönyörű arányban fejlődik a kereskedelem is. Jaffa, melynek kereskedelme zsidó kezekben van, vezet. Jaffa kereskedelmi forgalma ki és bevitelben körülbelül 10 millióra rug. A földmivelés és kereskedelem támogatásában elsőrangú szerep jut az organizáció által alapitott intézeteknek. Első helyen áll ezek között az Anglo-Palesztina Comp. Csak néhány számot közlünk: rövid lejáratú előlegek kolónistáknak 6.000,000 kor, hosszú lejáratúak 1.000,000, váltóleszámitolás 30.000,000, folyószámban 30.000,000, lombard 15.000,000, egyéb kölcsönök 56.000,000, összes forgalom 1912-ben kerek 400.000,000. A kamatláb a jelentés szerint 5—8 között változik. Tehát Ázsia olcsóbb, mint Budapest. Ez olyan minta, melyet lekicsinyiteni nem lehet. Ezenkivül még működik: a Palesztina Land Dev. Comp., mely főkép földvásárlásokkal foglalkozik s eddig kb. 50,000 dunam földet vett és parcellázott, The Jewish Colonial Trust 5.000,000 tőkével, a Nationalfond szintén 5.000,000-val, mely most már szintén praktikus célokra lesz fordítva. Ez nagyjában a látható, az érzékelhető

Warburg professzor, a cionistaszervezet elnöke.
Prof. Warburg, Président de l'organisation sioniste.

munka. De sokkal mélyebb és fontosabb a láthatatlan, a lélek mélységeiben végzett munka, a szellem, a halódó zsidó lélek életre ébresztése.

*

És épp idején. A zsidó nép nagy része napról-napra távolodott a zsidó kultúrától. A golusz a lelket ölte meg a zsidó népben, idegen kultúrát oktrojálva reá, idegen szellemet oltott belé s a zsidógyerek mindenről tudott, csak épp saját népéről, saját kultúrájáról, saját szelleméről semmit. A zsidó kultúra fenntartói és őrzői, a tradicionális vallásos zsidók voltak, de ők is lassan, de biztosan széjjelmorzsolódtak. A veszedelem nagy volt. Jönni kellett a segitségnek. És jött. A faji érzés ébredésével, fölébredt egy saját egyéni, a zsidó lélek vágyait és űrjét kielégitő és betöltő kultúra iránti óhaj. És megint fölfedezte a nép, hogy van nyelve, melyben benne van a mennydörgés ereje, a szerelmes búgás lágysága, mely kemény mint az acél és hajlékony mint a nádszál, mely keserű tud lenni mint a halál és kacagó mint ifjú lány. És újból megismerték a biblia végtelen szent nemességét, a próféták nagyszerűségét és a nyelv megint utat talált a nép szivébe. A nyelv e hódítása a legimpozánsabban nyilvánult a héber kongresszuson, mely a cionistakongresszus uvertürje volt. Felejthetetlen látvány! A Beethowensaal hatalmas terme, zsufolásig megtelve, a világ minden részéből s mindenki csak héberül beszélt.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A villanyos körték bámulva néztek s a Beethowensaal hatalmas kupolája csodálkozva verte vissza a soha nem hallott idegen hangokat. Zsidó reneszánsz az árja kultúra főfészkében! Szinte anachronizmusnak látszott: villanykörték és héber nyelv! És mégis valóság volt. Egymásután léptek a pódiumra a szónokok s egy héten át a legragyogóbb beszédek — telve tűzzel, lelkesedéssel és szeretettel — töltötték meg a nagytermet. Egy héten át más szó nem hangzott csak a héber, egy hétig tartott az álom, hogy kétezer év minden szenvedése és könnye és vére elfelejtődött s mindenki azt hitte, hogy otthon van . . . otthon . . . De azért a valóság is eléggé vigasztaló. A nagyszerűen sikerült héber kongresszuson kívül, vannak a következő intézmények: három héber gimnázium, egyik orthodox szellemű kb. 1500 tanulóval. Most érettségizett az első trupp nagy ünnepség közepette. Az iskola bizonyítványával egyetemre lehet iratkozni. Most épül a technikum Haifában, mely szintén héber lesz. S a legközelebbi terv, egy egyetem felállítása, ami csak a zsidó nép áldozatkészségén fog mulni. Amily nagy a lelkesedés a terv iránt, bizonyos, hogy sikerülni fog megteremteni. Általában nagy a lelkesedés a nyelv iránt, nemcsak ideálisan, hanem pénzt is adnak érte. Bialik legkiválóbb költőnk könyveivel nagy vagyont szerzett, Csernichowszky, Cohen, Schneor szintén jobban dotáltak, mint akár a magyar írók jobbjai. A „Becalel" művészi iskoláját ismeri a magyar közönség. Cikkei elsőrangúak s csak annyit róla, hogy évi termelése negyed millió körül jár. S hogy a nép szeretete menynyire a Becalelé, mutatja a kedves kis eset, hogy a kongresszuson odalopózott egy orosz aggastyán a Becalel Egyesület egy perselyéhez miután előbb alaposan körülnézett, hogy nem látják-e, nagy titokban egy papirt a perselybe dugott. Véletlenül mégis észrevették s a persely felbontása után kiderült — hogy a papirdarab egy ezer rubeles bankó volt. Mint testvérintézetet alapitottak most egy csipkeverőiskolát, mely szintén szép reményekre jogosit. A zene és szinművészetre is gondot fordítanak. Erre a célra Palesztinában egy zeneakadémia lett alapítva és Oroszországban a „Bimah ibrith" szintársulat, mely héber nyelven játszik. A kongresszuson e szintársulat előadta Ossip Dymow egyik darabját: Az örök vándort és Gutzkow: Uriel Acostáját Adlerrel, a híres zsidó színésszel a címszerepben, mind héberül. És örökre felejthetetlen a jelenet, amidőn a rendőr a kiutasító végzést elhozza s a fiú kérdi az apjától: Apám, mi lesz velünk? s az öreg el-elcsukló hangon felelt: Fiam, ezelőtt ötven évvel én is ugyanezt kérdeztem apámtól, mi lesz velünk s ő felelt: Fiam, ezelőtt ötven évvel én is ezt kérdeztem apámtól, mi lesz velünk. Egy nép tragédiáját rövidebben már kifejezni nem lehet. És a próféták nyelvén. De nem feledkeztek meg a kicsinyekről sem. Mert ő belőlük lesznek a nagyok. Gyermekkerteket létesitettek, hol a gyermek zsenge korától szivja magába a zsidó érzést és tanulja a zsidó nyelvet. És ma már a Jordán partjain és a Karmel lejtőin ártatlan gyermekajkakról a szent nyelv hangjai mint megannyi örökéletű apró angyal, kik egy nép feltámadását hirdetik, szállanak szent ujjongással ég felé, a zsidók Istenének trónusához, hogy emlékezne meg az ő elgyötört, szenvedő népéről. És Izrael Istene megemlékezik.

Minden érték a néplélek mélységeiből táplálkozik. Azok a rejtelmes erők, melyek egy nép éle-

Affiche du théâtre hébreu à Vienne (Uriel Acosta).

A héber színház bécsi plakátja (Uriel Acosta).

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

tét vezetik és irányitják s amelyek mint kultúra öltenek testet: csak akkor lehetnek örökkévalók, ha a lélek rejtett forrásaiból fakadnak, ha a néplélek valódi énjéből születnek. Ha a nép véréből és húsából valók. De ez még nem elég. Nem szabad egyik erőnek túlsúlyt adni a másik fölött s a másik rovására fejleszteni. Mindegyik erőt egyformán kell támogatni és istápolni, mert különben nem lesz meg a néplélek harmóniája. S ahol nincs harmónia, előbb-utóbb jön a pusztulás. S a léleknek három fő nyilvánulási formája van: a tudás, művészet és vallás, melyeket szintén harmonikusan kell fejleszteni. Ezeknek azonban fejlődésükhöz materiális alapra van szükségük. Helyes volt tehát az érzék, mely földet, biztos talajt akar adni a népnek. Mert csak ott fejlődhetik teljes pompájában a lélek. Hogy ez mennyire igaz, bizonyitja, hogy az elsők, kik a „Jisub Erez-Jisrael"-t propagálták, két szellemóriás, par excellence lélekember, a két nagy kabbalista volt, a nagy Nachmanidesz, kivel a XII. században a régi kabbala zárult és Rabbi Mendel Witepszker a XVIII. században, kivel mint a Balsem tanitványa az új kabbalista irány kezdődött. A mozgalom a földön kivül tudósokat és gondolkodókat adott a világnak, mint Achad-Haam. Költőket, kik még az európai mértéket is elhagyják, mint Rosenfeld, Bialik, Csernichowszky, Asch, Rabbinowitz stb. Művészeket, mint Lilien, Struck, Pilichowszky, Hirszenberg. Százakra menő újság és könyv hirdeti e fajszeretetet és alapozza egy eljövendő kultúra fejlődésének lehetőségét. A művészet és gondolkodás már megtalálta a maga alkotó erőit, de a vallást egyelőre csak mint régidőkből maradt ereklyét tisztelik. Pedig az a nép legdrágább élő kincse. Örömmel kell üdvözölnünk és szeretettel kell szolgálnunk minden munkát, mely a vallási eszme kibontakozását szolgálja. Épül, épül a zsidó nép új, hatalmas palotája, ezer és ezer szív dolgozik rajta. Hatalmas pillérei: a Fajszeretet, Gondolat, Művészet büszkén törnek a zsidó ég felé. De csak ha valamennyit majd a vallás fenséges kupolája foglalja eggyé, lesz az új épület igazán egész. És akkor eljött a Messiás . . .

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS!

Tisztelettel kérjük előfizetőinket, valamint az OMIKE pártfogó tagjait, akiknek előfizetésük, illetve tagságuk szeptember hóban lejárt, szintúgy azokat, akik előfizetési, illetőleg tagsági díjjal hátralékban vannak, szíveskedjenek a megfelelő összeget minél előbb beküldeni, nehogy a lap küldése fennakadást szenvedjen.

MULT ÉS JÖVŐ KIADÓHIVATALA,
BUDAPEST, VI., PODMANICZKY-U. 6.
CHEQUE- ÉS CLEARINGSZÁMLA: 29811.

DR. HERZOG JAKAB: ZSIDÓ IFJÚSÁGI NEVELÉS.

Tagadhatatlan, hogy a zsidó szellem ébredése, jobban mondva ébresztése terén az utóbbi időben rohamlépésben haladunk előre, miben nagy része van az OMIKE működésének, mely különösen kulturális intézményei révén a zsidóság minden rétegében terjeszti áldásos hivatását. Célszerű működését úgy véli legsikeresebben kifejteni, hogy a zsidóság eszméit, a zsidó szellemet, a fejlettebb ifjúság körében igyekszik leginkább terjeszteni, az ifjú szivében óhajtja a felekezeti öntudatot mind magasabb fokra ébreszteni. Igaz ugyan, hogy leginkább a vidéki szülői házból elkerült ifjú van az élet csábitásainak nagyobb mértékben kitéve, igaz ugyan, hogy az ifjúnak van leginkább támaszra szüksége, azonban ezen célunk keresztülvitelénél elfelejtjük, hogy szükségünk van oly ifjúság nevelésére, mely a felekezeti támasznak szükségét érezze, mely az ezirányú igyekezetre, buzditásra fogékony is legyen. Hiábavaló sisyphusi munka az, hol tanitásainkra a talaj nincs előkészitve, alapozva.

Ily szempontból tekintve a dolgok állását, lehetetlen figyelmen kivül hagyni, hogy a vallásos, a felekezeti nevelés úgy, mint az ma van, hiányos, hézagos. Gondoskodunk felnőtt ifjúságunk neveléséről, de megfeledkezünk, hogy annak vallásos nevelése már gyermekkorban kell hogy kezdődjék. Ha visszagondolunk a magunk gyermekkorára, a magunk ifjúságára, azt tapasztaljuk, hogy a mi gyermekkori nevelésünk vértezett bennünket ifjúkorunkban, a mi gyermekkorunkban magunkba szivott vallási eszmék kisértek bennünket ifjúkorunkban is és védtek meg bennünket az élet minden támadása ellen. Azok az eszmék, azok az igazságok, miket a szülői házban, az elemi iskola padjai közt belénk oltottak, ha azok szivből jövően, lelkesülten történtek, mély, maradandó nyomokat hagytak bennünk. Ha azután a saját életünket, annak tapasztalatait gyermekeink nevelésénél akarjuk felhasználni, azt látjuk, hogy e téren a más felekezetűekkel szemben határozottan hátrányban vagyunk.

Valljuk meg őszintén, hogy az a nevelés, mit mi adunk gyermekeinknek, nem oly közvetlen, nem viseli magán annyira a szülők lelkületének bélyegét, mint az régebben a mi nevelésünknél történt. Valljuk be, hogy az élet átalakulásával átalakultak a nevelési módok is. A mindennapi életküzdelem annyi feladatot ró reánk a mindennapi kenyérért, a lét fenntartásáért való harc annyira igénybe veszi minden erőnket, minden porcikánkat, hogy gyermekeink nevelését *kénytelenek* vagyunk idegenekre bizni, mi az idegen nevelését csak vezetni, irányitani, ellenőrizni tudjuk, de szellemünket, lelkünket, énünket abba befektetni képesek nem vagyunk. A legzsengébb korban kénytelenek

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

vagyunk gyermekeinkhez bonnet, nevelőnőt állítani. Már most mi megtanítjuk gyermekeinket, hogy imádkozzanak zsidó szellemben, zsidó lélekkel, az az idegen személy pedig gúnyt űz zsidóságunkból, vallásunkból, legszentebb érzelmeinkből. Mi megtanítjuk gyermekeinket, hogy ők zsidók, hogy vannak ünnepeink, van örömünk, bánatunk és nevelőjük szerencsétlenségnek magyarázza zsidó voltukat, lehetetlennek jellemzi szülői ünnepeit. Gyermekeink látnak templomba menni, imádkozni, nevelőjük más templomba, más Istenhez vezeti őket és teszi ezt tudtunk, akaratunk, sokszor egyenes tílalmunk ellenére. És amikor kétségbeesve nézünk körül, félünk a jövőtől, hogy mi lesz gyermekeinkből, keresünk segítséget, keresünk oly nevelőt, ki a mi felfogásunk, a mi akaratunk, a mi szellemünkben fogja gyermekeinket nevelni, ki fogékony lelkükbe a mi atyáink Istenébe való hitet fogja elhinteni, akkor kitünik, hogy zsidó bonnet, zsidó lányt, ki az idegent gyermekeinktől távoltartsa, ki megkedveltesse, megszerettesse gyermekeinkkel a mi szokásainkat, a mi ünnepeinket, nem találhatunk; kitünik, hogy sehol oly intézmény, mely törődnék azzal, hogy gyermekeinknek a mi valláserkölcsi felfogásunknak alapjait megadhassuk, sehol oly egyesület, melyhez íly irányban nyugodtan fordulhatnánk. Ellenben minden e téren körül vagyunk véve a legsikeresebben működő ellenségeinkkel. Minden házunkba jövő személy már azzal a tudattal lett elbocsátva a nekünk közvetítő intézettől. hogy házunkban bőséges tere lesz a térítés munkájának, hogy házunkban alkalma lesz oly alapot lerakni, melynek esetleges eredménye a jövőben egy-egy hívő megszerzésében áll.

Lehetetlen, hogy ezt bölcs vezetőink ne tudják! Lehetetlen, hogy figyelmüket ez elkerülte volna! Lehetetlen, hogy a viszonyok így maradjanak, hogy az alapvetésre ne gondolnánk. Feltétlenül szükséges oly intézmény létesítése, hol minden zsidó szülő gyermekeinek neveléséhez igaz zsidó szellemben nevelt, zsidó érzéssel bíró bonnet, gyermekleányt kapjon, ki zsidó intencióknak, zsidó nézeteknek megfelelőleg fogja a zsidó szülők gyermekeit nevelni.

Ha azután így igazán zsidónak nevelt gyermek további vezetéséről lesz szó, sokkal, de sokkal könnyebb lesz a zsidóság vezetőinek feladata. Akkor már csak egy lépés kell, hogy ez irányban gyermekük lelkét, lelkületét megtartsuk. Akkor már inkább tud gyermekünk ellentállni azon veszélyeknek, melyeknek az iskolában ki van téve, akkor könnyebben tud ellentállni azon eszméknek, melyeket olvasmányok alakjában akarnak ellenségeink a gyermek fogékony lelkébe belecsepegtetni, bele csempészni, akkor teljesen felvértezve, felfegyverkezve olvashatják a „Zászlónk“ ifjúsági lap tanítását.

És ez kellene, hogy a zsidó ifjúsági nevelés terén második teendőnk legyen. Zsidó gyermeklapot kell alapítani. Oly lapot, mely a kitünően szerkesztett „Zászlónk“-kal felvegye a versenyt. Aki csak egyszer látta, mily érdeklődéssel, mily buzgalommal várja a diák állandó lapjának megjelenését, aki tapasztalta, hogy mily hálás talaja van az íly lap tanításának, aki látja, hogy mennyire kell az ifjúság olvasmányát, az ifjúság tanítási eszközét megválogatni, az könnyen be fogja látni egy zsidó szellemben szerkesztett ifjúsági lap szükségét. Ebben a lapban lehetne alapját letenni, alapját szélesíteni a későbbi zsidónak, akit már a „Mult és Jövő“ a maga magasabb irodalmi és művészeti eszközeivel hódít és tart meg a zsidóságnak. Itt lehetne folytatni a zsidó gyermekkertésznő tanításait. Itt lehetne kezdeni az ifjúságot nevelni öntudatra, önérzetre, zsidóságra. Itt lehetne vele megismertetni a zsidó életet, annak örömét, bánatát, annak fényoldalait, a zsidók történelmét, igazságát, történelmi tanulságait. Itt lehetne játszva, gyönyörködtetve vele megismertetni a zsidó ünnepek mibenlétét, jelentőségét, tudatára ébreszteni annak, hogy nekünk is van vallásunk, hitünk, hogy a mi vallásunknak is vannak vértanui, martirjai, szépségei.

Mily istení, mily hálás, mily lélekemelő feladat! Így ellátva gyermekeinket biztos öntudattal küldhetjük azután az életbe, akkor ellent tudnak állani majd az élet csábításainak, akkor nem hagyják majd cserben a zászlót, melynek fényéért apáink szenvedtek, halállal haltak, akkor nem lesznek saját testvéreik, saját vallásuk ellenségeivé. Akkor azután könnyű lesz már ezen tanításokat tovább fejleszteni, könnyű lesz felekezeti életet teremteni, a felekezeti ügyek iránt buzgón érdeklődő közönséget teremteni.

Áldásos, minden zsidó lelkét felemelő munkálkodását íly irányban kiterjeszteni tartjuk az OMIKE legsürgősebb feladatának. Égető szükségét érezzük egy zsidó (bonne) gyermekkertésznő-képzőintézetnek és egy magas niveau-jú igazi zsidó szellemtől áthatott kizárólag gyermekhetilap megalapításának.

*

Készséggel adtunk helyet dr. Herzog Jakab igaz zsidó lélekből fakadó érdekes fejtegetéseinek, de már itt kell megjegyeznünk, hogy a felvetett két kérdés megoldása egyelőre még igen súlyos nehézségekbe ütközik. A kicsinyek lelkéhez csak a fölöttük őrködő nagyok lelkén át lehet hozzáférni és egyelőre minden ilyen kísérlet elé a nagyok gördítenek akadályokat, a felnőttek, akik azt hiszik, hogy a felnőttséggel együtt kell járnia a zsidóságból való „kinőttség“-nek. Igen, ha a zsidóságnak a nagyok között csupa olyan lelkes híve volna, mint fenti cikk kitünő írója, bizonyára a legnagyobb könnyedséggel lehetne a zsidó ifjúsági nevelés legsúlyosabb problémáin is átsiklani. Ámde a szülők, kik már bonnet tarthatnak gyermekeik mellett, legtöbbnyire még a csecsemő mellé fogadott angol nursetől is elvárják, hogy keresztény legyen, mert ez így divatosabb. És lehet majd a zsidó gimnázium a legjobb és legmodernebb magyar középiskola, az „előkelő“ zsidók mégis inkább az evangélikusokhoz, a misszionáriusokhoz fogják küldeni a gyermekeiket, mert ez így divatosabb. Hiába, már ez így van és nem annyira a norddeutsche Bonne kívánja a karácsonyfát, mint inkább a szülők, mert a karácsony divatosabb, mint a chanuka és a Mikulás divatosabb, mint a purim. S végül a szülők azok, akik megizenik a hittanárnak, hogy ha meg meri inteni a fiút a hittanból, — megkereszteltetik.

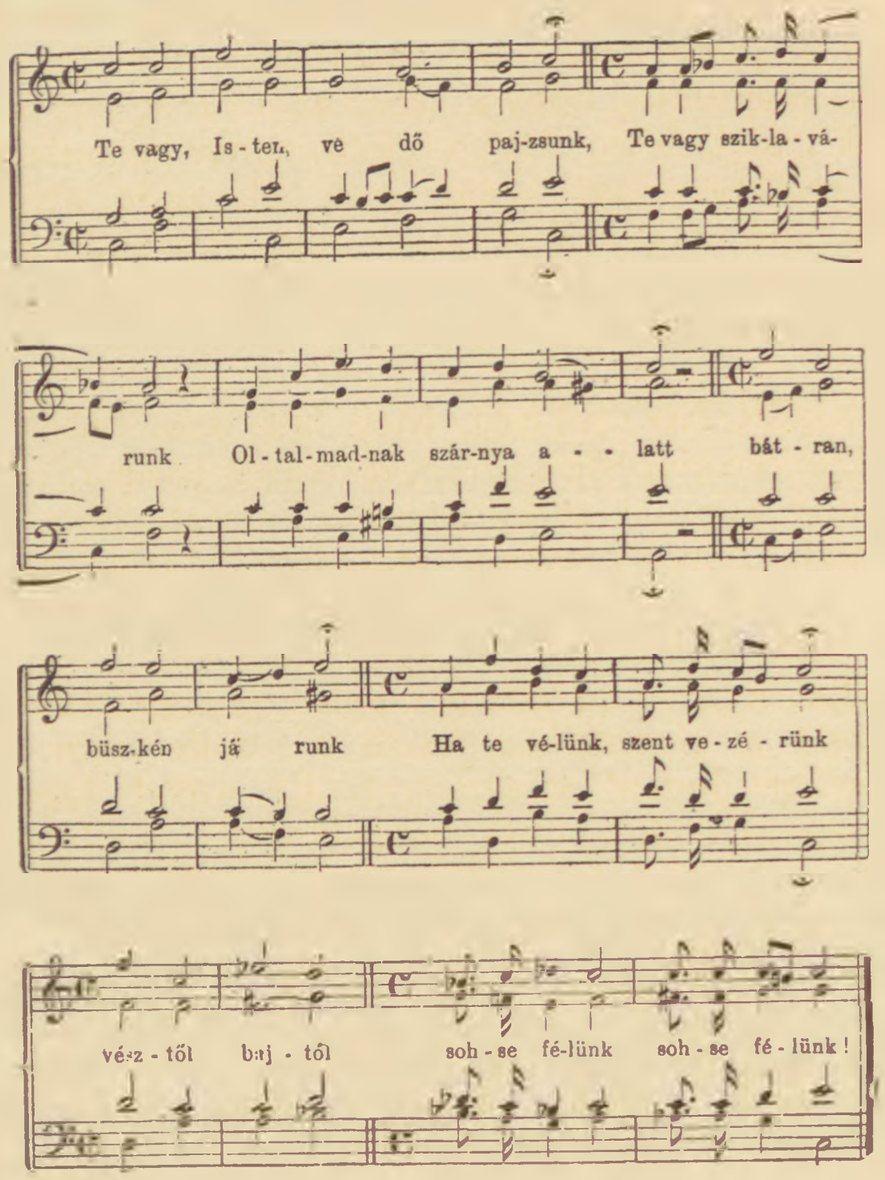
Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Tehát még soká kell nevelni a szülőket, hogy *engedjék* zsidókká nevelni a gyermekeiket. És akkor talán a zsidó bonnek is szalonképesekké válnak és felvehetik a versenyt a kisebb műveltségű, de divatos hitű bonnekkal.

És az ifjúsági hetilap alapításának lehetősége is a felnőttek kezébe van letéve. A Zászlónkra, mely valóban példásan van szerkesztve és kiállítva, vagyont költ a Regnum Marianum-egyesület és úgyszólván ingyen osztogatja szét a katholikus növendékek között, az egyházi hatóságok és tanítók pedig mindenütt a legmelegebb támogatásban részesítik. Míg a zsidó ifjúsági lapra irányuló minden kísérlet eddig csődöt mondott a szülők és hitközségek támogatása hián. Mikor pár évvel ezelőtt gyönyörű pogrammal és a magyar zsidóság legjobbjaival az élén egy zsidó ifjúsági lap volt megindulóban, az ezer zsidó tanítóhoz küldött prospektusra csak kettő reagált, mert hiszen a zsidó tanító a legsúlyosabb megélhetési gondokkal küzd és sem ideje, sem hangulata nincsen egy ifjúsági lap terjesztésére. Különösen amikor nem volt egyedülálló az az eset, amely egy nagy vidéki „haladó" hitközségben megtörtént, hogy a nem éppen műveltségénél fogva megválasztott hitk. elnök visszautasította az iskolaigazgatónak előfizetési előterjesztését azzal a bölcs megokolással, hogy „De Lehrer un de Kinder sollen lernen un nix lesen". Ez ellen persze nem volt apelláta. Ehhez hozzá kell fűzni, mint érdekes adatot, még azt, hogy annak idején az ifjúsági lap érdekében 50,000 mondd ötvenezer prospektus ment szét szülők és gyermekek címére és éppen 13, mondd tizenhárom reagált reá, ami elég kicsi és szerencsétlen szám.

De igaza van Herzog Jakab dr.-nak, „a zsidó szellem ébredése, jobban mondva ébresztése terén az utóbbi néhány évben rohamlépésben haladunk előre," amit főleg az OMIKE diadalmas működésének köszönhetünk. Az OMIKE és a Mult és Jövő új kultúrzsidókat teremt nálunk és talán nemsokára megérik az idő arra is, hogy dr. Herzog kitűnő javaslatai megvalósuljanak. - *Dr. P. J.*

PATAI—LAZARUS: TEMPLOMI-ÉNEK

TOLL-HEGYRŐL

DAL A DÁF ÉS A DÁFKERŐL. A gyengébbek kedvéért, akik netalántán nem tudnának eleget héberül, előre kell bocsátanom, hogy „dáf" héber szó és deszkát jelent, míg a „dáfke", amely szintén héber szó, annyit jelent, mint „dáfke". Magyarul „csak azért is", vagy „csak azért sem". A két szónak tehát etimológiailag semmiféle köze egymáshoz. És mégis összekerültek és pedig nem kisebb községben, mint Zsámbékon, amelyet éppen ennek a két héber szónak az összekerülése tett híres neves várossá. A deszka ugyanis, amelyről szó vagyon, igen fatális, igen végzetes egy deszka, mondhatnám „világot jelentő deszka" amelyen, illetve amely körül nagyon szomorú tragikomédiák játszódtak le Zsámbék székesfővárosában. Új rabbit választottak, akinek szerződésbe adták, hogy vallásszertartási dolgokban kizárólagosan őt illeti a döntő szó. Az új rabbi pedig úgy találta, hogy a Sulchan-Aruchban irva vagyon, miszerint a koporsó fedele „dáf" legyen, „dáf" pedíglen egy egyenes szál deszkát jelent, tehát elrendelte, hogy a zsidó halottaknak egyenes deszkafedelű koporsót kell készitetni. Ezzel szemben a hitközség „haladó" elemei úgy vélték, hogy a halott sokkal, de sokkal jobban érzi magát egy domború deszkafedéllel ellátott koporsóban, sőt úgy találták, hogy a „haladás elve" is ezt követeli. Mert hát miben másban „haladjanak" Zsámbékon? Új egyetemet nem kérhetnek a kormánytól, sőt zsidó gimnáziumot sem alapithatnak, hát hadd haladjon legalább a koporsó. A zsámbékiak tehát két pártra szakadtak: egyenes deszkafedelű koporsó-pártiakra és domború deszkafedelű koporsó-pártiakra. És a két párt között dúlt a rettentő vallásháború; de minthogy a domború deszkafedelű koporsó-párt jutott a chevrában többségre, határozatot hoztak, hogy az ellenpártiakat még ha élve fekszenek be egyenes deszkafedelű koporsóba, akkor sem temetik el őket igy. És minthogy a haláleset a kis zsámbéki községben ritkaságszámba megy, sóvárogva várták, hogy valaki meghaljon, hogy minél előbb érvényesithessék a deszkadiadalukat. Sőt akadt olyan buzgó ember is, aki kész lett volna feláldozni az életét és öngyilkosságot elkövetni, csakhogy megmutassa, hogy a legközelebbi koporsó, vagyis az ő koporsója domború deszkafedelű lesz. Végre jött a várva várt halott. És a háború elementáris erővel kezgett dühöngeni. A rabbi ragaszkodott az egyenes deszkafedélhez, amire az ellenpárt egyenes deszkadarabokat csinált a rabbi egész butorából, összezúzva-törve a lakásán mindent tükröstől-ablakostól. A halott pedig türelmesen várt és talán nem

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

is vette észre, hogy fölötte egy keresztény pap tartja a gyászbeszédet. Mert „trutzból“ ilyet hívott a család. Egy élő zsidóról tán úgysem mondana jót, gondolták, hadd mondjon legalább jót egy halott zsidóról. Hiszen ugysem veheti már hasznát. Történt pedig mindez az Úrnak 1913-ik esztendejében, vagyis a huszadik század elején. Sőt nemcsak történt, hanem történik is. Mert most következik még csak a haddelhadd, beadványok pro és contra a szolgabíróhoz, a megyéhez, a főispánhoz, a miniszterhez, sőt talán Őfelségéhez is. Mi pedig tisztelettel és szeretettel kérdjük: Követeli-e akár a „vallás“ akár a „haladás“, hogy egy deszka miatt feldúlják egy hitközség békéjét? De ha már a rabbi, mondjuk, túlzott vallási skrupulozitásból azt mondja, hogy ő ragaszkodik az utolsó betűig a Sulchán Aruch alapjához, ez pedig világosan megírja, hogy „dáf“, hát alázattal kérdjük, milyen dogmatikus alapon állanak a „haladó“ elemek, hogy úgy ragaszkodnak a domború deszkafedélhez, és inkább keresztény papot hívnak, vagy temetetlenül hagyják a halottat, semhogy egyenes deszkafedelet csináltassanak? Vagy tán Zsámbékon még nem tudják, hogy most már a haladó zsidóság is a Sulchán Aruch alapján áll? Vagy nem tudják, hogy most már illenék gyakorlatilag is bebizonyítani, hogy a „haladó“ és „konzervatív“ zsidóság szépen unifikálva olyan gyönyörűen fér meg egymással, mint ahogy a próféta a messiási korra a farkasról és a bárányról megjövendölte? Ha csak nem a címben említett két héber szó az oka mindennek. A rabbi azt mondja „dáf“, hát ők azt mondják, hogy „dáfke“.

ANTISZEMITA NAGYKERESKEDÉS. A mai nyomorúságos gazdasági viszonyok között, amikor mindenki, kis- és nagykereskedő egyaránt, pangásról panaszkodik, amikor az ujságoknak úgyszólván leggazdagabb rovatuk az, amelyik a csődökről és fizetésképtelenségekről számol be a nyájas olvasónak, szóval ebben a rossz üzleti időben valósággal megnyugtatólag hat, hogy van egy üzlet, amely szeretett hazánkban ma is gyönyörűen prosperál: egy antiszemitanagykereskedés. Boldog tulajdonosa egy Szentesi Alfonz nevű volt görögkatholikus theológus, aki valamikor egész kicsiben kezdte, „Szent József Lapját“ szerkesztette a kis gyermekek számára, akik aprópénzzel fizettek ugyan, de amint a közmondás tartja, a sok krajcárból lesz a forint. Szentesi Alfonz szerkesztő kollégánk tehát elég szépen keresett akkor, de az ő ambíciója valami nagyobbra vágyott. Valami nagyobb üzletre, ahol esetleg egy kis vagyont is lehetne szerezni. Imádkozott tehát lapja patronusához, Szent Józsefhez és a csoda nem késett, Szentesi Alfonz egy égi jelenést látott: Két ragyogó glóriakeréken egy hosszú, kettős sáv. És egy belső sugallat a fülébe súgta: „Látod, Alfonz ezt a jelt? tiszta glóriából egy *olló!* In hoc signo vincis!“ És Szentesi Alfonz megértette a jelenést és elment egy zsidó vaskereskedőhöz és vett magának egy szép hosszú acélollót. Ez volt az utolsó dolog, amit zsidótól vett. Azután hozzáfogott a szent munkához. Összeszedte az antikváriumokból az összes pamfleteket, amiket megvásárolt laposfejű németek a talmud ellen írtak és amiket rég légből kapott hazugságoknak pecsételt meg nemcsak a hozzáértő tudományos világ, hanem az ügyészség is. És Alfonz dúsan kamatosítani kezdte az ollóba befektetett tőkét. Ollózott, ollózott reggeltől estig és estétől reggelig és egyszerre csak napvilágot látott a „talmud hű fordítása“, mint a „zsidó afium ellen való orvosság“. Az üzlet úgy látszik jól ment és Szentesi Alfonz most már saját házában énekeli a gyerekeknek az ismert kedves kis nótát: „Volt egyszer egy bolt — abban minden volt — olló, tinta, papiros stb.“ Sőt az Úristen annyira felvitte a boltját, hogy most már ciklusos antiszemita füzetek kiadásával foglalkozik, sőt amint hírlik, egy antiszemita politikai párt alakításának a terve is foglalkoztatja Szent Alfonz ambiciózus nemes lelkét. Hogy a párttagok kötelesek lesznek a talmud hű fordítását és a kitünő ciklusos füzeteket fejenként megvásárolni, az szinte magától értetődik. Ez minden önérzetes keresztény ember legelső kötelessége. „Mert vagy van önérzet, vagy nincs önérzet“ — mondja egyik füzetében Szentesi Alfonz és mindjárt elkéjeleghetett azon, hogy ez lesz csak az üzlet! Ez lesz csak a sláger! Hát bizony, ami az önérzetet illeti, ha van önérzet, kérdjük, ha van csak egy csepp becsületes önérzet, hogyan merészkedik a talmudhoz hozzányúlni egy Szentesi Alfonz, aki a talmudot olvasni se tudja? Vagy tán mert mint görög theológus valamikor tanulta, hogy a görög ábécé így kezdődik: alfa, beta és azóta megtudta, hogy a héber ábécé meg így kezdődik: alef, béth, hát gondolta ennyi hasonlatosság mellett ennyi tudás csak elegendő ahhoz, hogy „hű magyar fordítását“ adja a talmudnak és ezzel szélesebb alapokra fektesse antiszemita nagykereskedésének a bonítását.

HÉBER EGYETEM. Még meg sem indult az agitáció és a cionisták a kongresszuson pár perc alatt félmillió koronát adtak össze a Palesztinában felállítandó héber egyetem számára. A zsidó egyetem tehát meglesz és orvosokat, ügyvédeket, tanárokat fog képesíteni, párhuzamosan a technikusokat képező palesztinai héber műegyetemmel, amelyet a cionistákon kívül a „Hilfsverein der deutschen Juden“ is támogat. És mivel fogunk mi magyar zsidók ehhez hozzájárulni? — Néhány zsoldos és önkéntes ifjú magyar zsidó hadfi és „hazafi“ már töri a fejét, micsoda pampfletet írjon az új „hazafiatlan“ intézmény ellen és mit citáljon az Alkotmányból annak bizonyítására, hogy a héber egyetem még árthat nekünk, hiszen már is nem tetszik a dolog Heccfi Kolompos napidíjas antiszemita riporter és újdondásznak. *(Secundus.)*

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

KRÓNIKA·KÉS·SZEMLE

Szerkesztőségünk és kiadóhivatalunk címe f. hó 20-ikától kezdve ismét a régi: Budapest, VI., Podmaniczky-u. 6. sz. Telefon 146—92. Cheque- és clearingszámla 29811.

AZ OMIKE ÚJ PÁRTFOGÓ TAGJAI. Mikor a Mult és Jövőnek ez a száma napvilágot lát, megkezdik áldásos működésüket az Országos Magyar Izr. Közművelődési Egyesület grandiózus intézményei. A nyáron ismét kibővített menza több mint 500 egyetemi hallgatót fog ellátni ebéddel és ozsonnával, megnyílnak a tervbe vett német, francia, angol és héber ingyenes nyelvkurzusok, megkezdődnek az előadások, a gyors- és gépírási tanfolyamok és az OMIKE hozzáfog a vidék organizálásához is, hogy kultúrhatása egybekapcsolja az egész magyar zsidóságot. Eddig is tömegesen adott a magyar Izrael kifejezést az OMIKE-hez és a Mult és Jövőhöz való ragaszkodásának, de kétségtelen, hogy az Egyesület kulturális és humánus működésének újabb fokozása ismét fokozni fogja a magyar zsidóság lelkesedését és szeretetét, amely az utóbbi hetekben is impozánsan nyilvánult meg. Szeptember hó első felében több mint 200 új pártfogó tag jelentette be belépését szerkesztőségünknél, hogy az évi 20 korona pártfogó tagsági díj fejében tagilletményül kapja havonkint a Mult és Jövőt.

A jelentkezett új tagok névsora a következő:

20 koronás tagsági díjjal: Dr. Vadász Lipót m. kir. igazságügyi államtitkár Budapest, dr. Fodor Ármin kuriai bíró Budapest, Székács Antal udvari tanácsos, nagykereskedő Budapest, dr. Rothmann Ármin egyetemi magántanár Budapest, Margittai Neumann Miksa dr. bankigazgató Budapest, Gosztonyi Dezső bankigazgató Budapest, dr. Török Lajos egyetemi tanár Budapest, Bloch Ignác királyi tanácsos főigazgató Budapest, Breuer Mihály könyvnyomdatulajdonos Budapest, Hirschler Manó kereskedő Budapest, Ciner Szilárdné háztulajdonos Budapest, Braun Vilmos igazgató Budapest, Herskovits Testvérek kereskedők Budapest, Elkán Gyula szűcsmester, szőrmeárúháztulajdonos Budapest, Kemény József hivatalnok Budapest, Rockenstein Samu szállító Budapest, dr. Baracs Marcel ügyvéd, kamarai ügyész Budapest, Nagel Sándor nagykereskedő Budapest, dr. Lusztig Zsigmond fogorvos Budapest, Sport-Világ kávéház Budapest, Tőkés kávéház Budapest, Gyenes Ede hivatalnok Budapest, dr. Mayersberg Tivadar ügyvéd Budapest, Berger Leó kávés Budapest, Kaufmann Béla nyergesárúgyáros Budapest, Fellner Sándor építész Budapest, dr. Perl Soma ügyvéd Budapest, dr. Rósenberg Ignác országgyűlési képviselő Budapest, Grósz József építész Budapest, dr. Klein Menyhért fogorvos Budapest, dr. Áron Géza ügyvéd Budapest, Schreiber Béla kereskedő Budapest, Puder Ármin háztulajdonos Budapest, Szidón Gábor nagyiparos Budapest, dr. Radó Mór fogorvos Budapest, dr. Fischer Gusztáv orvos Budapest, Klein Móric és fia Budapest, Weisz Mór szabó Budapest, Pollák és Neumann nagykereskedő Budapest, dr. Kanitzer Ignác orvos Budapest, Braun Dezső hivatalnok Budapest, Mikes Antal tőzsdebizományos Budapest, Kieselstein Samu kereskedő Déda-Bisztra, Brecher E. Maroshévíz, Goldmann Hermann Maroshévíz, Eisig L. László Borszék, Strul Jakab vállalkozó Borszék, Kastner Mór Szászrégen, Farkas Lipót Szászrégen, Abel Izidor főkönyvelő Szászrégen, Weisz Gedeon gyárvezető Szászrégen, Schvartz Mór nagyiparos Szászrégen, Kreisler Lajos divatkereskedő Nyíregyháza, Kleinmann Géza üvegkereskedő Nyíregyháza, dr. Friedmann Ernő rabbi Szarvas, Glück Mór sörkereskedő Nyíregyháza, Győri Ödön nagykereskedő Miskolc, Etna gyufagyár Százsebes, Krausz Manó Sárospatak, Heimann Simon nagykereskedő Szászrégen, Oblath Dávid Kispest, Edelmann Miksa Kispest, Neuschpieler József Kispest, Stern Cecilia Arad, Izrael Pál Dicsőszentmárton, Kreisrabbiner Keller P. Banjalaku, Strausz Jakab kereskedő Hőgyész, dr. Schönwald Károly főrabbi Tapolca, Schvarcz Lajos gyáros Salgótarján, dr. Laufer Samu ügyvéd Salgótarján, Kainer Mór kereskedő Salgótarján, Fleischmann Miksa kereskedő Salgótarján, Weinberger Samu kereskedő Salgótarján, dr. Löwinger Rezsőné Salgótarján, Hoffmann Emil kereskedő Salgótarján, Róth József kereskedő Salgótarján, dr. Tibor Nándor ügyvéd Salgótarján, Sauer Andor gyógyszerész Salgótarján, Tisztviselők Sporttelepe Selyp, Hercog és Kohn nagykereskedők Losonc, Hauer Miksa magyar királyi állatorvos Pozsony, Deutsch Elek rabbijelölt Salgótarján, Kiss Jánosné földbirtokos Losonc, Keleti Henrik Losonc, Dénes Miksa gyógyszerész Losonc, Bicskei Zoltán könyvkereskedő Losonc, Fischbein Dávid ékszerész Susák, Simkovits Hermann kereskedő Susák, Szöllősi Ármin, a Dalmátbank vezérigazgatója Fiume, Emődi Zsigmond, az Ilona-gőzfürdő tulajdonosa Fiume, Deitel Lajos Newyork-árúház tulajdonosa Fiume, Földes Győző máv. raktárnok Fiume, Weisz Márk kereskedő Fiume, Frank Ödön főraktárnok Fiume, Grosz Miksa vendéglős Fiume, Rosenberg József földbirtokos Debrecen, dr. Hoffmann Lipót orvos Losonc, dr. Sternlich Béla ügyvéd Losonc, Weiner Sándor mérnök Losonc, Hegedűs Jenő kereskedő Losonc, Singer Ignác állomásfőnök Debrecen, Royal kávéház Losonc, Heksch Bertalan Rimaszombat, Bródy József Rimaszombat, Donáth Emánuel Rimaszombat, Józsa Áron Rimaszombat, Drucker Hermann

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Rimaszombat, Süssmann Mór kántor Rimaszombat, dr. Fenyő Adolf ügyvéd Tornalja, dr. Rósenberg Ignác téglagyáros Tornalja, dr. Kende Dezső ügyvéd szerkesztő Tornalja, dr. Ferderber Jakab Tornalja, Feldmann Aladár gyógyszerész Pelsőc, Weisz Miklós bankigazgató Rozsnyó, dr. Strausz Lipót ügyvéd Rozsnyó, Strausz Lipót vendéglős Rozsnyó, Schlesinger Mór Rozsnyó, Altstock Ede hitközségi elnök Dobsina, ifj. Schvarcz Vilmos bankigazgató Debrecen, Fisch Lajos bankigazgató Debrecen, Borgida Farkas szállodatulajdonos Debrecen, dr. Grosz Pál orvos Debrecen, Keppich Béla kereskedő Debrecen, dr. Jakonovics József ügyvéd Debrecen, Jónás Mór biztosítási főtitkár Debrecen, Halmágyi József kereskedő Debrecen, Éliás Jakab magánzó Debrecen, dr. Gál Zoltán ügyvéd Debrecen, Guttmann Mózes tisztviselő Debrecen, Grünmann Ármin kereskedő Tiszolc, Bruck Sámuel Tiszolc, Deutsch Adolf kereskedő Breznóbánya, dr. Pollák Lipót ügyvéd Breznóbánya, Kövesi Samu kereskedő Breznóbánya, Meisler Vilmos kereskedő Breznóbánya, Fleischer Izidor Radvány, Braun L. kereskedő Zólyombrezó, Haas Márton kereskedő Zólyomvámos, Schön Arthur kereskedő Debrecen, dr. Engel Ignác orvos Debrecen, Szántó Győző gyáros Debrecen, Aufricht Vilmos malomtulajdonos Debrecen, Frieder Soma ügynök Debrecen, dr. Schvartz Arthur ügyvéd Debrecen, dr. Révi Nándor ügyvéd Debrecen, Fürst Ödön nagykereskedő Debrecen, Steinberger Salamon fakereskedő Debrecen, Wiener Adolf kereskedő Debrecen, dr. Dobó Dezső ezredorvos Debrecen, dr. Zahler A. Eperjes, Strelinger Samuné Besztercebánya, Izr. leányegylet Besztercebánya, dr. Szilárd Frigyes Zólyom-Lipcse, Krausz L. főkántor Besztercebánya, Bindfeld Imre kereskedő Turócszentmárton, Hoffmann Ede magánzó Turócszentmárton, dr. Weiszkopf Arthur főrabbi Turócszentmárton, dr. Klein Ödön orvos Körmöcbánya, Reiter Mór Szatmár, Berger Lajos joggyakornok Nagykövesd, Farkasházy Vilmosné Békés-Gyula, Duschnitz Ignác kereskedő Zsolna, Schlesinger Samu nagykereskedő Zsolna, dr. Tomaschoff Miksa ügyvéd Zsolna, Folkmann Mór máv. mérnök Zsolna, Erdős Jenő máv. mérnök Zsolna, Mátrai Jakab iskolai igazgató Zsolna, Izr. nőegylet és leányegylet Zsolna, Keszler Ervin gyógyszerész Ruttka, Blum Mór máv. mérnök Ruttka, Hoffmann Gyula tanító Ruttka, Szende Gáspár kereskedő Ruttka, Fisch Gyula kereskedő Ruttka, Klein Ferenc vendéglős Ruttka, Reichmann Sándor tanító Ruttka, dr. Glattner Oszkár Csaca, Steiner és Löwy nagykereskedők Besztercebánya, Kereskedelmi Kör Besztercebánya, Vas Ferenc az Első Magyar Iparbank elnöke Budapest, Kovács Armin magántisztviselő Budapest, Benes Imre építész Budapest, Mendel Gyula borkereskedő Budapest, Láng Vilmos magánzó Budapest, Bakófen Mór ékszerész Budapest, Barth és fia kereskedők Budapest, dr. Jaszniger Károly orvos Budapest, Büchler Adolfné háztulajdonos Budapest, dr. Lantos Emil főorvos Budapest, Hercz József cipőkereskedő Budapest, dr. Wohl Aladár gyáros Budapest, dr. Bischitz Bandi Endre ügyvéd Budapest, Schlesinger Ignác Nagybiccse, Knöpfelmacher Izidor Nagybiccse, Deutsch Ede Nagybiccse, Reich Ármin Nagybiccse, Weisz Ármin Illava, dr. Schlesinger Mór Illava, Vályi József mérnök Trencsén, Katser Henrik hitközségi elnök Trencsén, Kubics Rezső szállótulajdonos Trencsén, Zoltán Simon kávés Trencsén, Ardó Károly igazgató Trencsén, Singer Jakab fakereskedő Trencsén, Váradi Jenő kir. mérnök Trencsén, Friedmann Béla bankigazgató Trencsén, Izr. iskola Trencsén, Knöpfelmacher Mór Vágbeszterce, Szekeres Márton tanító Vágbeszterce, Löwy Nándor Puchó, dr. Weisz Miklós Felsőőr, Reisz József gyáros Rózsahegy, dr. Róth Mór ügyvéd Rózsahegy, Glasner Richardné gyáros Rózsahegy, dr. Fischer Tivadar ügyvéd Rózsahegy, Feuer Miksa kereskedő Nyiregyháza.

Ezúttal is meg kell emlékeznünk azokról, akik nemes buzgóságukban a taggyűjtés körül fáradoztak: Dr. Eisler Mátyás egyet. tanár főrabbi Kolozsvár, Deutsch Elek rabbijelölt Salgótarján, Reichmann Sándor tanító Ruttka, Süssmann Mór főkántor Rimaszombat.

A SZEMINÁRIUMI VEZÉRLŐ-BIZOTTSÁG

új tagjaivá a kultuszminiszter a napokban kinevezte csepeli Weisz Manfréd nagyiparost, az ismert nagy emberbarátot és mucsinyi Wohl-Rumi Adolfot, a losonci izr. községkerület elnökét. Weisz Manfréd

M. Manfred Weisz de Csepel.

Csepeli Weisz Manfréd.

néhai báró Hatvany József örökébe lépett és benne a szeminárium épp oly nemes és áldozatkész támogatóra fog találni, mint elődje volt. Hiszen csepeli Weisz Manfréd eddig is grandiózus tettekkel tett tanúságot zsidó lelkesedéséről és szeretetéről. Aki

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Domonyi Domony Móric dr. M. le docteur Maurice Domony de Domony.

olyan palotát emelt a zsidó jótékonyságnak, mint a Weisz Alice-otthon, méltóképen fogja képviselni a zsidó szellem otthonának érdekeit is és bizonyára épp úgy fogja szivén viselni növendékei sorsát, mint Hatvany József báró.

DOMONYI DOMONY MÓRIC DR. KITÜNTETÉSE a legszélesebb körökben szimpátiát és örömet keltett. Mert dr. *Domony* Móric, aki mint a legnagyobb magyar belvizi hajósvállalatnak, a Magyar Királyi Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaságnak igazgatója és igazgatóságának tagja, a közlekedés és elsősorban a hajózás terén vezető szerepet tölt be s alkotó erejével, nagy munkásságával a magyar hajózás ügyének fellendítése körül elévülhetlen érdemeket szerez, mint a társadalomnak egyik legrokonszenvesebb tagja, sokoldalú elfoglaltsága dacára is élénk részt vesz a gazdasági, társadalmi és kultúrális életben is. Tagja az Országos Közlekedési Tanácsnak, az Országos Ipari és Kereskedelmi Oktatási Tanácsnak, a Budapesti Árú és Értéktőzsde Tanácsának, alelnöke a Magyar Vasuti és Hajózási Clubnak és amellett időt szakit magának arra is, hogy a zsidó kultúrális törekvéseket figyelemmel kisérje és ahol alkalom nyilik reá, támogassa. A társaságnál viselt igazgatói állásában nyerte a II. oszt. Szent-Mihály érdemrendet, amellyel a bajor király tüntette ki és a magyar hajózás érdekében kifejtett nagyarányú működésének méltó kifejezése jutott neki osztályrészül a Ferenc József-rend középkeresztjének adományozásával. Az ő tartalmas egyéniségének plasztikus kidomborítása túlhaladná lapunk kereteit. Neve, munkássága egybeforrt a magyar hajózás történetével és ott szerepel mai társadalmi és kultúrális életünk minden mozgalmában.

AZ OMIKE DIÁKMENSÁJÁNAK MEGNYITÁSA. Az Orsz. Magy. Izr. Közművelődési Egyesület diákétkezőjének megnyitása 1913 szeptember 18-án volt. A mensa a nyár folyamán nagyszabású átalakitáson ment keresztül; két új étteremmel kibővült, olvasótermet és társalgót is kapott, úgy hogy most 500 ifjú befogadására képes. A mensa mellett az egyesület óriási könyvtárhelyisége van, mely szintén az ifjúság rendelkezésére áll. A mensán nemcsak az egyetem, hanem az összes főiskolák hallgatói is étkezhetnek. Az étkezés déli 12 órától 2 óráig történik, mindennap négyféle étel és kenyér. Az egyesület elnöksége a téli évadban az ifjúság részére a mensán díjmentesen különböző idegen nyelvi és vivótanfolyamokat nyit meg. A mensa helyiségeiben a főiskolai zsidó hallgatók énekkara is közreműködik, mely már eddig sok jelentékeny sikert ért el. A mensa vezetésében *dr. Neumann Árminné, dr. Hevesi Simon főrabbi, báró Dirsztay Béla elnökök és dr. Weiler Ernő főtitkár* vesznek részt.

POLLÁK ILLÉS UDVARI TANÁCSOS. A „méltóságos" cim fogja ezentul megilletni, de a cim nélkül is az volt és ennek érezte mindenki, aki vele érintkezett. Magas, sudár termete, amelyet nem görnyesztettek meg az évek és tanulmányok, nyitott nagy filozófushomloka, szellemet sugárzó mélytüzü szeme és a földi hiuságokon átsikló fölényes gesztusa méltóságot kölcsönöztek neki eddig is. De a méltóságnál több a szeretet, amely Pollák Illés alakját körülrajongja és amelynek örvendnie kell most a kitüntetésnek, melyet bizonyára senki se néz filozófikusabb magaslatról, mint éppen maga Pollák Illés. És mi mégis igaz szivből örülünk neki. Mert jól esik látni és figyelni, hogy valaki tisztán szellemi eszközökkel jut — szinte önkéntelenül — azokhoz a grádusokhoz, amelyeket materialisztikus lépésekkel lehet leghamarább megközeliteni. Pollák Illés pedig, a mélyen gondolkodó Homo, a művészi alkotás filozófus-esztétikusa, bizonyára csak annak örül, hogy látja, barátai, tisztelői és rajongói mennyire örvendenek az ő kitüntetésének.

ZSIDÓ IFJÚSÁGI ANKÉT. Az iskolák kapunyitása alkalmából több pedagogiai cikket kaptunk, amelyek a zsidó gyermek sorsát teszik elmélkedés tárgyává. Lapunk keretei nem engedik meg, hogy valamennyit közöljük, csak örömmel konstatáljuk a tényt, hogy annyian vannak akik Izrael gyermekeinek sorsát a szivükön viselik. A cikkek közül kiemelkedik *Weiszmann* Noé

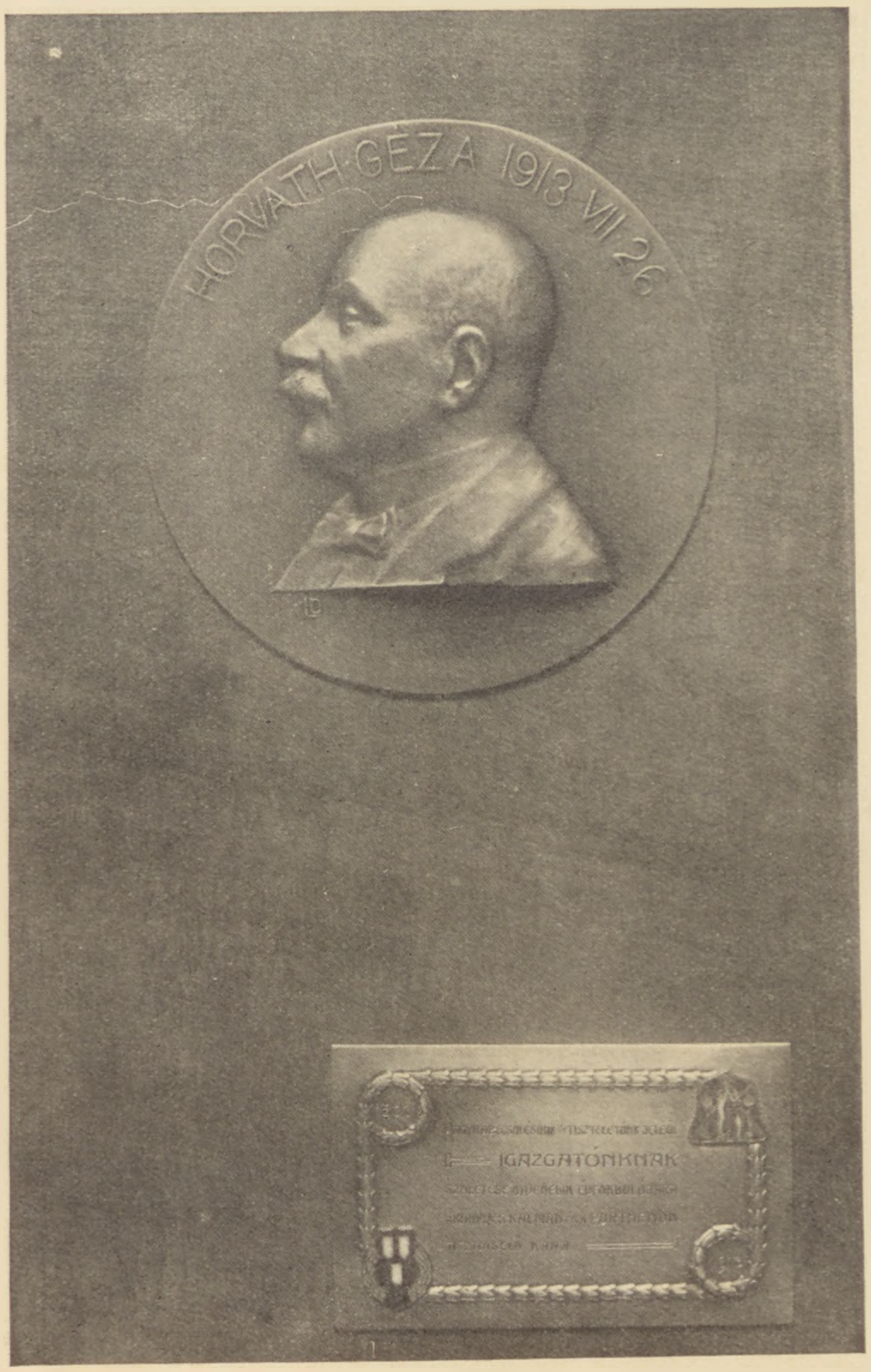
Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

lendületes gondolatokkal telített felhívása, amely azzal a konkrét indítvánnyal végződik, hogy ankétet kellene összehívni, amelyen lelkészek, szülők, mesterek együtt tanácskoznának az eszközök fölött, amelyekkel a zsidó ifjúságot a zsidóságnak megmenteni lehetne. Weiszmann Noénak, aki a felekezeti élet régi kipróbált munkása, nem egy indítványa ment már át az életbe, talán ez az eszméje is megvalósul és gyümölcsöt fog hozni a zsidó közoktatás számára.

KITÜNTETÉSEK. Őfelsége a király *Székács* Antal budapesti nagyiparost, a Kereskedelmi és Iparkamara alelnökét, a közgazdaság terén kifejtett buzgó és sikeres működése elismeréséül udvari tanácsossá nevezte ki. Székás Antal közgazdasági érdemei közismertek és azoknak méltatása túlhaladná lapunk kereteit. Kitüntetését a közvélemény a legnagyobb megelégedéssel fogadta. — Őfelsége a király *Stiller* Bertalan dr. egyetemi tanárt, udvari tanácsost, akinek érdemeit egyik legutóbbi számunkban külön cikkben méltattuk, a Ferenc József-rend középkeresztjével tüntette ki.

LEGKÖZELEBBI SZÁMUNK a nagy ünnepekre való tekintettel, amelyek egy nagy szám kellő technikai előkészitését gátolják, október hó közepe helyett október hó végén jelenik meg, még pedig már novemberi dátummal, minthogy a hó közepének határozatlan dátuma helyett, amely sok reklamációra ad okot, ezentúl a Mult és Jövő megjelenési ideje *minden hó elseje lesz*. A néhány napi mulasztásért jelen számunk gazdag és változatos tartalma bő kárpótlást nyujt.

KÉPEINK FRANCIA CÍMEI. A Mult és Jövő tudvalevőleg hihetetlenül rövid idő alatt hódította meg a magyar zsidóságot, úgy hogy ma már folyóiratunk a legelterjedtebb magyar zsidó sajtóorgánumnak mondható. Hiszen éppen mai vezércikkünkben konstatálja dr. *Hevesi* azt az örvendetes tényt, hogy még az elmult kritikus esztendőben is *ezrivel sereglett a magyar zsidóság a Mult és Jövő zászlaja alá*. De nemcsak idehaza, hanem a külföldön is nagy elterjedtségnek örvend a Mult és Jövő, amelynek minden egyes számát a legnagyobb figyelemmel és elismeréssel méltatják. Ez az utóbbi körülmény tette szükségessé, hogy a külföldről jövő számos ismételt kérésnek engedve, a Mult és Jövőben megjelenő képek címeit ezentúl az internacionális jellegű francia nyelven is közöljük, hogy igy művészi reprodukcióink, amelyek mindenütt feltünést keltenek, jobban hozzáférhetőkké váljanak azoknak is, akik a magyar nyelvű aláirásokat meg nem értik. Az év végén pedig ezenkivül meg fogjuk valósitani báró *Dirsztay* Bélának, szerkesztőbizottságunk kiváló érdemű tagjának ama régebbi indítványát is, hogy a bekötendő évfolyamok végéhez mellékeljük a külföld számára a közölt cikkek rövid francia nyelvű összefoglalását is.

Lányi: Plaquette à Géza Horváth. Lányi: Horváth Géza, plakett.

HORVÁTH GÉZA, a „Könyes Kálmán“ művészlelkü igazgatója jubileumot ült a napokban és ez alkalomra tisztelői pompás művészi plakettel (Lányi műve) kedveskedtek neki. Mi pedig örömmel kérünk részt az ünnepségből, mert hiszen épp jubiláris esztendejében két izben dolgoztunk együtt Horváth Géza igazgatóval: a Lilien-kiállitáson és a Becalél-kiállitáson. Mindkét kiállitáshoz a Könyves Kálmán nemcsak előkelő szalonját bocsátotta rendelkezésünkre, hanem munkatársait is. És elsősorban Horváth Géza lelkes agilitása volt az, ami a nagy sikernek útjait egyengette. Reméljük, hogy a jövőben is gyakran nyilik majd alkalom hasonló kellemes közös munkára.

„A JESIVA.“ Ilyen cimen új havi szemle indult meg, amely a jesiva érdekeit képviseli. Az első példányok mutatják, hogy a szerkesztőség komoly feladatának teljesen tudatában van. Előfizetési dij egész évre 4 korona. A szerkesztőség és kiadóhivatal Tornalján van Gömör megyében.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

KORNFELD MÓRIC BÁRÓ KITÜNTETÉSE. A király dr. báró *Kornfeld* Móricnak, a Ganz és társa Danubius gép-, vaggon- és hajógyár részvénytársaság vezérigazgató helyettesének, közgazdasági téren szerzett érdemei elismeréséül a III. osztályú vaskoronarendet díjmentesen adományozta. A királyi kegy ezúttal közgazdasági életünknek egy méltán elsősorba jutott vezéralakját érte, akit nemcsak származása, de egyéni kvalitásai, nagy tudása és munkássága predesztinálnak a vezérszerepre.

Kramer Rezsö. M. Rodolphe Kramer.

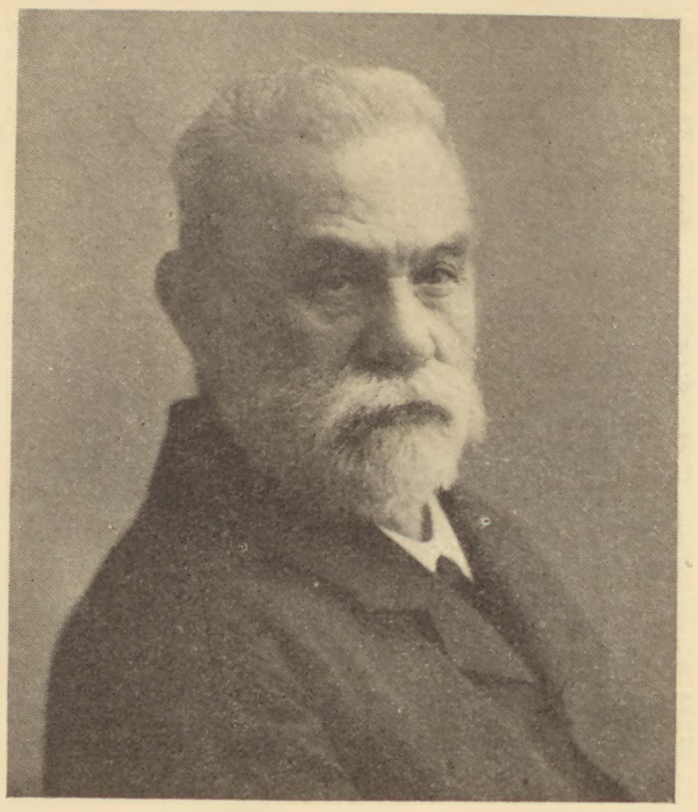
A LIPÓTVÁROSI TALMUDTÓRA-EGYLET a nyáron leplezte le agilis elnökének, *Kramer* Rezső gyárosnak arcképét, amellyel az egyesület dokumentálni akarta áldozatkész elnöke iránt érzett tiszteletét és hálaját. Kramer Rezső a lipótvárosi talmudtóra- és imaegyletnek egyaránt lelkes pártfogója, a nemrég felavatott templom is az ő iniciatívájának és buzgóságának köszönheti létesülését, a talmudtóra érdekében pedig mindenkor szívvel-lélekkel buzgólkodott.

AZ ORSZÁGOS RABBIKÉPZŐ INTÉZET önképző és önsegélyző körének szeptember 8-án tartott tisztújító gyűlésén tisztviselőül a következők választattak meg: Elnök: Farkas Manó. Titkár: Láczer Dénes. Ellenőr: Trebitsch Jenő. Pénztárnok: Keleti Lajos. Könyvtárnok: Weisz Elemér.

HYMEN. *Vermes* Ernő, az Első Délmagyarországi Kalapgyárnak minden zsidó kultúrügyet lelkesedéssel felkaroló, kitünő igazgatója (Temesvár) eljegyezte Lénárt Editet, Lénárt Jakab volt sörgyári igazgató leányát (Temesvár). — *Sternberg* János bérlő Hajdú-Szoboszlón eljegyezte *Weisz* Gábor pécsi izr. hitközségi titkár leányát, Ilonkát.

A MAGYAR ITO, amelyet az Egyenlőség propagandája oly széles körökben terjesztett el, ősszel fogja tartani országos közgyűlését Budapesten. Eddig már az ország számos városában megalakultak az Ito helyi bizottságai, amelyeknek delegátusai az őszi közgyűlésen fogják a közös munkaprogrammot megállapitani.

HALÁLOZÁS. *Márkus* Ignác, a Magyar Hirlap ujságvállalat vezérigazgatója, Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának volt tagja, rövid szenvedés után aug. hó 19-én elhúnyt. Temetésén, mely nagy részvéttel ment végbe, *Hevesi* Simon dr. főrabbi mondott magasszárnyalású, gyönyörű gyászbeszédet. Ezután a koporsót kivitték a sirhelyre, ahol a nemrégiben elhunyt fia, *Márkus* Géza, a zseniális épitőmérnök mellé temették. *Márkus* Miksa udvari tanácsos, a Magyar Hirlap főszerkesztője és a Budapesti Ujságirók Egyesületének elnöke, *Márkus* Dezső a Népopera igazgatója és *Gáspár* Arthur dr. miniszteri osztálytanácsos neje édesatyjukat siratják a megboldogultban. Hogy milyen szellemben nevelte *Márkus* Ignác a gyermekeit, helyénvaló lesz ezúttal megemlékezni

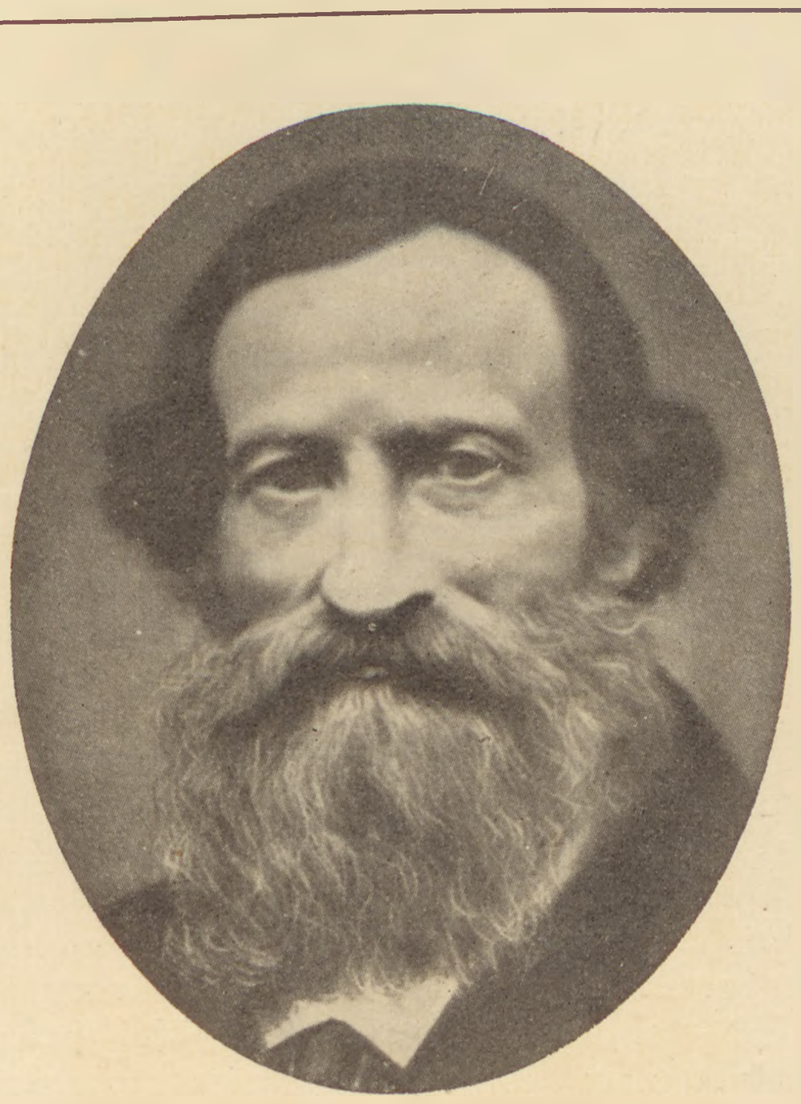
M. Ignace Márkus. Márkus Ignác.

arról a beszédről, amelyet Márkus Miksa legutóbb, midőn a Pesti Chevra Kadisa őt ad honores tagul vette fel, az elnökséghez intézett és amelyben elmondotta, hogy *Andrássy* Gyula gróf saját nyilatkozata szerint, az fokozta egyre az ő bizalmát iránta, hogy emelkedő pályáján oly tántoríthatatlanul ragaszkodott a zsidósághoz. „Mert aki a hitéért tud áldozatot hozni, az más becsületbeli ügyét sem hagyja cserben.“ Ezt a ragaszkodást pedig mindenesetre az elhúnyt *Márkus* Ignác plántálta a gyermekei lelkébe.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

DR. WEISZ MIKSA: BLÜCHER EFRAIM IZRAEL (1813—1913).[1]

Jövünk első napján, október hó másodikán lesz éppen száz éve, hogy *Blücher* Efraim Izrael napvilágot látott *Glocksdorfban*, Morvaország e kis városkájában. A jeles, kortársaitól nagyrabecsült tudós, ki a kerepesi-úti temetőben alussza örök álmát, megérdemli, hogy cen-

Blücher Efraim Izrael.

tennáriuma alkalmából sirját az elismerés cipruságával díszítsék. Szerény, sok viszontagságot látott életkeretben mennyi ideálizmus! A zsoltáros szavak „Ha nem lett volna a tanod foglalkozásom, elvesztem volna bajomban" reáillik, mint sok más nélkülözéssel küzdő kortársára, hogy például csak egyet is említsünk, a geniális *Duckest*, Kecskeméten végzi középiskolai tanulmányait, megfordul Prágában, ahol az egyetemi tanulmányai mellett nagynevű talmudtanítók lábainál ül. Majd a lembergi árvaház vallásoktatója és felügyelője. Közben a lembergi egyetem bölcsészeti fakultásán sémi nyelvek docense. Osviecimben rabbiskodik rövid ideig, majd Győr megyében rabbiskodik, onnan Bécsbe jön, ahol reálgimnáziumot alapit. Majd Pozsonyban dolgozik, Érsekújvárott iskolát szervez, később pedig Budapestre kerül, ahol 1882 április hó 6-án elköltözik az élők sorából. Külső viszontagságai közepette derék, odaadó hitvese Tandlauer Zsófia mellett irodalmi munkásságában talál vigaszt. Lankadatlanul dolgozik és munkásságát kortársai élénk figyelemmel kisérik.

Legelső és egyúttal alapvető munkája araméus nyelvtana, mely *Márpe lesaun árámi* vagy Grammatica aramaica néven jelenik meg héber nyelven Bécsben 1838-ban. A fiatal szerzőt nem kisebb ember, mint *Trebitsch* Nachum nickolsburgi rabbi, Morvaország országos főrabbija üdvözli meleg *hászkámával*. A bécsi egyetem tudós tanára, *Kärle* József nagy elismeréssel számol be a munkáról. Pestről *Schwab* Löb főrabbi üdvözli a szerzőt és *Brecher* Gedeon a híres prosznitzi orvos, ki a *Kuzáriához* irt kommentárja által vált híressé a zsidó irodalomban, szép poémában ünnepli a fiatal szerzőt. A munka első része, mely a *Mágid Mirésit* cimet viseli, az arameus studiumokról és azoknak fontosságáról számol be, egyúttal a grammatikai tanulmányok fontosságára is utal. *Delitzsch* Ferenc, a nagynevű orientálista 1862-ben egy igen meleg hangú felszólitást intéz Blücherhez, hogy újból jelentesse meg a már elfogyott, nagybecsű grammatikáját, melynek második kiadását Blücher elő is készitette.

Nyelvtani studiumai mellett exegezissel is foglalkozott. Kedvenc könyve volt *Rúth*, melyet szép és beható héber nyelven irt kommentárral látott el, mely több kiadásban meg is jelent német és olasz fordítással. (Első kiadása Lemberg 1843, II. k. Bécs 1849, VI. k. olasz és német fordítással Bécs 1853.) Az imakönyv és főleg a *Szelicha* is behatóan foglalkoztatta. Szép nyelvezetű német fordítása a bűnbánati imákhoz Pozsonyban jelent meg, 1853-ban. Főleg a *pizmónimot* adja vissza tetszetős, metrikus fordításban, mely a korabeli fordítások mellett megállja a helyét. Magyar—német—héber szótárt is irt, mellyel hézagpótló szolgálatot vélt teljesiteni a hazai tanügynek. Palesztina földrajzával is foglalkozott behatóan, több kézikönyve is forgott közkézen a disciplináról. Korának jeles embereivel élénk levelezésben

[1] Mint értesülünk, Blücher Efraim Izrael fia, *Blücher József*, a pesti izr. hitközség jótékonysági ügyosztályának kitűnő vezetője, legközelebb egy teljes monográfia kiadásával fogja leróni fiúi kegyeletét atyja emléke iránt A monográfiát dr. *Büchler* Sándor, a kiváló történettudós irja. *A Szerk.*

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

állott. Brecher Gedeon, Weisze József a nagynevű vágújhelyi rabbi, hogy néhányat említsünk, voltak meghitt barátai.

A zsidó tudomány rangot, vagyont nem ad művelőinek, de nevet biztosít nekik annaleseiben. A „könyv népe" mindig tiszteletben tartotta azok emlékét, kik tollal, elméjükkel szolgálták a szent ügyet. *Blücher Efraim Izrael* neve is a zsidó nép pantheonjában megtalálja majd az őt megillető helyet.

AZ ORSZÁGOS IZRAELITA PATRONÁZS-EGYESÜLET befejezte növendékeinek az iskolákban való elhelyezését. 1280 pártfogoltja közül 890 iskolába jár s ezek kevés kivétellel felekezeti iskolákba irattak be. A mult hónapban az állami gyermekmenhelytől 29, 12-ik életévét betöltötl gyermeket vett át az egyesület, kiket jövőjük anyagi és erkölcsi biztosítása mellett helyezett el vidéki családoknál. Ugyancsak 4 törvényes örökbeadást is eszközölt az egyesület. Ezuton is felkéri az egyesület azokat a jólelkű zsidó családokat, kik 12 éves vagy ennél idősebb leánygyermekeket családjukba fogadni hajlandók, hogy ebbeli szándékukat a központi irodával (Ó-utca 46) közöljék.

A BUDAI IZR. HITKÖZSÉG ÉRTESÍTŐJÉT, amely eddig Csobádi Samu dr. szerkesztésében jelent meg, ezentúl dr. Edelstein Bertalan budai rabbi szerkeszti, társszerkesztője pedig Weissmann Noe, a budai hitközségnek ny. főtitkára. Az Értesítő az új rezsim alatt több új értékes rovattal gazdagodott.

A MAGYAR CIONISTA EGYETEMI IFJÚSÁG működése nagy elismeréshez jutott a legutóbbi XI. cionista kongresszuson, ahol az ifjúság nevelésének kérdésére általában nagy figyelmet fordítottak. Ez a kongresszus vetette meg alapját a héber egyetemnek és ez volt az első kongresszus, amelyen teljes két napot szenteltek a zsidó ifjúság sportprodukcióinak a bemutatására. A bécsi „Hohe Warte" valóságos zsidó olympiádnak volt a színhelye, körülbelül 2000 sportoló cionista egyetemi hallgató sereglett össze a világ minden tájáról, hogy a mérkőzésben résztvegyen és körülbelül 15,000 lelkes szempár bámulta a szebbnél szebb tornajátékokat és az új zsidó generációról beszélő atlétikai versenyeket. A burschenschaft uniformisban megjelent németországi diákok mellett nagy feltünést keltett a magyar cionista egyetemi ifjakból álló Vívó és Atlétikai Klub (VAC), amely dr. *Sípos* Jenő, dr. *Zsoldos* Andor, dr. *Schwarcz* Arnold és *Balassa* Jenő vezetése alatt vonult fel. A válogatott magyar cionista csapat *öt első díjat nyert*, még pedig a sportnak majdnem minden ágában. A díjakat, amelyek mind a „Bécalel" jeruzsálemi iparművészeti iskolából kerültek ki, Herzl leánya, a 18 éves Trude osztotta ki, míg Wolfsohn a kongresszus elnöke az ifjúsághoz intézett beszédében többször is a legnagyobb elismeréssel adózott a magyar cionista ifjúságnak. A VAC hatvan taggal vett részt a versenyeken és körülbelül ugyanannyian képviselték a Makkabea magyar cionista egyetemi hallgatók körét, amelynek nevében az „Akademischer Festakt" alkalmából dr. *Káhán* Niszon mondott nagyhatású beszédet, amelyet az ezrekre menő publikum nagy ovációkkal fogadott. Dr. Káhán egyszersmind bejelentette, hogy a Makkabea három jémeni munkásházat alapít Palesztinában és nyomban át is adta az összeget lelkes tapsok között a vezetőségnek. A Herzl sírjához való felvonulásban résztvett még a VAC és Makkabeán kívül az „Ezra" kolozsvári cionista egyetemi hallgatók köre dr. *Blau* Pál vezetése alatt, több magyar zsidó cserkészcsapat dr. *Káhán* Niszon, *Schönfeld* József, dr. *Dömény* Lajos és *Fürst* Oszkár vezetése alatt és körülbelül 400 főnyi magyar vendégsereg. Itt említjük, hogy a cionista kongresszust bevezető héber kongresszuson részt vett Feuerstein Avigdor (Kova Albert), a fiatal magyar héber költő, akinek verseiről Bialik, Frischmann, Klauzner, Szokolow és más nagy héber írók és költők a legmesszebb menő elismerés hangján emlékeztek meg.

A „BOLYGÓ ZSIDÓ" IRODALMA. Egy müncheni tanító évek óta nagy buzgalommal gyűjti a bolygó zsidó témájával összefüggésben levő könyveket, folyóiratokat, értekezéseket, színdarabokat, zeneműveket, költeményeket, képes és szobormű ábrázolásokat. A kérdésnek nagy irodalma van, de a fanatikus gyűjtő pénzt és fáradságot nem kímélve, összeszedett mindent, amit még meg lehetett találni. Van gyűjteményében több darab, melynek aligha található valahol duplikátuma. A gyűjtemény felett tulajdonosa fétékenyen őrködik, de előreláthatólag valamikor mégis csak ilyen gyűjtemények közös sorsára jut és Amerikába kerül. Amerikai milliárdosok már meg is kezdték az ostromot horribilis árajánlataikkal.

XX. évfolyam. Telefon 63-45.

Beiratkozások egész éven át, naponta 9—6-ig

SOMOGYI MÓR

tanár, zongoraművész, államilag képesített okl. zenetanár igazgatósága alatt álló

ZENE-KONZERVATÓRIUMÁBA,

Budapest, VII., Erzsébet-körút 44. sz.

Zongora, ének, hegedű és az összes tanszakok oktatása. Államilag diplomált tanárok.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Bardócz: Plakát-tervezet.

Bardócz: Afifche

PLAKÁT-MŰVÉSZET. A művészi törekvések nem mozognak ma már olyan szűk körben, mint amikor a művészet még teljesen exkluziv jelleggel birt és csak keveseknek volt hozzáférhető. Ma művészetre törekszik a kereskedelem is és aktiv részt vesz a művészet fejlesztésében, amelyet azelőtt csak mint közvetitő szolgált. Természetesen ma is érzék kell hozzá és igaz kulturáltság. Az izléstelen plakátok műfaja ma sem veszett ki és ma is jól esik a szemnek, ha a sok zűrzavaros hirdetés között megakad egy-egy finom lapon, amilyen pl. Elkán Gyuláé, aki évről-évre újabb tervvel lepi meg a plakát-művészetet kedvelő publikumot. Elkán Gyula idei plakátját, amely Bardócz művészi munkája, mai számunkban bemutatjuk olvasóinknak.

Uj Könyvek.

MELÓDIÁK ÚJZSIDÓ DALOKBÓL. NEUMANN ENDRE VERSEI.

Emai mesterkélt, csiszolt szavú versek között, Neumann Endre verskötete úgy hat, mint egy friss, mezei virágokból szedett bokréta. Könnyedén, őszintén és keresetlenül nőnek ki ezek a dalok a lelkéből, akár halott édes anyját szólongatja melegen buzgó verssorokban, akár fájdalmas hangon siratja Jeruzsálemet, gyönyörű hasonlatban „büszke koldus nagy, királyi álmá“-nak nevezve a városok városát.

Az ifjú poéta lelke telitve van a zsidó mult emlékeivel, mikor Bizancból, a romlott, erkölcstelen városról és a „Keleti bölcsek tiszta világa“ után vágyakozik.

A szerelemnek kevés verssor van szentelve ebben a könyvben, egy erős ifjú zsidó lélek nagyratörő vágyai nem adnak sok helyet neki.

„Ha meggyujtok egy júdeai lángot,
Az ősi tűzből lelketek tüzén,
Testvéreim . . . én nem éltem hiába,
Dalom tietek, szivetek enyém.“

Ez a vágya.

Idegen oltár tűze-fénye lángol! . . .
Köröttünk az enyészet szele jár
És egyre hull még népünknek virága,
Beh kár érettünk - testvérek — beh kár!

Ez a kesergése. Ő maga mondja könyvéhez irt előszavában: Ha belecsendül itt-ott egy pár pogány dal, az „Újzsidó dalok“ folytatása azoknak az ősrégi búsongó daloknak, melyeknek első akkordjai még a ködös ókorban hangzottak fel először forró afrikai nap alatt, az épülő piramisok tövében.“

És mégis itt-ott a régi, meghitten szomorú és szomorúan büszke dalok sorát néhány keserű hang váltja fel, amelyeket a mai élet küzdelmes sora kényszerit oda a költő tollára. Igy nehéz tapasztalatok leszűrődéseként hangzik a gettóról irt verse:

„Ez a föld itt a szabadság országa.
Szabadon élni ám itt sem szabad,
Hogy boldogulhass és juthass előre,
Meg kell tagadnod néped s önmagad“

De van Neumann Endre verseskötetének egy része, amely különösképen „aktuális“. Pompás szatirák ezek, amilyenekkel a német Béda keltett nemrég feltünést. A magyar Béda versei is bizonyára csakhamar népszerűségre fognak szert tenni

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

és sokan fogják élvezni a Neumann ostorozó szatiráját, amelyből két mutatványszámot ezúttal is kiragadunk ízelítőül:

RENÉE ESKÜVŐJÉN.

Semmi új nincs a nap alatt,
Tudja minden ember,
Kis téglákból lesznek házak,
Kis cseppekből — tenger.

Kis lányokból — mérges nénik . . .
Móricból lesz . . . Ármánd . . .
S Klein Móricnál . . . tetszik tudni
Mégis szebb . . . a Kármán.

Dicső nagy Polyákhazából
Egy pár éve jött be,
Fajmagyar lett itt belőle,
Még pedig hej büszke.

Kármán Renée modern lány,
Fő a divat nála.
Esküvőjét épp ma tartják
A bazilikába . . .

Megszólal fent az orgona . . .
Ünnepel a násznép . . .
Ott vannak a Weissék, Spitzék
S Börziáner Pálnék . . .

Egy bús magyar a sarokban
Nagy búsan megszólal.
Nem valami nagy kényesen,
Csak úgy okkal-móddal.

Grünzweig Izidorné . . . mégis
Elájul a szótól:
„Templomba sem mehetek már
Ettől a zsidóktól!“

EGY PESTI TÖRTÉNET.

Rásütött a hold sugára
A Hanglira s a Dunára,
Felesleges sütni néki,
Mert a villany is elvégzi.

Rózsaillat száll a légen
Akár egy V. ker. estélyen,
Selyemruhás gouvernanteok,
Nagy kalapos kicsi lányok.

Nem kell, hogy szóljon a fáma
Mennyi itt az úri dáma,
Udvaroltatnak a ladyk,
Traccsolnak a kedves nénik.

Szóval — minden úri, látszik,
Szellemesség sziporkázik,
Alkonyatra jár az óra,
Menjünk mi is a korzóra . . .

Tenniszruhában űl amott
Monoklival az orrán . . .
Bőszen tekintget szerteszét,
Még bőszebben szavalván.

Kinizsi ő, a bankfiú,
Fehér kereszt a mellén,
Mikép a többi stréber Kohn,
Féléve, hogy keresztény,

PIECHNIK

Legelőkelőbb szalon fejmosás, ond., fésülés és manikűr részére. Elsőrangú a hajmunkák (postischek) előállításában. Hajmunkáink kizárólagosan természetes színű hullámhajból készűlnek. Specialista a hajfestés terén; csakis kipróbált, ártalmatlan szerek használtatnak. A szépségápolást, arc- és fejmassaget elsőrendű erők végzik. A szépségápoláshoz szükséges összes kozmetikai cikkeknek nagy raktára. • **Telefon 31. szám.**

Legújabb Képes árjegyzék gratis & franco! Polgári árak! Pontos és lelkiismeretes kiszolgálás!

Budapest, IV., Váci-utca 8., félemelet

Orth. kóser cukrász-és péksütemények
az orth. hitközség felügyelete mellett egyedül csakis

FRIEDMANN SALAMON

villanyerőre berendezett sütődéjében
és cukrászdájában

BUDAPEST, VII., DOB-UTCA 22

kaphatók. Telefon 105—79.

Mindennemű rendeléseket pontosan eszközlünk helyben és vidékre. :: Diabétikusok és egyéb betegek részére gyógykenyerek. Cukrászati különlegességek. Postai megrendelések pontosan eszközöltetnek.

Dr. MISZNÉ

fűzőterme

Budapest, IV., Váci-utca 7. sz. I. emelet

Telefon 142—45. szám

Ajánlja kizárólag mérték után készülő szabadalmazott halcsontnélküli fűzőit.

Ismertető árjegyzék !! díjtalanul. !!

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Bár az orra nem görögös,
Sőt mondhatnám ovális . . .
Egy kissé antiszemita
S egy kissé klerikális.

Neki sehogysem comme il faut
A dunaparti járda
Mert amint mondja a sok zs-t,
Sehogyan ki nem állja.

Hallja ezt a Grünné éppen . . .
Elsápad a Buchwald-széken
Gyötöri a bosszú s kétség
Zsidónak . . . mért ép őt nézték.

Nagy mérgesen szól a másik:
Ezeknek az esze játszik
Izr-nak lenni bár nem szégyen,
De ezt magamnak kikérem!

Egy harmadik azzal végzi:
Szanatórium kell néki!
Hallgatnak a kedves nénik,
Elszöknek az úri ladyk,
A konsternált társaságban
R-k. bár csak . . . egynéhány van.

Rásütött a hold sugára
A Hanglira s a Dunára,
Felesleges sütni néki,
A villany sem tudja nézni
S mintha bántaná a kép
Lesüti villanyszemét.

Neumnan Endre verseskötete megrendelhető kiadóhivatalunk útján is. Ára 2 korona.

ÖTVÖS KÁROLY: IZR. CSALÁDI NAPTÁRA.

Az izr. családi naptárt most is, mint más annyi éven keresztül, örömmel fogadta a zsidó publikum. Ez az igaz hozzáértéssel és kiváló ízléssel szerkesztett könyv sokkal többet nyujt, mint amennyit a naptár elnevezés igér. Mintegy kis tükre ez a könyv az elmult esztendő minden fontosabb eseményének, minden említésreméltó szellemi mozgalmának. Aki végigolvasta, bátran elmehet olyan körökbe, ahol zsidó ügyekről esik szó. Mert éppen e sokoldalúság és a rövid szavakkal való alapos informáló képesség egyik legfőbb erőssége az izr. családi naptárnak. Mindenfelé, amerre eljut — és eljut az ország legkülönbözőbb vidékeire —, érdeklődést és szeretetet kelt a zsidó ügyek, a zsidó irodalom és művészet iránt. És ha szűk kereteivel nem is elégítheti ki teljesen ezt az érdeklődést, óriási érdeme, hogy ott is felébreszti, ahová nehezebben hozzáférhető, drágább könyvek el sem jutnak.

Az idén különösen változatos és érdekes tartalommal állit be a Családi Naptár olvasóihoz. Az előljáró beszéd dr. Venetianer Lajos újpesti főrabbi tollából nemcsak előszó-féle akar lenni, hanem értékes, tudományos adatokat nyujt a naptár történetében. A tényleges naptári rész felöleli a szép

ALAPITÁSI ÉV 1862
. CHRONOGRÁPH . REPETITION ÉS . ZSEBÉBRESZTŐK

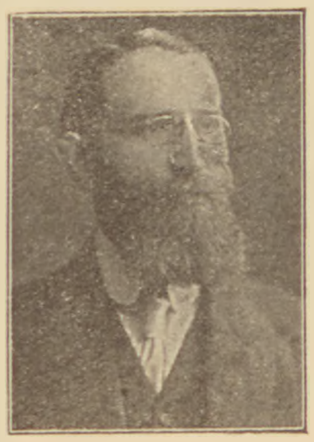
CUENDET CONSTANT
Svájc, Francia-, Angol- és Németország zseb-, inga- és díszóragyárainak lerakata.
BUDAPEST, IV., KIGYÓ-TÉR 5

KARCSATÓRÁK, GYŰRŰÓRÁK JAVITÁSOK
INGA-ÉS ÁLLÓÓRÁK RAKTÁRON ÉS RENDELÉSRE
KÜLÖNLEGESSÉGEK

Dr. Ehrenfeld Bertalan
ügyvédi irodája folyó évi június hó 15-dikétől
Budapesten, VI. kerület, Podmaniczky-utca 6. szám alatt van. Telefon: 146-92.

EZRA fiúnevelő intézet
SZABADKA, IV., ZOMBORI-ÚT 28. SZÁM
Gondos, családias, egyéni, modern zsidó nevelés a rituálék szigorú betartásával. Héber nyelvtanítás Berlitz-módszere szerint. Biblia és talmud kurzusok. Német, francia, angol, olasz nyelvből és zenéből intenziv tanítás.
Az intézetről dr. Singer Bernát szabadkai főrabbi ad felvilágositást. Prospektussal Fürst Béla intézeti igazgató szivesen szolgál.

FOGAK
Szájpadlás nélkül, aranyhidak és koronákat a legjobb amerikai módszer szerint.
Grossmann Simon
szerb kir. udv. fogász, a párisi fogorvosi akadémia kiállításán arany érdemkereszttel kitüntetve. — Fogad egész napon át.
Rendelő szakorvos Dr. Káli H. P.
Speciális arany- és porcellántömések, foghúzás érzéstelenítve.
Budapest, VI., Erzsébet-körút 50., I.
Mérsékelt árak. Telefon 86-50 Részletfizetésre is.
Figyelem az arcképemre, nevemre és az 50. házszámra.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

díszitményekkel ellátott kalendáriummal párhuzamosan a multak eseményeire vonatkozó tömör és pontos krónikákat, csillagászati tudnivalókat, az év ünnepeinek és kiválóbb napjainak tájékoztató összefoglalását és preciz világos magyarázatát. Ezenkivül ad teljes bármicvo-táblázatot és megjelöli az év összes szombatjainak heti szakaszait és haftóráit. Majd bő közigazgatási rész következik, amely bőven és objektiv stílusban ad számot a zsidó intézményekről és működésükről. Az irodalmi részt a szerkesztő hangulatos verses beköszöntője vezeti be, majd dr. Sömjén Géza tanulságos cikke következik: „A szefardíták sorsáról". Dr. Jordan Viktor Palesztina megújhodásáról ir, hű képet adva a cionista-szervezet telepitőmunkájának nagy eredményeiről. Majd érdekes képekkel illusztrálva az utolsó magyar gettóról, Pozsony gettójáról emlékezik meg a naptár. Jávor Bella kedves, hangulatos irást küldött, Fürst Oszkár pedig egyik legaktuálisabb kérdéssel foglalkozik, amidön a zsidó cserkészeket mutatja be irásban és képekben. „Az év krónikája" cimű rovat regisztrálja az elmult év jelentősebb haláleseteit, jubileumait és egyéb aktualitásait. Braver Henrik összefoglaló könyvszemlét ad a mult esztendő zsidó irodalmi terméséről, dr. Pap Zsigmond pedig ifjúsági krónikával gazdagitja a sokoldalú naptárt. Az ifjúsági krónika történeti rajzot ad Gabirolról, Mózes ben Nachmanról, Don József Nászíról és R. Meir Rottenburgról, mig második része kedves gyermekmeséket nyujt az apró olvasóknak.

A naptár természetesen méltó teret szentel annak a nagy kultúrmunkának, amely immár a Mult és Jövő nevéhez fűződik. Külön cikk méltatja a mult év legnagyobb két zsidó kultúreseményét, a Mult és Jövő két kiállitását, a zsidó képzőművészetit Lilien műveiből és a palesztinai iparművészetit a Becalél műtárgyaiból. A két kiállitásról a naptár többek közt a következőket irja: „A nagy publikum nem is tudta nálunk, hogy külföldön él és fejlődik egy uj zsidó művészet, amelynek hajléka van a művelt nyugat nagystilű metropolisában, épp úgy, mint a keleten, Palesztina ősi földjén. Épp azért valósággal szenzációként hatott az elmult télen a Mult és Jövő Lilien-kiállitása, amelynek sikeres útját a Mult és Jövő egész művészi iránya egyengette. Uj és szokatlan volt, hogy egy izig-vérig zsidó művész kiállitása egyben az esztétikus élvezés teljességét nyujtja, uj volt a zsidóságnak és a művészetnek ez a szoros összeolvadása. A főváros lelkes és fogékony zsidó publikuma nagy élvezettel jött el a „Könyves Kálmán" szalonjába és áldozatkészségével a kiállitásnak erkölcsi sikere mellett ríka anyagi sikert is biztositott. De nemcsak a zsidóság körében volt nagy az érdeklődés, a kormány, valamint a múzeumok képviselői és Budapest művésztársadalmának előkelőségei is megjelentek a kiállitás verniszázsán. A zsi-

GÁSPÁR NÁNDOR

ALKALMI·NAGY·BÚTORÁRÚHÁZA

BUDAPEST, VIII., BAROSS-UTCA 9. SZÁM. ~ AZ EGÉSZ HÁZ!

Teljes lakberendezések. Csillárok. Szőnyegek.

Asztalos- és kárpitos- bútortermek.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

dóságnak a rajta kívül állókkal való érintkezése ritkán volt oly harmonikus, mint ebből az alkalomból . . . A Mult és Jövő második kiállítása, a Becalél-kiállítás, a művészi cél mellett humánus érdeket is szolgált. A „Becalél“ jeruzsálemi iparművészeti iskola ugyanis nagyszerű missziót teljesít, amidőn alamizsnából élő szentföldi zsidókból iparművészeket nevel, akik mint Becalél, a bibliai iparművész, „terveket terveznek aranyban és ezüstben, rézben és fában“. A palesztinai iparművészeti termékek nagy feltünést keltettek nálunk is, az egész magyar sajtó nagy lelkesedéssel írt a kiállításról, amelynek sikerét a főváros legelőkelőbb hölgyeinek közreműködése is fokozta“. A sajtószemlében konstatálja a Mult és Jövőről, hogy a világ legelőkelőbb zsidó folyóirata, amelynek munkatársai Magyarország és a külföld legkiválóbb zsidó írói, illusztrációi pedig a legnagyobb bel- és külföldi zsidó művészek kezéből kerülnek ki“. Az Irodalmi Szemlében megemlékezik a Mult és Jövő monografiáiról és különlenyomatairól, amelyek részben (Wolf Sándor műve) már német nyelvre fordítva is megjelentek.

Ötvös Károly naptára 200 oldal terjedelmű és körülbelül 70 illusztrációval van díszítve és amellett ára oly csekély *(kötve 2 korona)*, hogy minden zsidó családnak meg kellene ezt szereznie. Megrendelhető a szerkesztőnél: Budapest, Dohány-utca 22.

Melódiák Újzsidó Dalokból

Írta Neumann Endre. Bővített kiadás. Ára 2 kor., díszkötésben 2 kor. 50 fill. Megrendelhető levélben

Budapest, Zsigmond-utca 68, Felső-villa 4

Képek a zsidó életből:

KISS ARNOLD

ÁLOM ÉS VALÓSÁG

(„EMLÉKEZÉSEK“)

című kötetét a Mult és Jövő előfizetői 33%-os kedvezménnyel, tehát 6 korona helyett 4 koronáért kapják. Megrendelhető a pénz előleges beküldése ellenében kiadóhivatalunk útján, Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6.

ELSORANGÚ CIPŐK

EPSTEIN, Budapest, VI., Andrássy-út 40.
Telefon. Kobrak cipők dús választékban.

Magyar Általános Hitelbank

Központ: Budapest, V. kerület, Nádor-utca 12. szám

Alapitási év 1867.

Alaptőke . . . . . 80.000,000 korona
Tartalékalap . . . . . 56.300,000 korona

Budapesti fiókok: V., Váci-körút 80., IV., Egyetem-utca 11.
Vidéki fiókok: Brassó, Debrecen, Fiume, Győr, Kassa, Kecskemét, Nagyvárad, Pécs, Pozsony, Szabadka és Temesvár

Üzletköre: Subskripciók és konverziók. Intézvények és hitellevelek. Idegen pénzek beváltása. Kifizetések Magyarországon, Ausztriában és külföldön. Mindennemű bankügyletek. Különféle vállalatok alapítása. Takarékbetétek. Árúosztály. (Gabona, gyapjú, cukor, szén, textil.)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

díszítményekkel ellátott kalendáriummal párhuzamosan a multak eseményeire vonatkozó tömör és pontos krónikákat, csillagászati tudnivalókat, az év ünnepeinek és kiválóbb napjainak tájékoztató összefoglalását és preciz világos magyarázatát. Ezenkivül ad teljes bármicvo-táblázatot és megjelöli az év összes szombatjainak heti szakaszait és haftóráit. Majd bő közigazgatási rész következik, amely bőven és objektiv stílusban ad számot a zsidó intézményekről és működésükről. Az irodalmi részt a szerkesztő hangulatos verses beköszöntője vezeti be, majd dr. Sőmjén Géza tanulságos cikke következik: „A szefardíták sorsáról". Dr. Jordan Viktor Palesztina megújhodásáról ir, hű képet adva a cionista-szervezet telepitőmunkájának nagy eredményeiről. Majd érdekes képekkel illusztrálva az utolsó magyar gettóról, Pozsony gettójáról emlékezik meg a naptár. Jávor Bella kedves, hangulatos irást küldött, Fürst Oszkár pedig egyik legaktuálisabb kérdéssel foglalkozik, amidön a zsidó cserkészeket mutatja be irásban és képekben. „Az év krónikája" cimű rovat regisztrálja az elmult év jelentősebb haláleseteit, jubileumait és egyéb aktualitásait. Braver Henrik összefoglaló könyvszemlét ad a mult esztendő zsidó irodalmi terméséről, dr. Pap Zsigmond pedig ifjúsági krónikával gazdagitja a sokoldalú naptárt. Az ifjúsági krónika történeti rajzot ad Gabirolról, Mózes ben Nachmanról, Don József Nászíról és R. Meir Rottenburgról, mig második része kedves gyermekmeséket nyujt az apró olvasóknak.

A naptár természetesen méltó teret szentel annak a nagy kultúrmunkának, amely immár a Mult és Jövő nevéhez fűződik. Külön cikk méltatja a mult év legnagyobb két zsidó kultúreseményét, a Mult és Jövő két kiállitását, a zsidó képzőművészetit Lílien műveiből és a palesztinai iparművészetit a Becalél műtárgyaiból. A két kiállitásról a naptár többek közt a következőket irja: „A nagy publikum nem is tudta nálunk, hogy külföldön él és fejődik egy új zsidó művészet, amelynek hajléka van a művelt nyugat nagystílű metropolisában, épp úgy, mint a keleten, Palesztina ősi földjén. Épp azért valósággal szenzációként hatott az elmúlt télen a Mult és Jövő Lílien-kiállitása, amelynek sikeres útját a Mult és Jövő egész művészi iránya egyengette. Új és szokatlan volt, hogy egy izig-vérig zsidó művész kiállitása egyben az esztétikus élvezés teljességét nyujtja, új volt a zsidóságnak és a művészetnek ez a szoros összeolvadása. A főváros lelkes és fogékony zsidó publikuma nagy élvezettel jött el a „Könyves Kálmán" szalonjába és áldozatkészségével a kiállitásnak erkölcsi sikere mellett ríka anyagi sikert is biztositott. De nemcsak a zsidóság körében volt nagy az érdeklődés, a kormány, valamint a múzeumok képviselői és Budapest művésztársadalmának előkelőségei is megjelentek a kiállitás verniszázsán. A zsi-

GÁSPÁR NÁNDOR

ALKALMI·NAGY·BÚTORÁRÚHÁZA

BUDAPEST, VIII., BAROSS-UTCA 9. SZÁM. ~ AZ EGÉSZ HÁZ!

Teljes lakberendezések. Csillárok. Szőnyegek.

Asztalos- és kárpitos- bútortermek.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

dóságnak a rajta kívül állókkal való érintkezése ritkán volt oly harmonikus, mint ebből az alkalomból . . . A Mult és Jövő második kiállítása, a Becalél-kiállítás, a művészi cél mellett humánus érdeket is szolgált. A „Becalél“ jeruzsálemi iparművészeti iskola ugyanis nagyszerű missziót teljesít, amidőn alamizsnából élő szentföldi zsidókból iparművészeket nevel, akik mint Becalél, a bibliai iparművész, „terveket terveznek aranyban és ezüstben, rézben és fában“. A palesztinai iparművészeti termékek nagy feltünést keltettek nálunk is, az egész magyar sajtó nagy lelkesedéssel írt a kiállításról, amelynek sikerét a főváros legelőkelőbb hölgyeinek közreműködése is fokozta“. A sajtószemlében konstatálja a Mult és Jövőről, hogy a világ legelőkelőbb zsidó folyóirata, amelynek munkatársai Magyarország és a külföld legkiválóbb zsidó írói, illusztrációi pedig a legnagyobb bel- és külföldi zsidó művészek kezéből kerülnek ki“. Az Irodalmi Szemlében megemlékezik a Mult és Jövő monografiáiról és különlenyomatairól, amelyek részben (Wolf Sándor műve) már német nyelvre fordítva is megjelentek.

Ötvös Károly naptára 200 oldal terjedelmű és körülbelül 70 illusztrációval van díszítve és amellett ára oly csekély *(kötve 2 korona)*, hogy minden zsidó családnak meg kellene ezt szereznie. Megrendelhető a szerkesztőnél: Budapest, Dohány-utca 22.

Melódiák Újzsidó Dalokból

Írta Neumann Endre. Bővített kiadás. Ára 2 kor., díszkötésben 2 kor. 50 fill. Megrendelhető levélben

Budapest, Zsigmond-utca 68, Felső-villa 4

Képek a zsidó életből:

KISS ARNOLD

ÁLOM ÉS VALÓSÁG

(„EMLÉKEZÉSEK“)

című kötetét a Mult és Jövő előfizetői 33%-os kedvezménnyel, tehát 6 korona helyett 4 koronáért kapják. Megrendelhető a pénz előleges beküldése ellenében kiadóhivatalunk útján, Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6.

ELSORANGÚ CIPŐK

EPSTEIN, Budapest, VI., Andrássy-út 40. Telefon. Kobrak cipők dús választékban.

Magyar Általános Hitelbank

Központ: Budapest, V. kerület, Nádor-utca 12. szám

Alapítási év 1867.

Alaptőke . . . . . 80.000,000 korona
Tartalékalap . . . . . 56.300,000 korona

Budapesti fiókok: V., Váci-körút 80., IV., Egyetem-utca 11. Vidéki fiókok: Brassó, Debrecen, Fiume, Győr, Kassa, Kecskemét, Nagyvárad, Pécs, Pozsony, Szabadka és Temesvár

Üzletköre: Subskripciók és konverziók. Intézvények és hitellevelek. Idegen pénzek beváltása. Kifizetések Magyarországon, Ausztriában és külföldön. Mindennemű bankügyletek. Különféle vállalatok alapítása. Takarékbetétek. Árúosztály. (Gabona, gyapjú, cukor, szén, textil.)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Szerkesztői üzenetek.

KABBALA. Hogy milyen összefüggés van a kabbala keletkezése és Róma között, ma már nehezen állapitható meg. Az üldöztetés mindig melegágya volt a miszticizmusnak és igy feltehető, hogy amikor Róma a leggörnyesztőbb súllyal nehezedett reá a leigázott zsidókra, sok misztikus tan csirázott ki az üldözések nyomában. Egyébként kabbalasztikus tradició szerint Rabbi Simon ben Jóchai a kabbilisztikus bibliának a Zóhar könyvének alapjait abban a barlangban fektette le, ahová Róma üldözése alól menekült. Ezt az epizódot a talmudi legenda a következőképen adja elő: R. Jehuda, R. Józse és R. Simon együtt ültek és melletük foglalt helyet egy Juda nevű prozelita. R. Józse kezdte a társalgást, mondván: „milyen szépek ennek a népnek (a rómaiaknak) a cselekedetei! Épitenek hidakat, tereket és fürdőket!“ R. Józse hallgatott. Rabbi Simon pedig a következőképen felelt: „Amit csinálnak mind önzésből csinálják, tereket épitenek, hogy paráznákkal töltsék meg, hidakat, hogy vámot szedhessenek, fürdőket, hogy fajtalankodjanak bennük“. A prozelita Juda elárulta a beszélgetést az udvarnál, ahol erre a következő itéletet hozták: R. Jehuda, aki dicsérte Rómát, magas rangot kapjon, R. Józse, aki hallgatott, száműzessék, R. Simont pedig, aki gáncsolni mert, végezzék ki. Erre R. Simon és fia R. Eliazar egy barlangba rejtőztek. És ekkor csoda történt, a barlangban vízforrás fakadt és mellette egy hatalmas szentjánoskenyérfa nőtt ki a homokból. Meg volt tehát a táplálékuk és igy 12 évig rejtőztek a csodás barlangban, Tórát tanulva. Hogy a ruhájuk tönkre ne menjen, egész nap meztelenül ültek nyakig a homokban és csak az imádkozáshoz vették fel a ruhájukat. Amikor tanultak, a szájuk lehelete olyan tüzes volt, hogy a madár, amely a barlang előtt elrepült, elégett. Egy napon Elijáhu próféta jelentette nekik, hogy a császár meghalt, erre kijöttek a barlangból és láttak embereket, akik mivelték a földet. „Ezek itt — szólt R. Simon — elhagyják az örök életet (a Tórát) és a pillanatnyi élettel foglalkoznak?“ Mire az emberek tüstént elégtek R. Simon beszédének a leheletétől. Erre egy hang hallatszott az Égből: „A világomat elpusztitani jöttetek? Térjetek vissza a barlangotokba!“ Tizenkét honapig rejtőztek ismét a barlangban és amikor kijöttek, R. Eliazar ismét pusztitani kezdte a világot szájának tüzes leheletével, de R. Simon mindig meggyógyitotta a sujtottakat. Éppen péntek délután volt, láttak egy embert, aki friss mirtusokat szedett. „Hová viszed a mirtust? — kérdezték tőle. — A szombat tiszteletére szedem“ — hangzott a felelet. — „Látod, Izrael fiai hogyan tisztelik a Tórát!“ — szólt R. Simon és erre R. Eliazar lelke is megnyugodott. Első útjuk R. Pinchászhoz vezette, aki R. Simon veje volt. Ez bevitte őket a fürdőbe, hogy olajjal kenje a testüket. R. Simon teste pedig tele volt repedésekkel, amelyekbe a síró R. Pinechasznak belecsepegett égető könnye. R. Simon felkiáltott a fájdalomtól, R. Pinchasz pedig zokogott: „Jaj nekem, hogy igy látlak téged!“ Amire R. Simon szeliden felelt: „Boldog lehetsz és én is boldog vagyok, hogy igy látsz most engem. Mert ha nem igy látnál, nem látnál olyan erősnek a Tórában!“

A kabbalisztikus tradició szerint pedig a barlangban irta R. Simon a Zóhar könyvét, amely az egész kabbala középpontja.

CSEMEGE-SZŐLLŐT

LEGOLCSÓBB ÁRBAN SZÁLLÍT NAGYBAN ÉS KICSINYBEN (MÁR 5 KG-OS KOSARAKBAN IS)

IFJABB KLEIN SÁMUEL

GYÖNGYÖS

TELEFON 212. SZÁM

Lakodalmak, pasziták barmicvek, stb. ünnepélyek alkalmára

ÉLŐ FRISS HALAKAT,

a Balaton-, Tisza- vagy a Dunából szállitanak

IFJ. SINGHOFFER ÁGOSTON ÉS TÁRSAI

HALÁSZMESTEREK,

BUDAPEST, KÖZPONTI VÁSÁRCSARNOK.

Vidéki megrendelések vasuton vagy posta utján gyorsan és lelkiismeretesen eszközöltetnek. Vendéglősök és viszontelárusitók kedvezményben részesülnek.

Sürgönycim: Singhoffertársai, Budapest. Telefonszám: 59—98.

AMERICAN SHOE COMPANY LIMITED

AMERIKAI CIPŐ RÉSZVÉNYTÁRS.

Elsőrendű valódi amerikai cipőkülönlegességek kizárólagos elárusitása

KÉRJE KÉPES ÁRJEGYZÉKÜNKET

BUDAPEST, IV, Kígyó-tér 1 (Királyi bérpalota); V, Dorottya-utca 6; VII, Erzsébet-körút 42; DEBRECEN, Piac-utca 44; ZAGREB, Ilica 22

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

D. F. K. Turóczi József alig van még huszonnégy éves és mi is osztjuk az Ön nézetét abban, hogy valóban, mint költő szűkebb kortársai között a legtehetségesebb. De Turóczi nemcsak kész költőművész, hanem kész tudós is. Egyébként gimnáziumi tanár, aki az összes vizsgáit kitüntetéssel tette le, az elmult iskolaévet pedig egy nagy állami ösztöndíjjal külföldi tanulmányúton töltötte. Ez a tanulmány különösen a filologiának gyümölcsözik dúsan és máris számos irodalomtörténeti értekezéssel gazdagította a magyar tudományos irodalmat.

ÉRDEKLŐDŐ. Molnár Ernő címe: VIII. Rökk Szilárd-utca 26. Országos Rabbiképző.

EGYHÁZI ZENÉSZ. Azok a templomi énekek, amelyeket a Dohány-utcai templomban és másutt az istentisztelet kezdetén énekelnek, részben Lazarus kompozicióí, részben a néhai Friedmann szerzeményei. A szövegek mind Patai Józseftől valók és a kottákkal együtt megjelentek néhány évvel ezelőtt a pesti izr. hitközség kiadásában.

NEM KÖZÖLHETŐ. Vándorlások. Mécsesem fénye kigyulladt. Ó csudák éjszakája. Új magyar zsidó pamflettirodalom. Levél egy hazafihoz. Mikulás a honmentő. A sófár búgó hanginál. Levél a taliszbeitliban. Nehéz bőjt. Sátorosünnepre. Mily szépek a te sátraid, Jákob. A cugszfirer a templomban. A „Szlichesznál".

DEBRECENI. A jeruzsálemi templom kincseiből ma már semmi sem látható Rómában. Csak az egykorú másolatok láthatók Titus diadalívén. Különben már a Talmud idejében, a kereszténység első századaiban is csak mint legendát mesélik, hogy R. Eliazar látta a főpapi arany homlokdíszt Rómában, egy másik pedig meséli, hogy látta Rómában a frigyláda függönyét és tele volt vérfoltokkal. Hogy az az oszlop, amelyet a Sz.-Péter templomban őriznek, csakugyan Salamon templomából való-e, nem hiteles.

FIGYELŐ. Tetszik tudni, hogy annak idején a „Hajdúbürgözd és Vidéke" energikusan figyelmeztette Bismarckot, hogy hagyjon fel erőszakos politikájával, mert különben ő, már mint „Hajdúbürgözd és Vidéke", nem áll jót a következményekért?!

RAKSZÓ. Sajnálatunkra nem állanak rendelkezésünkre adatok az illető családra vonatkozólag. De bajos is volna megállapítani, hogy mely tagjai élnek és hogy hol találhatók. Hisz ez minden pillanatban változhat.

KULATÁR

Magyar szobrász- és épitőművészek által tervezett kész

SÍRKŐVEK

állandó kiállítása.

Érdeklődőknek felvilágositást ad kizárólag
BLUM LAJOS SÍRKŐKERESKEDŐ
Budapest, VIII., Köztemető-út 4. sz.

Örök hűséget esküszik

a „BEAU BRUMMEL" folyékony szappannak, aki egyszer azt használta. A „BEAU BRUMMEL" szabadalmazott amerikai tiszta növényolajból készült folyékony szappan, az annak adagolására szolgáló készülék a Liquid soap dispenser. Rendkivül takarékos és tiszta. Ragályos betegségek áthordozása (mint a darabszappannál) kizárva. Nem utálatos, mint az elkocsonyásodott, hajas, poros, darabszappan. A készülék ára nikkelezett foglalatban, csavarokkal és kulccsal . . 16·— K
1 gallon (körülbelül 4 liter) kölni vízzel illatositott folyékony szappan, bádogdobozban, töltődugóval . 18.— K

Raktáron tartja:

Geittner és Rausch

cég, főherceg udv. szállító,

Budapest, VI. ker., Andrássy-út 18/MJ szám. Saját ház.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A NŐI DIVAT MŰVÉSZETE.

A nők öltözködése ma már a legmagasabb művészi nívóra emelkedett, minek következtében a divat szó elvesztette azt a jelentőségét, hogy csak bizonyos megállapított formák szerint szabad öltözködni. A legújabb divat megszabadította a hölgyeket az utóbbi évek kényszer rendszerétől és megadja nekik azt a szabadságot, hogy saját egyéniségüket vigyék bele öltözködésükbe.

Eme törekvések következtében a nők annyi mindent levetettek magukról, ami nélkül ezelőtt elegánciát el sem lehetett képzelni. Kidobták a hamis hajtömeget, a ruhákból a rossz, felesleges bélést, elhagyták a kalapokról az óriási széleket és rengeteg díszítést. A nehéz szövetruhákat könnyű krepp, csipke és hímzések váltották fel. A régi magas, szűk cipők helyét a szandálok és kényelmes félcipők foglalják el. Újabban már a harisnyát is fölöslegesnek tartják. Nemrég egy párizsi divathölgy szandálban harisnya nélkül jelent meg egy premieren. A foyerben természetesen, még Párisban is sok bámulója akadt a kissé merész újításnak.

Mindez nemcsak a divat szempontjából jelent nagyot, hanem egészségi szempontból is. Ezért fontos, hogy mindazt, amit a mai művészies divat kiküzdött, le ne rombolja a nők részéről nélkülözhetetlen fűző, mely eddig kényelem és egészség szempontjából is sok kívánni valót hagyott hátra.

Hölgyeink nagyrészétől megvonta a természet azt, amit a mai művészies divat követel és a művésziesen szabályos formát a fűzőktől várják, ami, sajnos, ezideig nem felelt meg teljesen a várakozásnak, mert ahelyett, hogy szép arányosan fűzött volna, legtöbbször vastagra fűzte az alakot, ami abban az általános és panaszos véleményben nyert kifejezést, hogy fűzőben erősebbek a hölgyek, mint fűző nélkül, ami onnan származott, hogy az eddigi fűzők csak a test egyes részeit és így különösen a csípőt nagyon erősen fűzték, de ennek ellenében aránytalanul vastagabb lesz a derék és a mellbőség és ugyancsak ezért nem lehet az ilyen fűzés egészséges, sem természetes, de szép sem, emellett végtelenül káros is, mert a legnemesebb szerveket préseli össze és mozdítja ki természetes helyzetükből, ami nem egyszer végzetes következményeket vont maga után.

Örülnünk kell, hogy a mai divat, mely a higénia jegyében született, tiltakozik az ilyen fűzés ellen. A párisi orvos-professzorok határozottan kikeltek a fűző viselése ellen és arra hívták fel a divat-kreálókat, hogy teremtsenek olyan viseletet a nők részére, mely fölöslegessé teszi a fűzőt. Ámde könnyű a francia divatdámáknak, akik magas nyulánk alakjuknál fogva a fűzőt könnyen nélkülözhetik, de mit csináljanak a mi gömbölydedre hízott magyar asszonyaink, akik a fűzőt nem nélkülözhetik és mégis az egészséges és kényelmes irányt szeretnék követni.

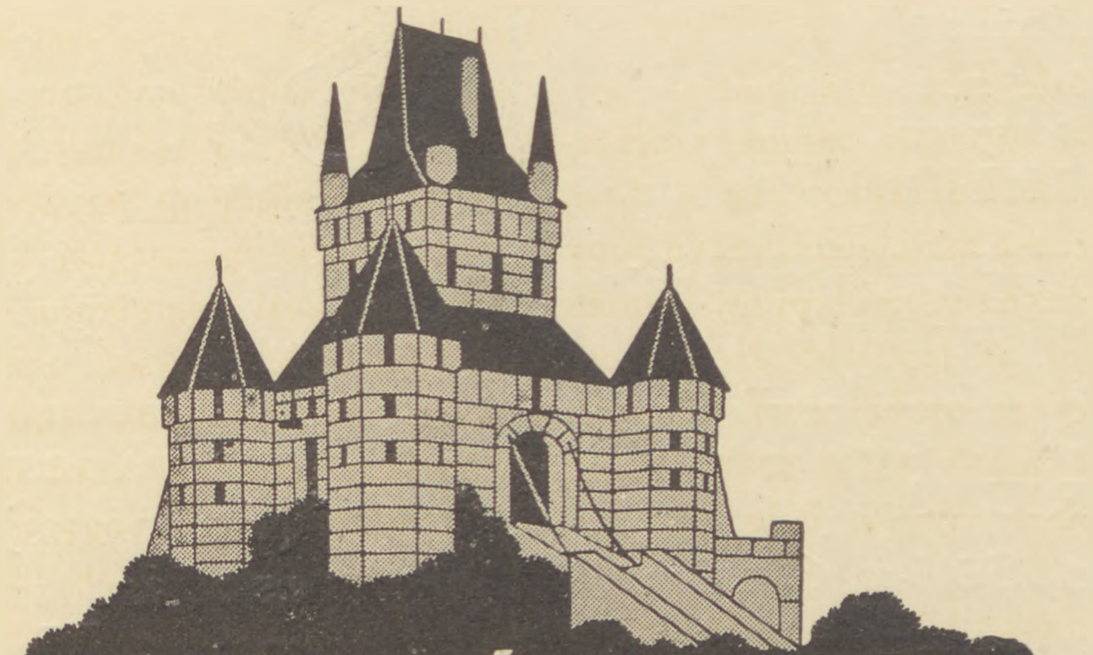
Ezt a nagy problémát oldotta meg sikeresen egy előnyösen ismert belvárosi női ruhaterem tulajdonosa. Ugyanis sikerült egy olyan fűzőt konstruálni és szabadalmaztatnia, mely a mai divat egészségi és kényelmi követelményeinek minden tekintetben teljesen megfelel és amellett szép természetes és divatos formát fűz. Ez a fűző szabásában, valamint külső formájában is teljesen eltér az eddigiektől. Általa a legaránytalanabb alak is szép, arányos formát kap. Ülés és mozgás közben egyaránt rendkívül kényelmes.

Egészen bizonyos, hogy ez a fűző, mely a mai művészies kényelmes divatnak mintegy kiegészítője, hölgyeink körében már is nagy tért hódított és általános elismerésben részesül.

A fűző kizárólag *Fisch* Berta női divattermében rendelhető meg, Budapest, V., Dorottya-u. 6/a, Wurm-udvar.

Az „Erzsébet“ Gőzmalom Társaság Budapest, mely a „PANNONIA“ gőzmalom átvétele óta a husvéti lisztek gyártását folytatja, ajánlja a husvétkor használatos lisztfajtákat **megfelelően** a budapesti gőzmalmok **eredeti lisztszámainak**, melyek az itteni rabbinátus és különösen főtisztelendő dr. **Adler Illés** és **Feldmann M.** rabbi urak **szigorúan rituális** felügyelete alatt készíttetnek. Az elszállítás az itteni rabbinátus és ennek kiküldött maschgichimjai állandó felügyelete alatt történik. Szíves megrendelések a legolcsóbb napi árak mellett foganatosíttatnak. **Cím: „Erzsébet“ Gőzmalom Társaság, Budapesten**

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

RICHTER-FÉLE HORGONY-ÉPITŐKŐSZEKRÉNY

Rendkívül szórakoztató játék gyermekek és felnőttek részére

Elragadó újdonság

Falusi házak és nyaralók felépítésére szolgáló Horgony-építőkőszekrények

Teljesen költségmentesen
küldjük be legújabb, számos színes ábrát is tartalmazó, 453. számú jubileumi árjegyzékünket azon esetben, ha a jegyzékszám közöltetik velünk.

RICHTER F. AD. ÉS TSA

kir. udv. és kam. szállítók, Wien, XIII., Eitelbergergasse 6-14

Nagybani raktár Magyarország részére:

Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat Eisler-osztálya, Budapest, VII. ker., Miksa-utca 8. szám

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A jogi pálya mindhárom

alapvizsgáin szigorlatain

a bírói és ügyvédi vizsgán játszva segíti át mérsékelt díjazásért

DR. ERŐS VILMOS
JOGI SZEMINÁRIUMA

Budapest, IV. ker., Sütő-u. 6. szám.

Telefon: 118—57. szám.

Bármely egyetemi és vizsgaügyben díjmentes felvilágosítás.

Vidékieknek vizsgakérvényeit ingyen azonnal elintézi.

Újítás: Hogy készültségében teljes megnyugvást találjon: a szeminárium vasárnaponkint bárkit ingyen megexaminál.

„Széchenyi"

fiúnevelő és tanintézet (internátus) bentlakó és bejáró tanulók számára. Magántanulóknak előkészítés!
Telefon 152—64. szám

Budapest, V. ker., Személynök-utca 7. szám, I. emelet

BOROS ÉS KOHN SÍRKŐRAKTÁRA

BUDAPEST, VI. KERÜLET, VÁCI-KÖRÚT 7. SZÁM.

Egyszerű és díszes kivitelű, valamint nagyobbszabású SIREMLÉKEK nagy választékban, jutányos áron. Vidéki megrendeléseket felelősséggel szállítunk.

JAKOBI G. LAJOS

ANGOL ÚRISZABÓ, BUDAPEST, PODMANICZKY-UTCA 11. :: TELEFON 153—94.

Ajánl elsőrendű kivitelben, kizárólag mérték után készülő, legújabb őszi öltönyöket és double felöltőket jutányos árak mellett. Nagy választék a most érkezett legfinomabb angol és skót szövet-különlegességekből ::

HIRDETMÉNY.

Ezennel közhírré tétetik, hogy a **Magy. Kir. Szab. Osztálysorsjáték** (XXXII. sorsjáték) **6. osztályának** húzásai f. évi **szept. 24-től okt. 22-ig** tartatnak meg, még pedig a következő napokon:

szept.: 24, 25, 26, 27, 29, 30, okt.: 1, 4, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 15, 17, 22-én.

A húzások a négy első napon 1/2 9 órakor, a többi napokon 9 órakor kezdődnek és a **magyar királyi ellenőrző hatóság** és **kir. közjegyző** jelenlétében nyilvánosan történnek a **Magyar Kir. Szab. Osztálysorsjáték húzási termében.** A sorsjegyeknek a 6. osztályra való megújítása a játékterv szerint, minden igény különbeni elvesztésének terhe alatt, **1913 szeptember hó 17-ig** eszközlendő. **MAGYAR KIR. SZAB. OSZTÁLYSORSJÁTÉK IGAZGATÓSÁGA.**

Budapest, 1913 szeptember hó 7. *TOLNAY.* *HAZAY.*

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Kotányi-paprika a legjobb!

Lipótvárosi szabászati és varróiskola

Budapest, V., Sziget-utca 38. sz.
(Palatinus-épület.)

Elsőrendű oktatás a legújabb szabásmódszer alapján.

Kívánatra tájékoztatót küld.

GEDULDIGER HUGÓ
VÉSNOK
ruggyantabélyegző gyára
BUDAPEST, VI, VÁCI-KORÚT 17

készít ruggyanta- és rézbélyegzőket, pecsétnyomókat, sablonokat, öntött és vésett címtáblákat stb.

Vidéki képviselők kerestetnek!

Alapittatott 1874 — Árjegyzék ingyen

SZIKLA D.

Orvos-sebészeti műszer- és kötszergyáros.

BUDAPEST,
VIII. ker., Rákóczi-út 19.
(Az Uránia-Színház mellett.)

Villanyerőre berendezett gyárában készit: orvosi rendelőszoba-berendezéseket, műtőteremfelszerelési tárgyakat, orvosi műszereket, **testegyenészeti (orthopädiai) készülékeket, sérvkötőket, haskötőket, műleges végtagokat.** Személyesen, telefonon, postán eszközölt megrendeléseket pontosan intéz el. Javítások, dinamónikkelezés a legjutányosabb árak mellett.

Költségvetés kivánatra díjtalan.
-Telefon: 5-33. Telefon: 5-33.

Tokaji Bortermelők Társasága Rt. Tokaj

Elnök:
Windisch-Graetz Lajos herceg.

Gyógyaszu, szamorodni és asztali borai felülmúlhatatlanok. • Kaphatók mindenütt. • Árjegyzéket kivánatra ingyen küld. • Központi iroda:
Budapest, VI., Teréz-körút 25. sz.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA
Budapest, VII. kerület, Síp-utca 12.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség elöljárósága a „Kann Ármin családi alapítványnak“ 1914. évi március hó 3. napján kiosztásra kerülő, mindössze 630 koronát kitevő és több pályázó között megosztható kamataira pályázatot nyit.

Ezekből a kamatokból kizárólag az alapító szegénysorsú vérszerinti rokonai segélyezhetők.

A rokonság igazolására alkalmas közhitelű okiratokkal, valamint helyhatósági szegénységi bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványok f. é. november hó 15-ik napjáig az alulírott elöljárósághoz küldendők.

Budapest, 1913 szeptember hó 1-én.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA.

Első Budapesti Gyermek Penzió
izraelita ifjak részére
VI. ker., Izabella-utca 71., II. em. 18.

Elvállal gyermekeket teljes ellátásra, tanításra. Szigorú felügyelet, gondos nevelés. Mérsékelt árak. . . . . Prospektust legjobb referenciákkal küld

DELLI ARTURNÉ, okl. tanítónő.

A vágujhelyi izraelita reáliskola
fokozatos fejlesztés alatt.
V. osztálya
szeptemberben nyílik meg.

Az ország egyetlen zsidó középiskolája. Gondos valláserkölcsi nevelés. Házi felügyelet. Bővebb héber tanulmányok céljaira Talmud Tóra-tanfolyamok a főrabbi felügyelete alatt. A Vágvölgy egyik legszebb pontja. Egészséges fekvés. Mindennemű felvilágositást ad AZ IGAZGATÓSÁG.

HIRDETMÉNY.

A pesti izr. hitközség dohány- és rombach-utcai templomába szóló magántulajdont képező imaszékek bérbeadása csütörtökön, f. é. szeptember 25-én kezdődik (VII., Síp-utca 12, II. 14), amikor is az első és második bérbeadási napon a mult évi bérlők előnyben részesülnek.

A VI., Aréna-út 55,
VII., Wesselényi-utca 44 (fiúiskola),
IX., Páva-utca 39 alatt levő hitközségi imaházak jegyei még kaphatók *a hitközség központi irodájában.*

A *régi képviselőház* (VIII., Főherceg Sándor-u. 8. sz.) üléstermében rendezendő istentiszteletre szóló jegyek szeptember 24-től kezdődőleg kaphatók (9—12-ig és 3—5-ig) ott a helyszinén.

A hitközség által rendezett ideiglenes pótimaházak jegyei is szeptember 24-étől kezdve válthatók, mindenütt a helyszinen.

Pótimaházak a következő helyeken lesznek:

V., Arany János-utca 34,
VI., Andrássy-út 67,
VII., Erzsébet-körút 27,
VII., Akácfa-utca 32,
VII., Síp-utca 12 (leányiskola),
VII., Wesselényi-utca 17.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Művészi kivitelű rajzokat és kliséket

a legjutányosabban szállít König és Bayer Budapest, Dohány-u. 12. Telefon 4-83.

KOVALD FEST, TISZTÍT.

Gyár és főüzlet: Budapest, VII. ker., Szövetség-utca 35-37. szám.

Gyűjtőtelepek a székesfőváros minden részében. Képviseletek a vidék legtöbb városában.

Nyers lúdzsírt

bőrt és hájat, legolcsóbban, megbízhatóan rendeljen az 1890 óta fennálló

Stein Bernát

baromfi-kereskedő cégnél, Budapest, IX., Ráday-utca 9. szám. Telefon József 4—74

KOLLARIT-

BŐRLEMEZ KAUCSUK COMPOSITIOVAL BEVONT

SZAGTALAN FEDÉLLEMEZ

A jelenkor legjobb fedéllemeze!

VÉGTELENÜL TARTOS!

Gyártja:
Kollár és Társa Budapest, V., Pozsonyi-út 2/c. sz.
Törzsgyár: Kohn és Fried.

Templomi hímzéseket

készít művészies kivitelben olcsó árak mellett, tervekkel és rajzokkal díjmentesen szolgál

HERZ EMMA BUDAPEST

Első magyar aranyhímző telepe

IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 6 SZ.

Ő cs. és kir. Fensége Auguszta Főhercegnő udvari szállítója, Ő cs. és kir. Fensége József Főherceg kamarai szállítója. Arany érdemkereszt és Román királyi jubileum érem tulajdonosa, Grand Prix nagy aranyérme és keresztje stb. stb.

LOHR MARIA-KRONFUSZ

A főváros első és legrégibb csipketisztító-, vegytisztító és kelmefestő gyári intézete.

Alapítva 1867. **Telefon: József 2—37.**

GYÁR ÉS FŐÜZLET: Bpest, VIII., Baross-u. 85.
FIÓKOK: II., Fő-utca 27. — IV., Eskü-út 6., Kecskeméti-utca 14. — VI., Andrássy-út 16., Teréz-Körút 39. — V., Harmincad-utca 4. — VIII. József-Körút 2.

MAGYAR KOSÁRFONÓGYÁR

HERMANN GYULA

BUDAPEST,
V. KER., LIPÓT-KÖRÚT 30. SZ.

Ajánlja saját gyártmányú kosarait. Papír- és levélkosarakban óriási választék. Uti-, kupékosarakról, kerti bútor, gyerekkocsi és az összes kosárárúkról árjegyzéket ingyen és bérmentve küld. Telefon 92—96.

NEWYORKI GERMANIA ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRS.

BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 9

Olcsó díjak. Háborúkockázat díjmentes. Kötvények 1 év után megtámadhatatlanok. Osztalék évenként felvehető. A biztosítás második évétől kezdődőleg évenként csökkenő díjfizetés. Díjtáblázatot és felvilágosítást ad azonnal a Vezérképviselőség.

HELYI KÉPVISELŐKET KERESÜNK.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Őszi-ulster . . . . . 50 K
Burberry-kabát vízhatlan szövetből, nem gummi . 54 K
Őszi-felöltő . . . . . 32 K
Őszi-öltöny . . . . . 36 K
Vadász-öltöny . . . . . 44 K
tól felfelé.

ROTHBERGER JAKAB cs. és kir. udv. szállító
Budapest, IV., Váci-utca 6.
Árjegyzék ingyen és bérmentve.

EHRENKRANZ-FÉLE HAT. ENG.

TAN- ÉS NEVELŐ-INTÉZETBEN NAGYSZEBENBEN

szerény díjazással felvétetnek saját elemi iskolánkat vagy a helybeli magyar vagy német tannyelvű középiskolákat látogató növendékek.

Prospektust kívánatra készséggel küldünk.

Háziasszonynak

leginkább szükséges „TITANIA“ mosógép, mángorló, mosogató-szekrény vagy jégszekrény. Háztartási árjegyzéket kérjen

Takács Oszkártól

Budapest, VI., Nagymező-utca 49

Neumayer Fülöp

Budapest, V. ker., Deák Ferenc-tér 1. szám (Erzsébet-tér sarok).
Telefonszám: 11—21.

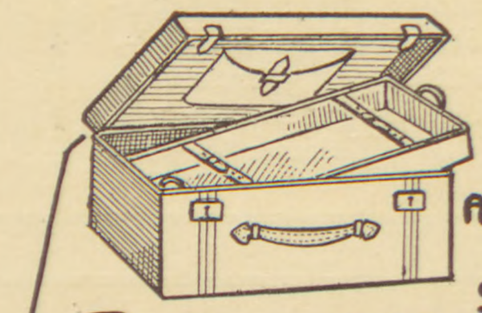
Perzsa- és Smyrna-szőnyegek. Hazai gyártmányú Moquett-plüssök, bútorszövetek, ágy és asztalterítők, függönyök és szőnyegek, továbbá kárpitos- és kocsigyártókellékek gyári raktára.

Kívánatra mintát bérmentve küldök.

Schlesinger Jos.

Budapest, VII., Király-utca 1.

Mindennemű templomi aranyhímzések készitése, parochesz. Tóra-ruha, Almemor-takaró, Chuppa stb. Izléses, művészies kiállitás. Jutányos árak. Rajzok, minták s részletes ajánlatok ingyen és bérmentve.
Nagy raktár az összes zsidó rituális tárgyakból, templomi és házi használatra. Szefer-tóra, kékédes, tóradiszek, kina- és valódi ezüstből. Selyem talisz, imakönyvek stb.
Az összes zsidó irodalmi művek nagy raktára. A Magyar Zsidó Könyvtár (szerkeszti: dr. Patai József) kiadóhivatala. Zsidó ifjúsági és kultúregyesületi könyvtárak berendezése.

Államilag szubvencionált hatosztályú polgári iskola Talmud Tórával egybekötve. Miniszterileg megdicsért elsőrangú tanintézet. Szigorú valláserkölcsös nevelés. Katonai fegyelem.

A IV., V. és VI. osztályban kereskedelmi szakoktatás!

V—VI. elemit végzett tanulók a polgári iskola II., illetőleg III. osztályába léphetnek. Havi 28 koronáért reggeli, ebéd és vacsora. Egész évi tandij a Talmud Tóra díjával együtt 130 korona. Beiratás augusztus 26-tól kezdve.

Tanitás kezdete szeptember 1.

Kimerítő prospektussal szolgál

Reich Sámuel, főrabbi, az államilag szubvencionált polgári iskola alapitógondnoka, Verbó.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

FONCIÈRE, PESTI BIZTOSÍTÓ-INTÉZET

Alapíttatott 1864-ben

KÖZPONTI SZÉKHELY: BUDAPEST, V., SAS-UTCA 10.

Készpénzben befizetett részvénytőke . . 4.000,000 K
A nyereség- és díjtartalékok az évi díjbevételekkel együtt mintegy . . . . 65.400,000 „
az intézet összes biztosítékai tehát mintegy 69.400,000 K-ra rúgnak.

64 évi fennállása óta kártérítések fejében fizetett az intézet:

a tűzkárbiztosítási ágazatokban . . . 222.464,991 K
az életbiztosítási ágazatban . . . . 34.446,000 „
a baleset és szavatossági biztosítási ágazatokban . . . . . 4.605,169 „
összesen . . . 261.516,160 K-át.

Az intézet működési tere kiterjed a következő biztosítási ágazatokra:

1. Élet, járadék, kiházasítási, katonai szolgálat esetére való biztosítás. 2. Tűz, villámcsapás és robbanás által okozott károk elleni biztosítás. 3. Betöréses lopás elleni biztosítás. 4. A törvényes szavatosság következtében beálló kötelezettségek elleni biztosítás. 5. Tükörüvegekben eshető töréskárok elleni biztosítás. 6. Az emberi testet érhető balesetek elleni biztosítás (utazási, élethossziglani vasuti balesetbiztosítás). 7. Szállítmányozási (tengeri, szárazföldi és folyamszállítmányozási) károk elleni biztosítás. 8. Jégverés okozta károk elleni biztosítás.

TISZTÁN MAGYAR INTÉZET! OLCSÓ DÍJAK!

ELŐNYÖS FELTÉTELEK!

SZT.-MARGITSZIGETI ÜDÍTŐVÍZ

kellemes ízű és egészséges szénsavval telített

ÁSVÁNYVÍZ

Úgy magában, mint borral keverve kedvelt elsőrendű üdítő és szomjat csillapító ital.

Kapható minden vendéglőben és fűszerüzletben

Rendeléseket felvesz

a Budapest Szt. Margitszigeti Üdítő és Gyógyvíz Kezelősége, Budapest, VI, Teréz-Körút 22 Telefon 36-52

FISCH BERTA

angol, francia és fűzőkülönlegességek, női divatterme

BUDAPEST, V. KERÜLET, DOROTTYA-UTCA 6/a. (Wurm-udvar.)

Felhívja a hölgyközönség figyelmét hosszas kísérletezéssel kipróbált saját találmányú és rendszerű szabadalmazott fűzőkülönlegességeire, melyek a fűzőtechnika valóságos szenzációi.

Egyben ajánlja elismert elsőrangú angol és francia női ruhatermét, hol a rendelőközönség mérsékelt árak mellett a leglelkiismeretesebb kiszolgálásban részesül.

Vidéki megrendelésnél elegendő úgy fűzőkhöz, mint ruhákhoz egy mintaruha vagy mérték beküldése.

Kívánatra mintákkal szívesen szolgál.

Ujlaki asbestpala a legjobb!

Tűzálló, fagyálló, tetszetős és olcsó!

UJLAKI TÉGLA- ÉS MÉSZÉGETŐ R.-T.

BUDAPEST, V., AKADÉMIA-U. 9. SZ.

Téglagyárak, tetőcserépgyárak, kavicskotrás, mészégető, asbestpalagyár, virágcserépgyár, műhabarcsgyár, kőbányák

Kívánatra ajánlattal és mintákkal rendelkezésre áll

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Magyar Ált. Takarékpénztár R. T.

Központ:

Budapest, V., József-tér 14 (az intézet házában).

Fiókok:

IV., Kossuth Lajos-utca 14—16, V., Lipót-körút 11, VI., Andrássy-út 46, VII., Erzsébet-körút 23. szám.

Alapíttatott 1881-ben.

Teljesen befizetett alaptőke: 32,000.000 korona. — Tartalékalap: 6.000,000 korona. — Záloglevél biztositéki alap: 5.000,000 korona.

Elsőrangú tőkebefektetés:

A Magyar Általános Takarékpénztár Részv.-Társ.

4%-os és 4½%-os adómentes záloglevelei

A **Magyar Általános Takarékpénztár Részvénytársaság** földbirtokokra és lakóházakra engedélyezett jelzálogkölcsönök alapján 4%-os és 4 és fél %-os 50 és 65 éven belül kisorsolás útján visszafizetendő zálogleveleket bocsát ki.

A záloglevelek **a budapesti, bécsi, trieszti és amsterdami tőzsdéken** jegyzik.

A záloglevelek minden közpénztárnál **óvadék- és bánatpénz** gyanánt a cs. és kir. **közös hadseregnél**, a cs. és kir. osztrák **Landwehrnél** és a magyar kir. **honvédségnél házassági óvadék** gyanánt elfogadtatnak és azon papirok közé tartoznak, amelyekre **az osztrák-magyar bank kölcsönt nyujt**; továbbá pupilláris biztonságúnak ismertettek el, minélfogva az 1889. évi XXX. t.-c. értelmében **gyám- és közalapok** pénzeinek elhelyezésére szolgálnak.

A **Magyar Általános Takarékpénztár Részvénytársaság jelzálogos törlesztéses kölcsönöket** engedélyez **földbirtokokra**, fővárosi kész- és épülőfélben levő **bérházakra** és nagyobb **vidéki városok** legforgalmasabb részében fekvő **modern bérházakra**.

Elfogad betéteket betétkönyvekre, pénztárjegyekre, valamint **cheque- és folyószámlára. Leszámitol váltókat, előleget ad tőzsdén jegyzett értékpapirokra** és **vidéki pénzintézetek részvényeire.** Megbizásból **vesz és elad értékpapirokat.** Elvállal **jótállást szesz, sör, cukoradó és vámhitelre. Óvadékcélokra és bánatpénzül** letesz értékpapirokat és betétkönyveket.

HAAS FÜLÖP ÉS FIAI

GYÁROSOK, M. KIR. UDV. SZÁLLÍTÓK

TELEFON: 37-98. SZÁM **GYÁR: SOPRON.** TELEFON: 9-18. SZÁM

FŐÜZLET:

BUDAPEST, V. KERÜLET, GIZELLA-TÉR 1.

FIÓKÜZLET:

BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 20.

BÚTORSZÖVETEK:

szalon-, ebédlő- és hálószobák részére a legújabb stíl szerint. Ágy-, asztal-, flanel-, kocsi- és utazótakarók, függönyök és portierek minden minőségben és árban. Futószőnyegek dús választékban.

KÜLÖNLEGESSÉG:

Soproni csomózott szőnyegek.
Elsőrendű magyar gyártmány.
Nagy választék keleti szőnyegekben.

„UNIO“

ÉLET- ÉS GYERMEKBIZTOSÍTÓ-INTÉZET (MINT SZÖVETKEZET)

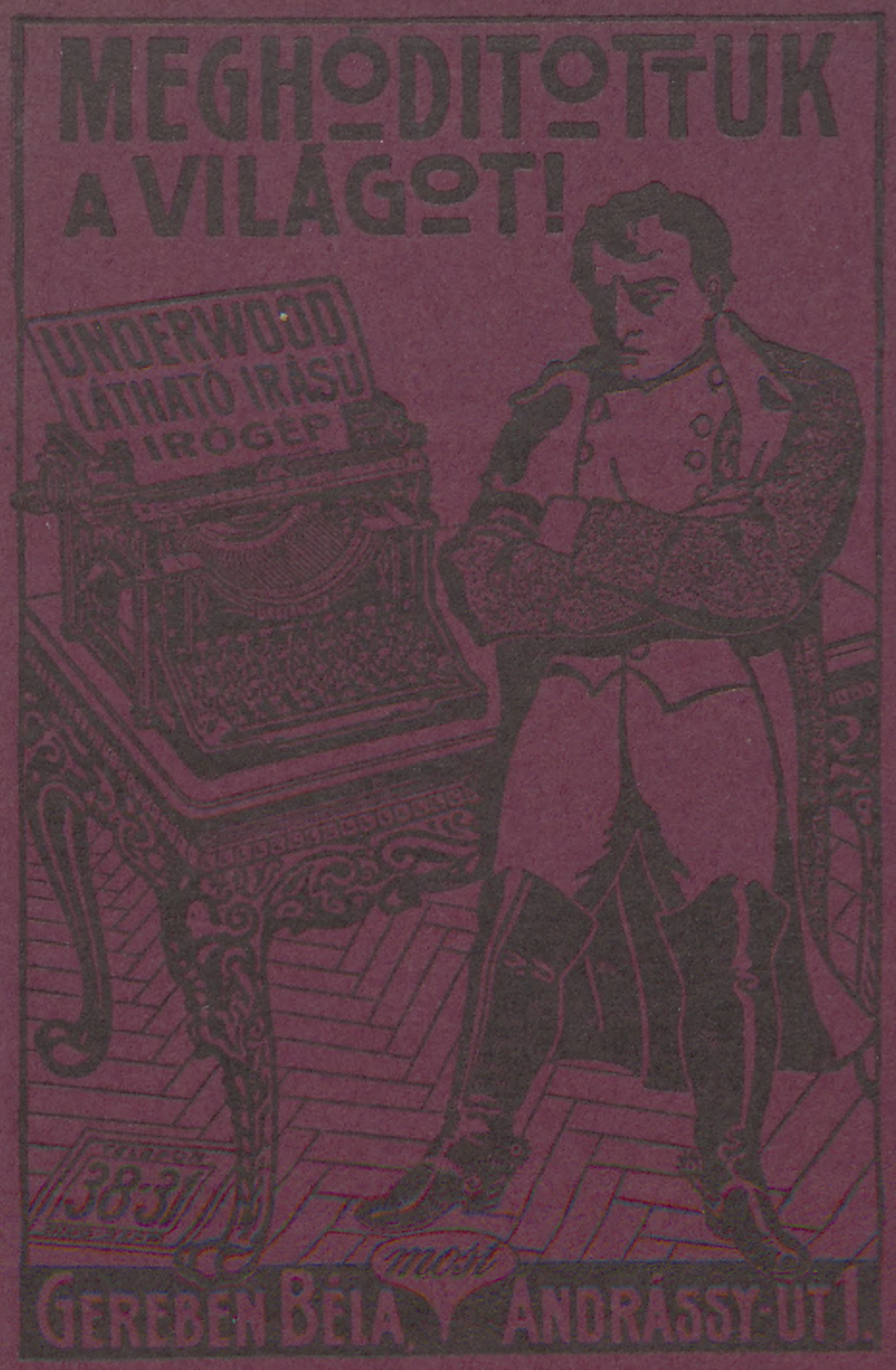
BUDAPEST, VI. KERÜET, TERÉZ-KÖRÚT 40—42. SZÁM

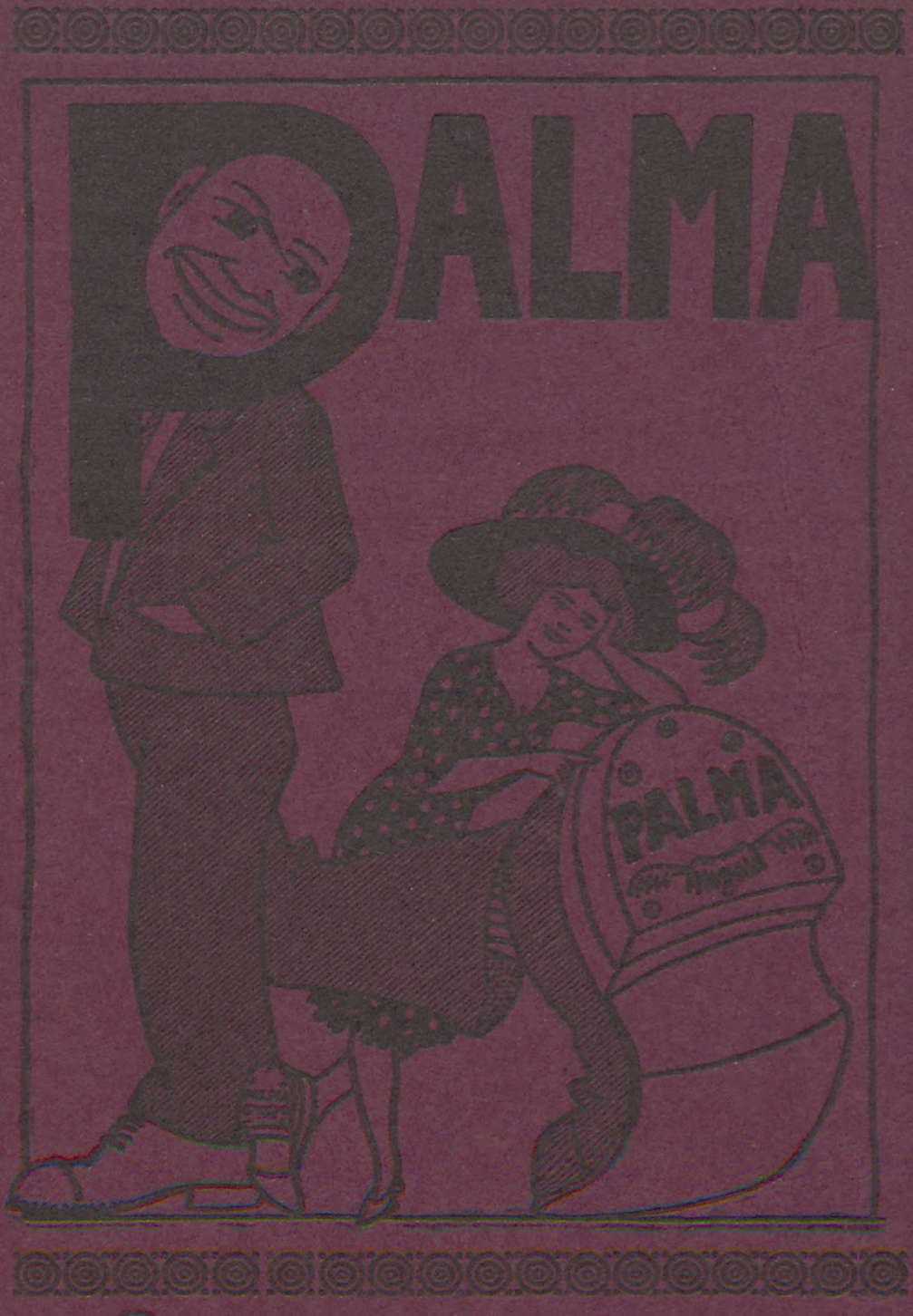
(Az intézet saját házában) Alapíttatott 1863. évben

Díjtartalék 1912 december 31-én	23.500,000	korona
Biztosított tőke 1912 december 31-én	81.750,000	„
Eddig kifizetett tőke	20.450,000	„

Az intézet az ember életére minden szokásban levő módozat szerint a következő biztosításokat vállalja el: kiházasítási biztosításokat, járadékbiztosításokat, fiúbiztosításokat, ú. m.: tanulmányi, katonai és nagykorúsági esetekre; családi biztosításokat, biztosításokat halálesetre, vegyes biztosításokat élet- és halálesetre; biztosításokat két ember életére. Az intézet a legelőnyösebb feltételek és a legmérsékeltebb díjszabások mellett a havonkénti fizetések kedvezményét nyujtja. Ismertetővel, tervezetekkel és mindennemű felvilágosítással készséggel szolgál úgy az intézet igazgatósága, mint az egyes vidéki ügynökségek.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Rácshapnikat, rácskerítéseket, ajtókat, vasablakokat a legszebb kivitelben szállít

ABELES EMIL

Budapest, V., Váci-út 14., a nyugati pályaudvarral szemben

COGNAC

KEGLEVICH

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN UTÓDAI BUDAFOK

E C O

Porosz kőszéntégla a

legjobb fűtőanyag

Pongrácz és Pongrácz VII., Erzsébet-körút 50.

Telefonszám 177—41 és 158—05.

E C O

Hirdetéseket

felvesz a Kiadóhivatal, Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6. szám. Telefon 146—92

SCHWARZ IGNÁC

könyvkereskedő.

Budapest, VI., Király-utca 8. sz.

Alapíttatott 1838.

Dús választékú raktár a zsidó vallás keretében szükséges szertartási cikkekből, úgymint imakönyvek, taleszek stb., úgyszintén templomi aranyhímzések művészies kivitelben készíttetnek a legjutányosabb árak mellett.

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

MODERN LEVÉLPAPÍR UJDONSÁGOK. PAPÍRÁRUK

Pauer Mór
PAPÍRÁRUHÁZA

BUDAPEST FŐÜZLET V. VÁCI KÖRUT 60 TEL.: 47-37 FIÓKÜZLET: VÁCI KÖRUT 29 TEL.: 86-73 M.K. POSTATAKARÉKPENZTÁRI SZÁMLA 1952

HOLZER

CS. ÉS KIR. UDV. ÉS KAMARAI SZÁLLÍTÓ DIVATHÁZA BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 9. SZÁM.

Toilettek, kosztümök, paletók, blúzok, pongyolák, kesztyűk, harisnyák, ernyők, reticülök, női fehérneműek egyszerű és elegáns kivitelben.

Kőszénbánya- 's Téglagyár Társulat Pesten
(ezelőtt DRASCHE)
Budapest, VII., Király-utca 67. szám
Telefonszám: 34-51 és 34-61

Keramit kocsiút-kövek
Keramitlapok, keramit-, steró-, pillértéglák
Traversz-téglák, falburkoló-téglák
Fayence porcellán-lemezek, porcellán szigetelők
Egészségügyi és használati cikkek
Tűzálló chamotte-téglák

A társulat elvállalja a burkolati munkák elkészítését is. Árjegyzék díjmentesen.

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára. - Fizikai, kémiai, természetrajzi műszerek. - Röntgen-készülékek. - Tudományos műszerek.

Budapest, VI., Bulcsu-utca 7. szám. Telefon 21-06

Perzsaszőnyegek
alkalmi vételek
Sternbergnél, Dob-u. 24.

KERBER HENRIK

BUDAPEST, VIII., Nap-u. 29.

Alapíttatott 1890-ben.
Telefon: „József“ 3—86.

Szőrme, szőnyeg-poroló, megóvó, valamint szőnyeg-mosó, tisztító és javítóintézet.
Ablaktisztítás, lakástakarítás, padlóbeeresztés, „Tapeta“ festettfal, falfestmény, Frescotisztítás és féregirtási vállalat.

SZERKESZTŐSÉG V. CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA BUDAPESTEN. 57592

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára